

BEHEERSPLAN ONROEREND ERFGOED

Deeldossier 1: 'Kloostersite - algemeen'

Naam van het onroerend erfgoed :

Voormalige Abdij van Herkenrode – kloostersite

Ligging:

Herkenrodeabdij 1

3511 Kuringen

Beschermingsbesluit:

De gebouwen op de site van de voormalige Abdij van Herkenrode zijn beschermd als monument bij KB van 5 december 1974. De omgeving werd door hetzelfde besluit beschermd als landschap.

Beheersplan opgemaakt door:

HEKATE erfgoedonderzoek

Bostsestraat 1

3300 Tienen

Opdrachtgever:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Herkenrodeabdij 1

3511 Kuringen

Datum ter goedkeuring ingediend:

Inhoudsopgave

1. IDENTIFICATIE en AFBAKENING van het onroerend erfgoed.....	4
1.1. Administratieve gegevens.....	4
1.2. Perimeter van het beheersplan	4
1.3. Leidraad bij het beheersplan.....	5
1.4. Aanleiding voor de opmaak van het beheersplan	5
1.5. Foto's van het onroerend goed in zijn context.....	6
2. HISTORISCHE NOTA van de abdijsite	13
2.1. Herkenrode, het eerste Cisterciënzerklooster in de Nederlanden	13
2.2. Gouden tijden onder het abbatiaat van Gertrudis (1491-1519) en Mechtildis (1519-1548) de Lechy	15
2.3. Nieuwe hoogten met Anna Catharina de Lamboy (1653-1675).....	18
2.4. Herkenrode in de 18 ^{de} eeuw: een adellijke abdij met allure	21
2.5. De grootse plannen van abdis Anne de Croÿ (1744-1772).....	22
2.6. Augustine van Hamme (1772-1790) gooit het roer om	25
2.7. De abdij van Herkenrode in seculiere handen na de Franse Revolutie	27
2.8. De buitenaanleg als typerend element in de evolutie van abdijsite naar kasteeldomein	31
2.9. Een nieuw begin vanaf 1974	34
3. BESCHRIJVING en INVENTARIS van de erfgoedelementen op de abdijsite	36
3.1. Algemene beschrijving van de site.....	36
3.2. Gebouwen	36
3.3. Cultuurgoeederen.....	37
3.4. Restant van de galerij tussen de zusterverblijven en het klooster	38
3.5. Restant van de stallen ten noorden van het klooster	38
3.6. Waardevolle groenaanleg met omheiningsmuur, poorten en hekwerk	38
3.7. Verdwenen beschermde gebouwen.....	40
3.8. Verbindingswegen op de abdijsite.....	40
3.9. Waterhuishouding op de abdijsite	40

4. BESCHRIJVING van de ERFGOEDWAARDEN van de abdijsite.....	42
4.1. Historische waarde	42
4.2. Architectuurhistorische waarde	43
4.3. Archeologische en wetenschappelijke waarde	43
5. Onderbouwde VISIE op het TOEKOMSTIG BEHEER van de abdijsite.....	44
5.1. Doordachte inplanting van nieuwbouw	45
5.2. Logische verbinding tussen de gebouwen	45
5.3. Groenaanleg tussen de gebouwen op de site.....	46
5.4. Opheffing van de bestaande tweedeling van de historische abdijsite.....	47
5.5. Archeologisch onderzoek.....	47
5.6. Parkeren op de site	47
5.7. Van open monument naar open erfgoed	48
6. OPSOMMING van de WERKZAAMHEDEN op de abdijsite	49
7. Manier en tijdstip van OPVOLGING	49
8. BIJLAGEN	50

1. IDENTIFICATIE en AFBAKENING van het onroerend erfgoed

1.1. Administratieve gegevens

Naam

Voormalige Abdij van Herkenrode

Beschermingsbesluit(en) en – statuut

De gebouwen op de site van de voormalige Abdij van Herkenrode zijn beschermd als monument, de omgeving als landschap bij KB van 5 december 1974.

Kadastrale ligging

Hasselt 13de afdeling/Kuringen 3de afdeling, sectie E, perceelnummers 23K (deel), 23S, 30L (deel) en 32F (deel).

Juridische toestand

Vastgesteld relict Inventaris Bouwkundig Erfgoed (ID 22246)

Relict Landschapsatlas (ID 135252)

Relict Inventaris Historische Tuinen en Parken (ID 143628)

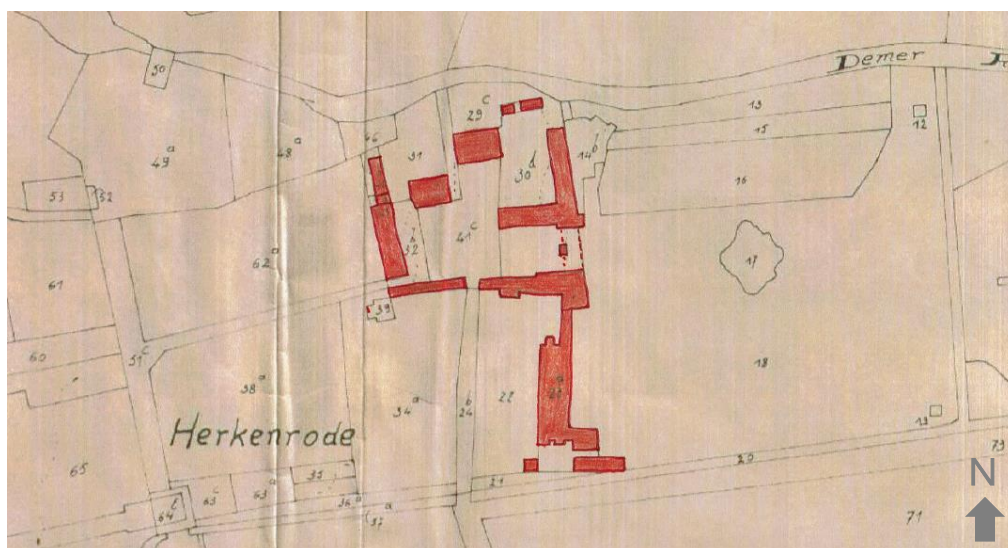
Relictzone Demervallei Limburg (code R70054)

Ankerplaats Abdijsite Herkenrode (code A70005)

Goedgekeurd landschapsbeheersplan 'Voormalige abdijsite van Herkenrode' (M.B. 06.11.2014)

Gewestplan Vlaanderen: natuurgebied en parkgebied.

1.2. Perimeter van het beheersplan

schaal: 1/2500

1.3. Leidraad bij het beheersplan

Voorliggende beheersplan behelst het gebouwd erfgoed op de kloostersite van de Abdij van Herkenrode. Omwille van het gebruiksgemak voor eigenaars, gebruikers, ontwerpers en consultants, werd voor elk gebouw afzonderlijk een deeldossier opgemaakt volgens de decretaal vastgelegde hoofdstukken van een beheersplan. Zo heeft elk gebouw een eigen beheersplan, met een gebouwgerelateerde historische nota en beschrijving, een eigen erfgoedwaardering en beheersdoelstellingen op maat. De open ruimte op de kloostersite en de (resten van) verdwenen gebouwen worden behandeld in een algemeen, kadervormend deel, 'kloostersite', dat enerzijds de inleiding op het beheersplan vormt en de evolutie van de site schetst van het ontstaan tot vandaag, en anderzijds beheersdoelstellingen formuleert voor het ensemble van gebouwen en de open ruimte op de site. Elk deeldossier van een gebouw moet dus steeds gelezen worden samen met het inleidende deeldossier, deeldossier 1: 'kloostersite - algemeen'.

Op 6 november 2014 werd een landschapsbeheersplan voor de totaliteit van de abdijsite goedgekeurd. De resultaten van het landschapsbeheersplan werden meegenomen in de uitwerking van het beheersplan voor het bouwkundig erfgoed. Beide beheersplannen worden als complementair beschouwd.

1.4. Aanleiding voor de opmaak van het beheersplan

De aanleiding voor de opmaak van het beheersplan is de herbestemming van de gebouwen op de site. De Kanunnikessen van het Heilig Graf die de site in 1972 verwierven, gebruiken momenteel enkel nog het klooster. De voormalige zusterverblijven (het zogenaamde vakwerkgebouw), de oude infirmerie (de zogenaamde schuur) en de 17de-eeuwse infirmerie werden door de Zusters nooit gebruikt en staan al decennia leeg. Het abdissenkwartier - ook het wit gebouw genoemd - werd omgevormd tot bezinningscentrum maar doet geen dienst meer en staat sinds enkele jaren leeg. Voor de leegstaande gebouwen op de site wordt een nieuwe functie gezocht. Op termijn wordt mogelijk ook het nog bewoonde klooster in die nieuwe functie ingepast.

1.5. Foto's van het onroerend goed in zijn context

Zusterverblijven, 1512

'Oude' infirmerie, 1547-1550

'Nieuwe' infirmerie, 1658

Klooster, 16de-eeuwse noordvleugel en traptoren (rechts)

Klooster, 16de-eeuwse zuidvleugel met 18de-eeuwse uitbreidingen

Abdissenverblijf, 1768

Paardenstal met zadelkamer, 1846

Koetshuis, 1846

Tuinpaviljoen/secreet, tweede helft 19de eeuw

Restant van de voormalige galerij (1669-1670) tussen de zusterverblijven en het huidige klooster

Restant van de voormalige stallen, 1836

Toegangspoort met tuinmuur en hekwerk, eerste helft 19de eeuw

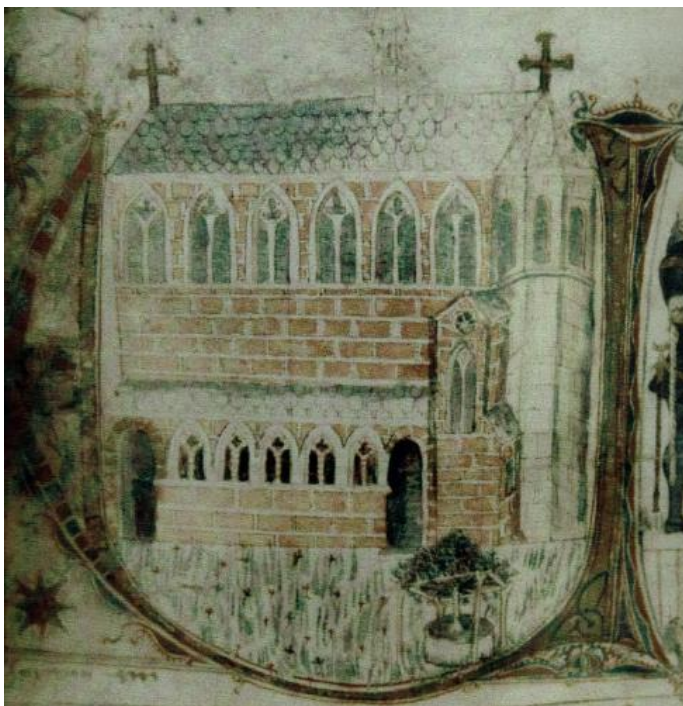

Tuinpoort, 19de-eeuws hekwerk tussen recentere betonnen pijlers met gerecupereerde hardstenen deksteen.

2. HISTORISCHE NOTA van de abdijsite

2.1. Herkenrode, het eerste Cisterciënzerklooster in de Nederlanden

De Abdij van Herkenrode zou volgens de overlevering gesticht zijn in 1182, toen Gerard I van Loon (1171-1194) de site van Herkenrode aan een zekere Broeder Hendrik schonk om er een klooster voor zusters op te richten. Van deze schenking zijn geen schriftelijke bewijzen bewaard. Wel vermeldt Lodewijk II van Loon, zoon van Gerard, de schenking in een oorkonde uit 1213. Het klooster van Herkenrode werd in 1217 opgenomen in de Orde van Cîteaux. Het werd zo het eerste Cisterciënzerklooster in de Nederlanden en zou al gauw uitgroeien tot de grootste vrouwenabdij van die orde. Dat was initieel te danken aan de graven van Loon, die het klooster begiftigden met gronden, tienden en patronaatsrechten en die Herkenrode kozen als hun begraafplaats. Later waren het vooral de prins-bisschoppen van Luik die bijdroegen aan de rijkdom van de abdij. Na de inlijving van het graafschap Loon in 1366 resideerden zij immers regelmatig in het nabijgelegen grafelijk slot in Kuringen en onderhielden ze nauwe banden met de abdij en met de koordames, die vaak van adellijke afkomst waren.

Afbeelding 1: De oude abdijkerk op een verluchte aflatbrief uit 1363 - Bron: Van der Eycken M., *Herkenrode, abdij en levend monument*, Deurne, 2002, p. 33.

Over het uitzicht van de abdij vóór het begin van de 16de eeuw zijn haast geen gegevens gekend. Er zijn geen schriftelijke bronnen die de gebouwen van de abdij of hun ontstaansgeschiedenis beschrijven. Wel wordt de kerk - het centrum van de abdij - afgebeeld op een verluchte aflatbrief van 16 april 1363 (afb. 1). Die toont een éénbeukige gebouw met een natuurstenen apsis die duidelijk nog aan de romaanse stijl schatplichtige is, een zes traveeën tellend schip in gotische stijl, opgetrokken in baksteen met spitsboogvensters in een natuurstenen omlijsting, en een klein en laag transept. Tegen de zuidzijde van de kerk bevindt zich een pandgang met vijf spitsboogvensters tussen twee toegangsdeuren en een lessenaarsdak. De pandgang leidde allicht naar de gemeenschappelijke gebouwen en de verblijfsruimten van de koordames en kloosterzusters. Van de 14de-eeuwse kloostergebouwen zijn geen bovengrondse resten meer bewaard. Archeologisch onderzoek op de site kan allicht nog funderingen vrijleggen van vakwerkgebouwen of stenen constructies, zoals dat het geval was in de jaren 1970 toen, naar aanleiding van de bouw van de keuken bij het klooster voor de Kanunnikessen van het Heilig Graf, in de zone ten zuidoosten van het abdissenkwartier (R, S, T)¹ proefsleuven en kijkputten werden gegraven en de fundering van het zogenaamd 'Wit Huys' (V) gevonden werd. Deze resultaten werden in 2014 herbevestigd door een archeologische opgraving naar aanleiding van de heraanleg van de toegangsweg ten zuiden van het klooster². De structuur van het 'Wit Huys' zou teruggaan tot de 13de eeuw en zowel de ligging als het materiaalgebruik suggereren dat dit 'Wit Huys' aanvankelijk de residentie van de abdis was. De abdijsite moet in de 13de eeuw ook al voorzien geweest zijn van een molen, zo doen bouwsporen van ijzerzandsteen in de nog bestaande abdijmolen vermoeden.

De tweede helft van de 15de eeuw was geen voorspoedige periode voor de abdij van Herkenrode. Steeds opnieuw opblazende conflicten tussen de prins-bisschoppen van Luik en de Bourgondische hertogen zaaiden onrust en vernieling. Niet alleen op de abdijsite maar ook in de leendommen van Herkenrode werd geplunderd en brand gesticht. Dat leidde tot de verwoesting van tal van gebouwen, een vermindering van de landbouwopbrengsten en een aanzienlijke daling van de financiële inkomsten. Daar bovenop werden regelmatig zware oorlogsbelastingen gevorderd. Het duurde dan ook niet lang voor de abdij zich genoodzaakt zag om goederen te verkopen en leningen aan te gaan om te voorzien in het levensonderhoud en om de oorlogsschade te herstellen. Pas na 1510 kwam een einde aan de periode van politieke onrust en economische tegenspoed. De rust keerde weer, het land bracht opnieuw op en de handel kende een opleving.

¹ De hoofdletters tussen () verwijzen naar de aanduiding van de gebouwen op het plan, opgenomen in afbeelding 2.

² M. Smeets, *De archeologische begeleiding in de abdij van Herkenrode (heraanleg toegangsweg)*, onuitgegeven archeorapport, 221, Kessel-Lo, 2014.

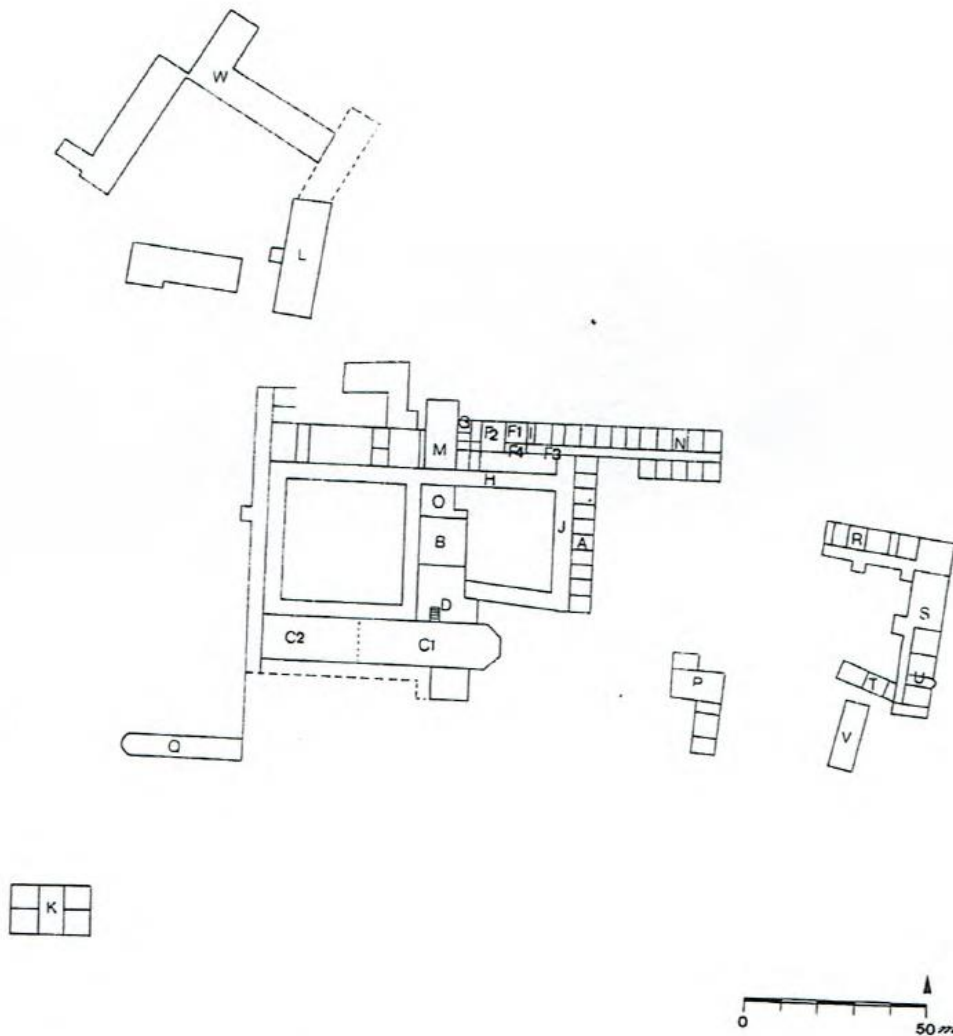
2.2. Gouden tijden onder het abbatiaat van Gertrudis (1491-1519) en Mechtildis (1519-1548) de Lechy

Onder impuls van Evrard de la Marck (1505-1538), prins-bisschop van Luik die het vlakbij gelegen kasteel van Kuringen liet herstellen en er regelmatig resideerde, en dankzij de verbeterde financiële situatie keerde het tij voor Herkenrode. Er was opnieuw geld om gebouwen te herstellen of aan te passen en zelfs nieuw te bouwen. Dat laatste was nodig, gezien abdis Gertrudis de Lechy het abdijleven grondig hervormde en het leven als communiteit voortaan centraal zou staan. Cruciaal daarbij waren gebouwen die dienst konden doen voor gezamenlijke activiteiten of functies. Het zogenaamde 'vakwerkgebouw' dat de verblijven van de koordames huisvestte (A) en werd opgetrokken in 1512-1513³, markeert de start van een grootse bouwcampagne die haar hoogtepunt zou kennen in de jaren 1520 en van Herkenrode decennialang een ware bouwwerf maakte. In die bouwfase vinden ook de vandaag nog bewaarde oude infirmerie - omgevormd tot schuur - en het voormalig abdissenkwartier – nu geïncorporeerd in het klooster – hun oorsprong⁴. Een precieze bouwdatum voor die gebouwen is niet gekend: er bleven geen *verdinckenissene* of overeenkomsten bewaard van de opdracht aan een bouwmeester maar dankzij zijdelingse vermeldingen in de overeenkomsten, is geweten dat de infirmerie in gebruik genomen werd vóór 1522 en dat het abdissenkwartier bewoond werd in 1523.

Het was vermoedelijk abdis Gertrudis de Lechy die in de periode tussen 1512 en haar overlijden in 1519 het initiatief nam voor de bouw van de oude infirmerie en het abdissenkwartier. Ze vertrouwde die opdracht allicht toe aan Conrad van Nurenbergh en zou het abdissenkwartier nooit voltooid zien, zo blijkt uit de *verdinckenissene* die de afwerking ervan documenteren in opdracht van haar opvolgster en achternicht, abdis Mechtildis de Lechy. Het verblijf dat vermoedelijk in 1521 voltooid was, werd door Mechtildis zeker in 1523 gebruikt en betrof de huidige zuidvleugel van het klooster. Die constructie was oorspronkelijk een vrijstaand volume waartegen in een volgende bouwphase de oost- en noordvleugel werden opgetrokken. Die L-vormige constructie was afgewerkt in 1538, toen de privékapel van de abdis, die zich in de oostvleugel bevond, werd ingewijd.

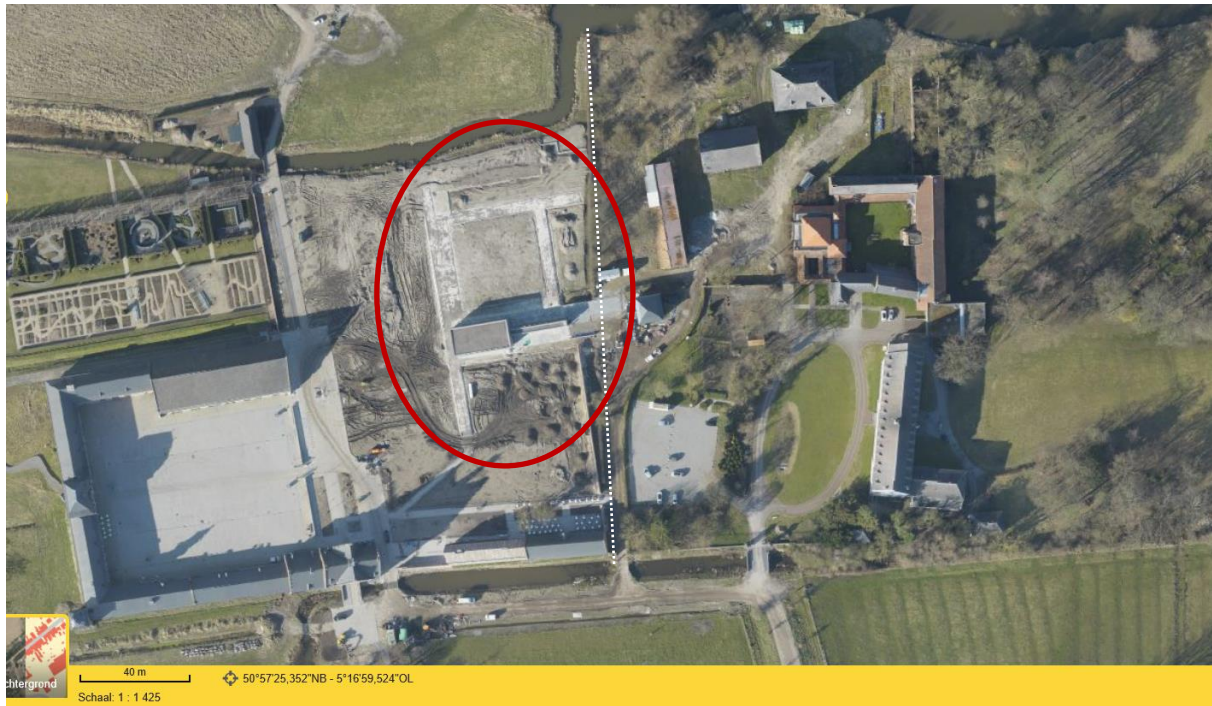
³ Zie deeldossier 2, 'zusterverblijven of vakwerkbouw'.

⁴ Zie deeldossiers 3, 'oude infirmerie' en deeldossier 4, 'oud abdissenkwartier, nu klooster'.

Afbeelding 2: Het gebouwenbestand ca. 1550 met onder meer zusterverblijven (A), kapittelhuis (B), oude kerk (D), nieuwe kerk (C), dormitorium (E), badkamer (F1), naaikamer (F2), privaten (G), pandgang (H), galerij (J), infirmerie (K) en het abdissenkwartier (R, S, T) met privékapel (U) - Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij*, in: *Limburg, Het oude land van Loon*, jg 34, 1979, p.186.

Tussen 1513 en 1548 zouden op de abdijsite nog een kapittelhuis (1520) gebouwd worden, een nieuwe kerk (1521), een slaapzaal (1521) bij het kapittelhuis, een sanitair blok met badkamer (1521), een naaikamer (1521), toiletten (1521), pandgangen (1521, 1522), een vleesrefter (1521), een infirmerie (1522), een kleine zaal (1521), een brouwerij (1548) en een watermolen met bakkerij. In het midden van de 16de eeuw beschikte Herkenrode over een nagenoeg volledig nieuw klooster. De footprint van een deel van die gebouwen is goed zichtbaar op een luchtfoto van 2013-2015 (afb. 3).

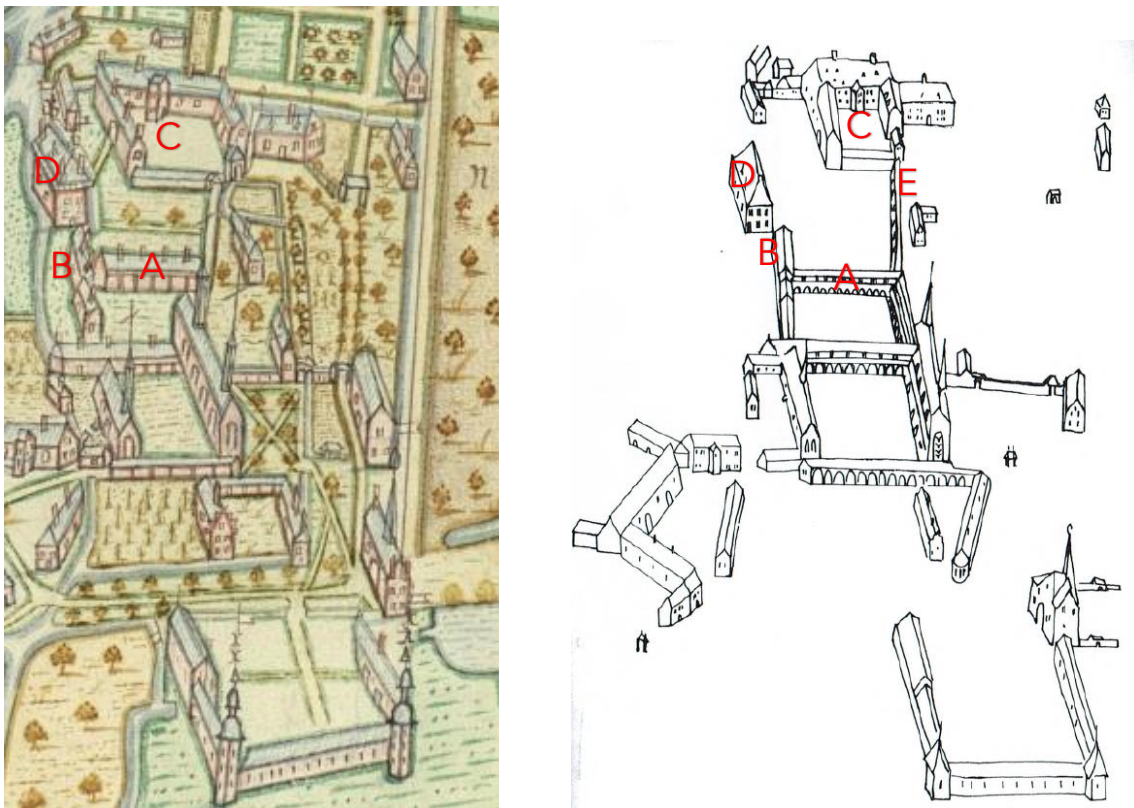
Afbeelding 3: Luchtfoto van de Abdij van Herkenrode, met de gebouwen van de kloostersite van het Heilig Graf (rechts van de stippellijn) en de site van het belevingscentrum Herkenrode (links van de stippellijn) waarin de afdruk van de verdwenen abdijgebouwen (rode cirkel) goed zichtbaar is, toestand: winter 2013-2015 - Bron: Geopunt.

Na de voltooiing van het abdissenkwartier in 1538 zette Mechtildis de Lechy volop in op de bouw van een refugiehuis in Hasselt. Al in 1537 werden daarvoor de eerste materialen besteld en in 1542 werd Lauwereys Ballen aangesteld als bouwmeester. Hij werkte het nieuwgebouwde refugium af in 1545. In datzelfde jaar werd het refugiehuis in Sint-Truiden aangekocht en aangepast en in de tweede helft van de jaren 1540 werd het ambachtenkwartier van de abdij verder uitgebreid.

Na het overlijden van Mechtildis in 1548 nam haar zus Aleidis (1548-1561) het roer van haar over. Zij zou vooral de bezittingen van de abdij verder uitbreiden. De 'gouden tijd' van Herkenrode eindigde al snel na het abbatiaat van Aleidis de Lechy. In de tweede helft van de 16de eeuw zou de abdij moeilijke tijden kennen ten gevolge van de Beeldenstorm, de Tachtigjarige oorlog en de herovering van de Spaanse Nederlanden. Het zou tot het begin van de 17de eeuw duren, onder het bewind van abdis Anna van de Blockerye (1585-1620) voor Herkenrode weer rust zou kennen.

2.3. Nieuwe hoogten met Anna Catharina de Lamboy (1653-1675)

Onder het abbattiaat van abdis Anna Catharina de Lamboy (1653-1675) kende de abdij van Herkenrode een tweede grote bloeiperiode. Het aantal koordames zou stijgen tot vijftig - een absoluut hoogtepunt in de geschiedenis van de abdij – en nieuwe bouwwerken drongen zich op. In opdracht van Anna Catharina de Lamboy werd in 1656 de tiendenschuur herbouwd en in 1658-1659 een nieuwe infirmerie opgetrokken waarna ze de oude infirmerie liet ombouwen en uitbreiden tot damesvertrekken om aan het grote aantal koordames een passend onderkomen te bieden⁵. In 1661 werd een nieuwe sacristie opgetrokken en in 1669 het hoevecomplex uitgebreid.

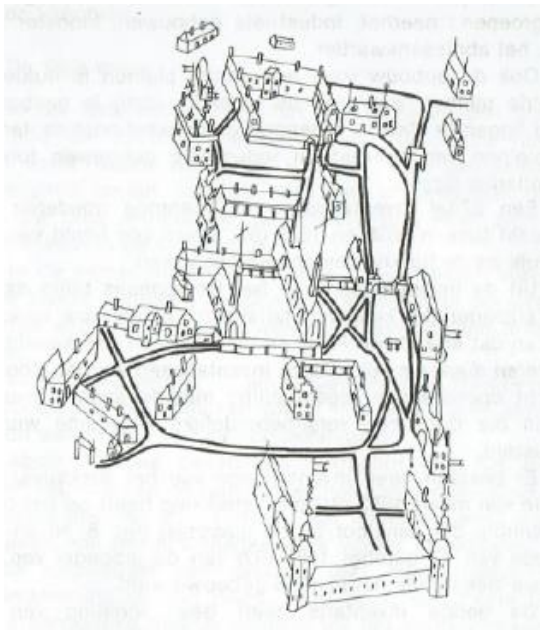
Afbeelding 4: Links de overzichtskaart in het kaartboek van Peter Meysman uit 1669 – Bron: www.evequesdeliege.be en het gebouwenbestand volgens de 'Caerte figuratif des Edel Clooster van Herkenrode' eveneens van Peter Meysman uit 1670, overgetekend door M. Impe - Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij*, in *Limburg, Het oude land van Loon*, jg 34, 1979, p. 201, fig. 20.

Naast de opdracht voor nieuwe gebouwen, bestelde abdis de Lamboy in 1669 bij landmeter Peter Meysman een vijfdelig kaartboek van Herkenrode waarin alle bezittingen van de abdij werden weergegeven. De overzichtskaart in het kaartboek is de eerste figuratieve voorstelling van de abdij (afb. 4). Ze toont de 16de-eeuwse kloostergebouwen met onder andere het

⁵ Zie deeldossiers 3, 'oude infirmerie' en deeldossier 5, 'de nieuwe infirmerie van 1658'.

vakwerkgebouw van de zusterverblijven (A)⁶, de oude infirmerie (B) en het abdissenkwartier (C) maar ook de nieuwe gebouwen die in opdracht van Anna Catharina de Lamboy werden gebouwd, zoals de infirmerie (D).

Een vergelijking tussen de eerste overzichtskaart van 1669 (afb. 4, links) en de tweede '*Caerte figuratif des Edel Clooster van Herkenrode*' van 1670 (afb. 4, rechts) leert dat in die korte tijdsspanne een galerij (E) gebouwd werd om van het abdissenkwartier overdekt naar de kerk te gaan. De galerij vertrok van aan de poort in de zuidwesthoek van het oud abdissenkwartier en sloot ter hoogte van het vakwerkgebouw van de zusterverblijven aan op de daar gebouwde galerij uit 1522⁷. In '*Les délices du Pais de Liège*' wordt de galerij tussen het oud abdissenverblijf en de zusterverblijven beschreven als een lange beglaasde gang⁸. Een groot deel van de zuidelijke buitenmuur van de galerij bleef tot vandaag bewaard.

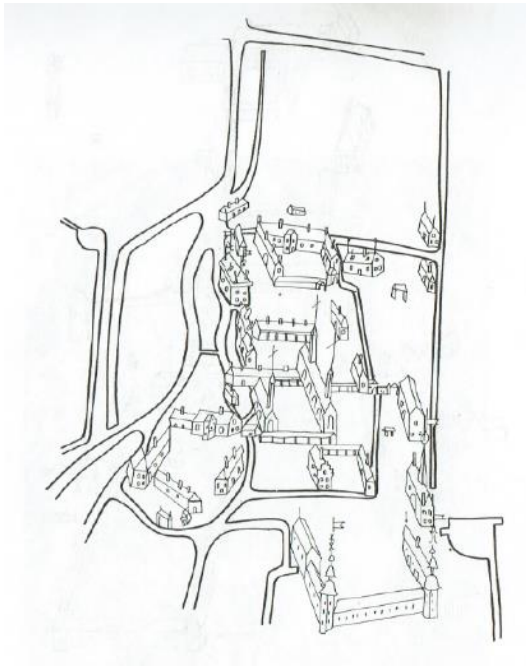
Naast gebouwen toont de figuratieve kaart van Meysman ook de wegen op en rond de abdijsite (afb. 5). Zo is de toegangsdreef die ook vandaag nog naar het poortgebouw van de abdij leidt, duidelijk zichtbaar en blijkt dat binnen de abdijsite een beboomde laan liep ten oosten van het poortgebouw tot aan de poort van het abdissenkwartier en het 'Wit Huys'. De geometrische tuin achter het abdissenverblijf bestond toen uit in twaalf parterres.

Afbeelding 5: De wegeninfrastructuur volgens Peter Meysman in 1669 – overgetekend door M. Impe - Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij, in Limburg, Het oude land van Loon*, jg 34, 1979, p. 203.

⁶ De letters tussen () verwijzen naar de gebouwen, voorgesteld op afbeelding 4.

⁷ Zie deeldossier 2 'zusterverblijven of vakwerkgebouw' van dit beheersplan.

⁸ E. Kints, (imprimeur-libraire et al.), *Les délices du Pais de Liège, ou Description géographique, topographique et chorographique des monumens sacrés et profanes de cet Evêché-principauté et de ses limites*, dl. 4, Luik, 1744, p. 218-223 – Bron: <http://neptun.unamur.be/items/show/226>, geraadpleegd op 4 juni 2017.

Afbeelding 6: De waterhuishouding volgens Peter Meysman in 1669 – overgetekend door M. Impe - Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij*, in *Limburg, Het oude land van Loon*, jg 34, 1979, p. 202.

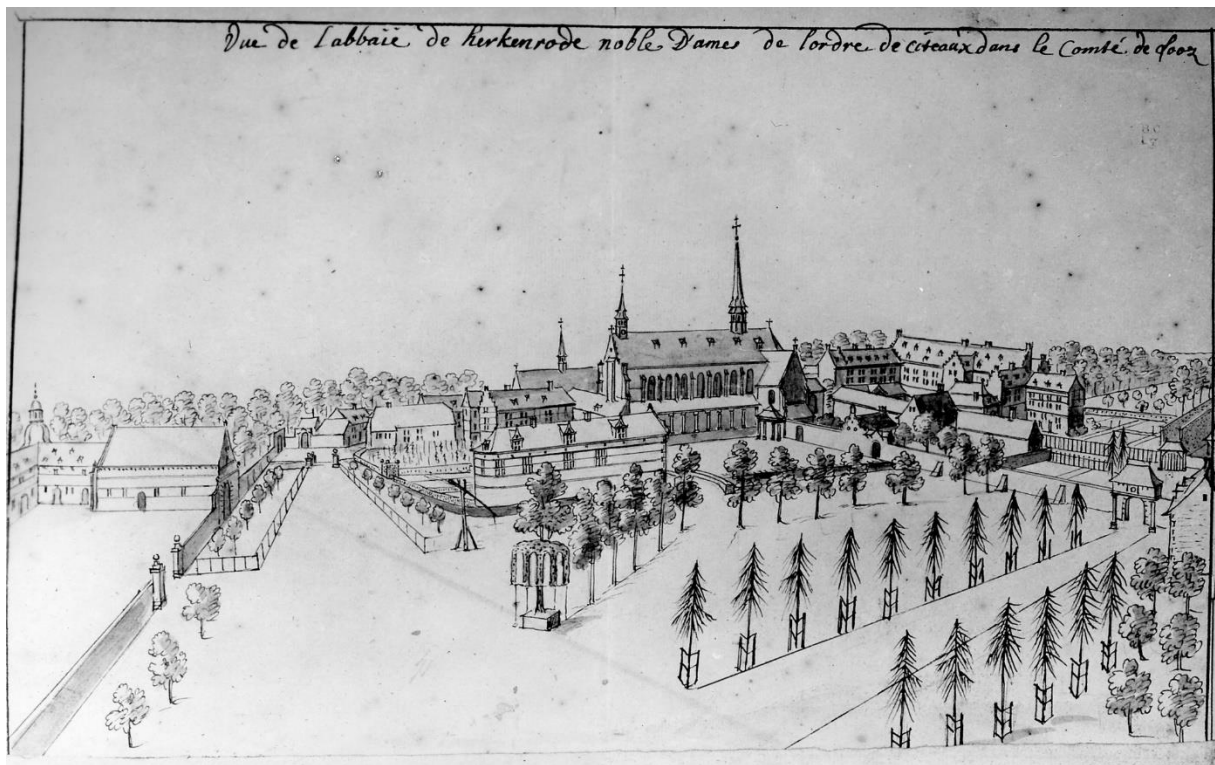
Ook de waterhuishouding werd door Meysman geregistreerd (afb. 6). Een netwerk van waterwegen, natuurlijk én zorgvuldig aangelegd, gevoed door de Demer die de abdijsite aan de noordzijde begrenst, omsloot en doorkruiste de kloostersite en voorzag niet alleen de gebouwen en het park van water voor gebruik en afvoer, maar ook de (kweek)vijvers. Diverse bronnetjes in het zuiden van de site voorzagen de abdij van vers drinkwater.⁹

De voorspoed die Herkenrode in het derde kwart van de 17de eeuw kende een abrupt einde door de oorlogen tussen Frankrijk en de Verenigde Provinciën in de jaren 1670. Ze confronteerden de abdij en haar afhankelijkheden opnieuw met plundering en dwongen de kloosterlingen Herkenrode te ontvluchten en een veilig onderkomen te zoeken in het refugiehuis van Hasselt.

⁹ H. Verboven en M Willems, *Het klaterende water. Waterbeheer door de abdij van Herkenrode*, in: *Monasterium Herkenrode*, 4, Hasselt, 2014, p. 224.

2.4. Herkenrode in de 18de eeuw: een adellijke abdij met allure

In het tweede kwart van de 18de eeuw was Barbara de Rivière d'Arschot (1728-1744) abdis van Herkenrode en ging het de abdij opnieuw voor de wind. De abdij genoot aanzien en welstand. Dat vertaalde zich in een verdere verfraaiing van de abdij: in de gemaniëerde parterretuin achter het abdissenkwartier werden twee tuinpaviljoenen gebouwd, tegen de 16de-eeuwse zuidvleugel van het abdissenkwartier werd een L-vormig poortgebouw in classicistische stijl opgetrokken dat het eindpunt werd van een nieuwe dreef met rechtstreekse toegang tot abdissenverblijf, en de binnenkoer werd voorzien van een Toscaanse arcade. Daarnaast werden de stallingen van de abdijshoeve rond 1740¹⁰ aangepast en voorzien van een monumentaal middenrisaliet, uitgewerkt als een paviljoen in classicistische stijl waarop een fronton prijkt met het wapen van Barbara de Rivière.

Afbeelding 7: Remacle Leloup, Herkenrode ca. 1740 – Bron: KIK.

In 'Les délices du Païs de Liège', genoteerd tussen 1738 en 1744, wordt de abdij als volgt beschreven: "(...) De abdij lijkt op een kleine stad en bestaat uit gotische en moderne gebouwen: men betreedt de site via een grote Basse-cour die niets aanbevelenswaardigs heeft behalve degelijkheid. Een tweede koer toont een lange gevel van 100 voet in het

¹⁰ M. Van der Eycken, *Herkenrode, abdij en levend monument*, Deurne, 2002, p. 104.

verlengde van de bakkerij en een molen. Van daar gaat men naar het abdissenkwartier, rond een vierkante koer. Men betreedt de appartementen via een portaal, ondersteund door pilasters van de Korintische orde en geflankeerd door een mooi paviljoen met mansardedak. De andere zijden van de koer zijn afgelijnd door een galerij met frontons aan elke zijde. De achtergevel van de woonvleugel kijkt uit op een grote tuin, beëindigd door een terras met twee paviljoenen waarop mooie lanen met haagbeuk uitkomen. De Demer voorziet het water voor de kanalen die de tuin omsluiten. Daarna leidt een lange beglaasde gang via een grote moestuin en mooie tuinen naar de infirmerie en het klooster. Het plan van het klooster bestaat uit twee grote vierkanten van 104 voet per zijde, omzoomd door gewelfde galerijen die naar de kerk, het dormitorium, het kapittelhuis en de refter leiden. (...) Er ontbreekt niets om economisch of goed uitgerust te zijn: alles is er proper, stevig en goed onderhouden. Alles ademt overvloed uit.”¹¹ De gravure van Remacle Leloup toont die rijkdom (afb. 7).

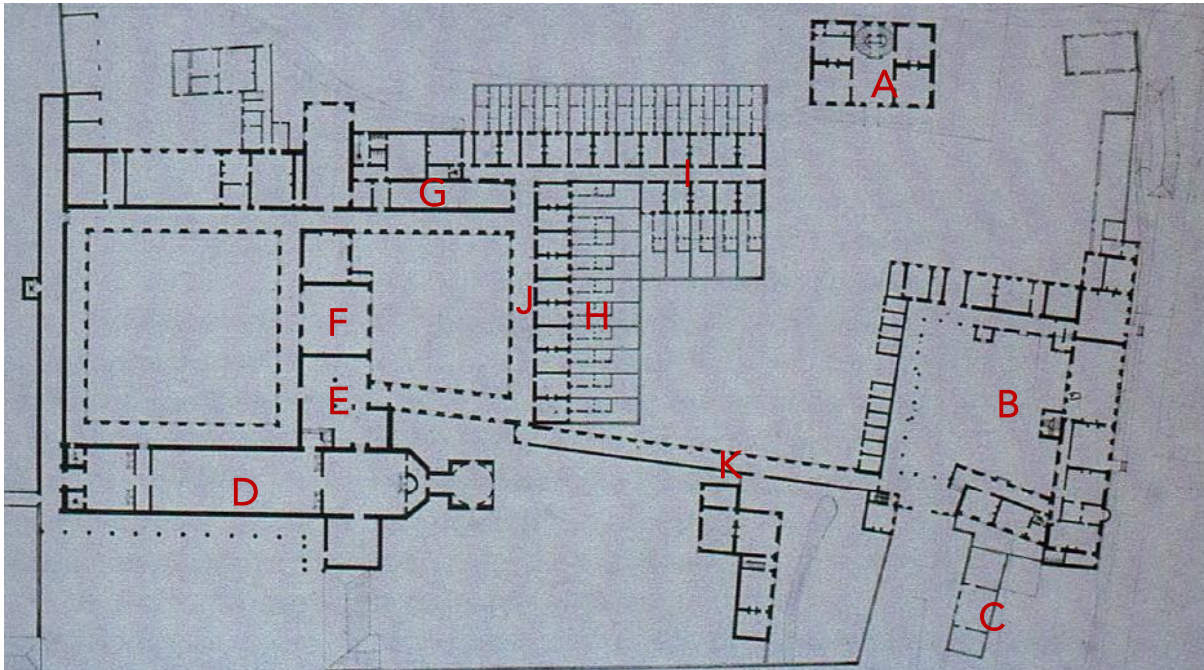
2.5. De grootse plannen van abdis Anne de Croÿ (1744-1772)

De overvloed die beschreven wordt in het hoger geciteerde '*Les délices du Païs de Liège*' typeert het abbatiaat van abdis Anne de Croÿ (1744-1772). Bewust van haar stand en die van haar koordames en onder invloed van de groeiende vraag naar secularisering, belastte ze de Luikse architect Laurent-Benoît Dewez (1731-1812) in 1767 met de bouw van een nieuwe abdij. Dewez was toen net door Karel van Lotharingen aangesteld als *Eerste Architect van de Gouverneur van de Oostenrijkse Nederlanden* en Anne de Croÿ was er als één der eersten bij om de algauw binnen de adel en de clerus zeer geëerde architect in dienst te nemen.

Alvorens Dewez het nieuwe klooster ontwierp, maakte hij een gedetailleerde opmeting van het toenmalige gebouwenbestand (afb. 8). Die toestand stemt in grote lijnen overeen met wat '*Les délices du Païs de Liège*' beschrijft. De stenen gebouwen worden in zwart weergegeven, de vakwerkconstructies in grijs. Het plan toont heel duidelijk de ietwat afgezonderde infirmerie (A) in het noorden, het abdissenkwartier (B) met het '*Wit Huys*' (C) - de vroegere abdissenwoning - in het oosten en in het westen de kloostersite met de oost-west georiënteerde kerk (D), het haaks daarop ingeplante dormitorium (E) - ingericht in de oude kerk - en de kapittelzaal (F), de dienstvleugel (G) met onder andere vleesrefter, bad- en naaikamer, de zusterverblijven in het vakwerkgebouw (H) en in de oude infirmerie (I), alle voorzien van bijgebouwen in vakwerk en een tuintje en verbonden door middel van een pandgang (J). De beglaasde arcade (K), vermeld in '*Les délices du Païs de Liège*' wordt ook

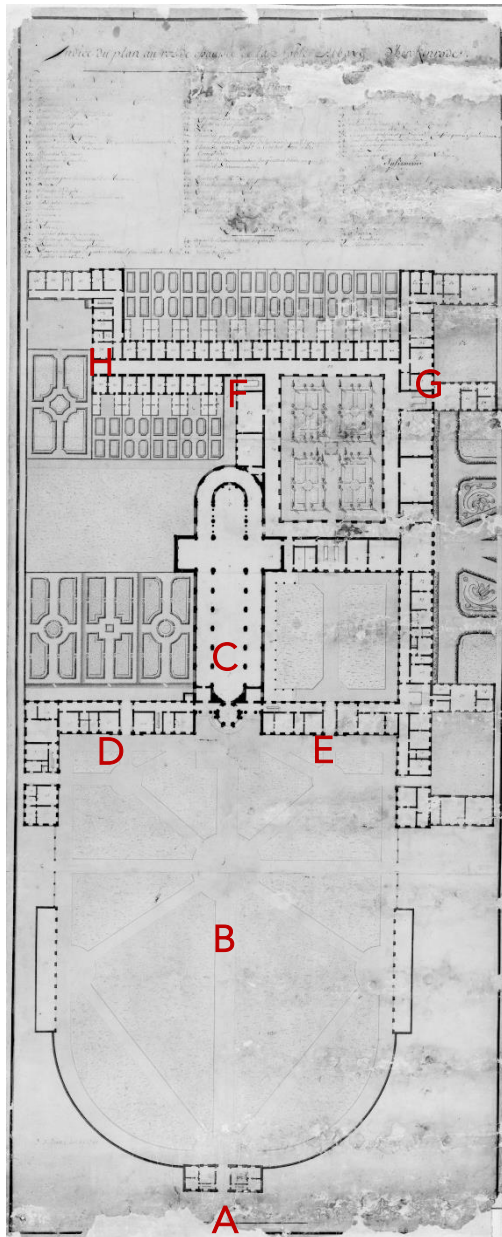
¹¹ E., Kints, (imprimeur-libraire et al.), *Les délices du Païs de Liège, ou Description géographique, topographique et chorographique des monumens sacrés et profanes de cet Evêché-principauté et de ses limites*, dl. 4, Luik, 1744, p. 218-223 – Bron: <http://neptun.unamur.be/items/show/226>, geraadpleegd op 4 juni 2017.

op het plan weergegeven en toont duidelijk de verbinding tussen het abdissekwartier en de zusterverblijven en de kerk.

Afbeelding 8: Gebouwenbestand ca. 1767-1768 door L.B. Dewez - Bron: M. Van der Eycken, *Herkenrode, abdij en levend monument*, Deurne, 2002, p. 98.

Het ontwerp voor de nieuwe abdij (afb. 9) maakte komaf met die 16de-eeuwse kloostergebouwen en zou vertrekken van *tabula rasa*, met dien verstande dat de oude abdijgebouwen maar stapsgewijs afgebroken werden al naargelang een nieuw gebouw in gebruik genomen werd. Dewez bedacht de nieuwe abdij als een sterk hiërarchisch en streng geometrisch ensemble, met de kerk letterlijk en figuurlijk in het midden. Het plan wordt getypeerd door een noord-zuid-gerichte hoofdas die het toegangspaviljoen (A), de 'cour d'honneur' (B) en de niet-georiënteerde kerk (C) doorsnijdt. Op de hoofdas zijn twee dwarsassen geprojecteerd: de hoofdfaçade van de abdij met het gastenkwartier (D) en de voorgevel van het abdissekwartier (E), en de vleugel met de verblijven van de koordames (F), aan de uiteinden geflankeerd door het noviciaat (G) en de infirmerie (H). Om die geometrie nog sterker in de verf te zetten, worden tussen de gebouwenvleugels grote open ruimten voorzien, aangelegd als formele sier- of nutstuin. Dit concept van hoofd- en dwarsassen, een uitgestrekte erekoer en als tuin aangelegde binnenkoeren typeert alle nieuwbouwabdijen binnen het oeuvre van Dewez. Opvallend is de oriëntatie van de kerk die met de apsis naar het noorden is gericht en niet naar het oosten, zoals gebruikelijk.

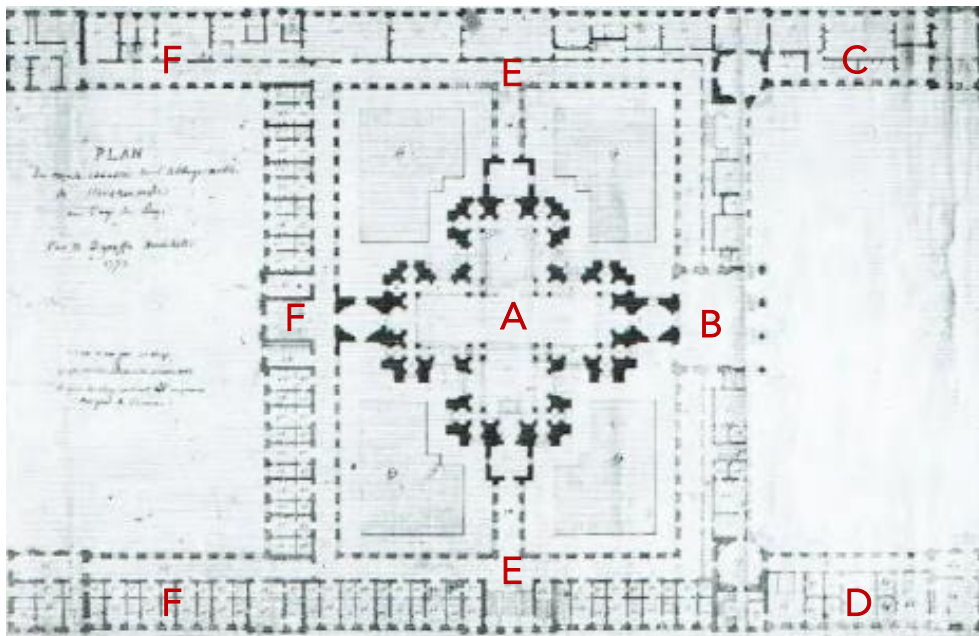
Het is niet geweten wanneer gestart werd met de bouw van de abdij, wel dat de bouwcampagne aanving met de realisatie van het abdissenkwartier. Heel anders dan haar voorgangster Mechtildis de Lechy, die voorrang gaf aan de bouw van nuts- en verblijfsgebouwen voor de koordames en kloosterzusters alvorens haar eigen residentie te laten bouwen, verzorgde Anne de Croÿ eerst zichzelf en startten de werken met de oostvleugel waarin haar persoonlijke verblijf.

Anne de Croÿ overleed in 1772, nog voor de oostvleugel klaar was en zou van de monumentale abdij slechts een beginnende bouwwerf zien. Verder is het nooit gekomen: haar opvolgster, Augustine van Hamme (1772-1790), legde het project stil en wees architect Dewez de deur.

Afbeelding 9: L.B. Dewez, ontwerp voor de nieuwe abdij van Herkenrode, 1768 - Bron: KIK.

2.6. Augustine van Hamme (1772-1790) gooit het roer om

Het overlijden van Anne de Croÿ betekende het einde van de bouw van de abdij zoals ontworpen door L.-B. Dewez. Waarom abdis Augustine van Hamme niet met hem wilde verder werken, is niet duidelijk. Algemeen wordt aangenomen dat zowel de nieuwe abdis als de koordames de toekomst van Herkenrode anders zagen dan de eigengereide Anne de Croÿ en dat Augustine van Hamme, bij wijze van statement, resoluut wilde breken met haar voorgangster en dus ook met Dewez. Mogelijk speelt ook het tanende succes van Dewez een rol in de beslissing van de abdis, zo doet de biografie van Dewez vermoeden¹². Het afblazen van de plannen van Dewez was in elk geval niet ingegeven door behoudsgezindheid of financiële overwegingen. In 1773 vroeg Augustine van Hamme immers aan de Luikse architect Barthélemy Digneffe (1724-1784) - een studiegenoot van Dewez - om een nieuw ontwerp te maken voor de abdij. Ook Digneffe startte van een wit blad en voorzag in de afbraak van de bestaande kloostergebouwen. Zijn ontwerp voor de nieuwe abdijsite (afb. 10) was nog strakker en nog meer uitgepuurd dan dat van Dewez. Het vertrok van een als centraalbouw opgevatte abdikerk (A) in de vorm van een Grieks kruis, ingeschreven in een vierkant van twee gespiegelde en met elkaar verbonden, U-vormige gebouwenvleugels. Het plan, waarop geen oriëntatie weergegeven wordt, was perfect symmetrisch uitgewerkt. Rechts van de monumentale ingang van de kerk (B) bevond zich het abdissenverblijf (C), links het gastenkwartier (D).

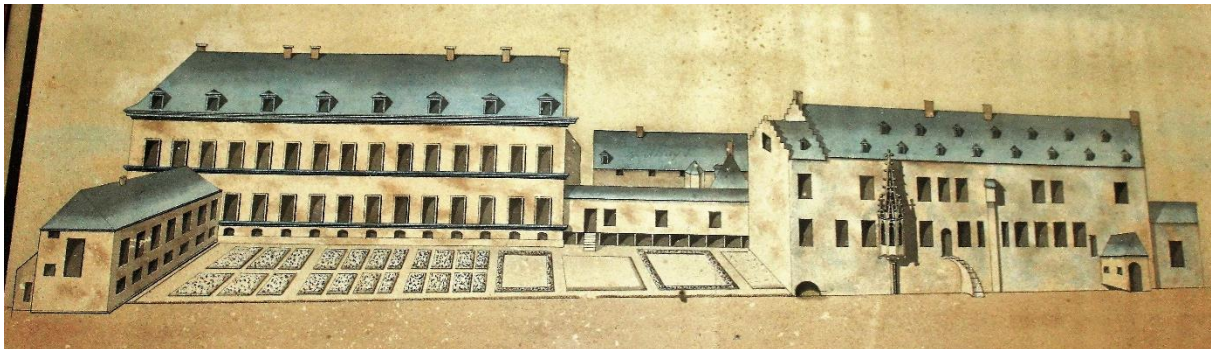

Afbeelding 10: B. Digneffe, Ontwerp voor de abdij van Herkenrode, grondplan, 1773 - Bron: M. Van der Eycken, *Herkenrode, abdij en levend monument*, Deurne, 2002, p. 108.

¹² Voor meer info, zie deeldossier 6, '18de-eeuws abdissenverblijf'.

Een pandgang (E) omsloot de kerk en maakte de verbinding met het U-vormige damesverblijf (F) waarin elke koordame beschikte over een appartement met maar liefst 4 kamers.

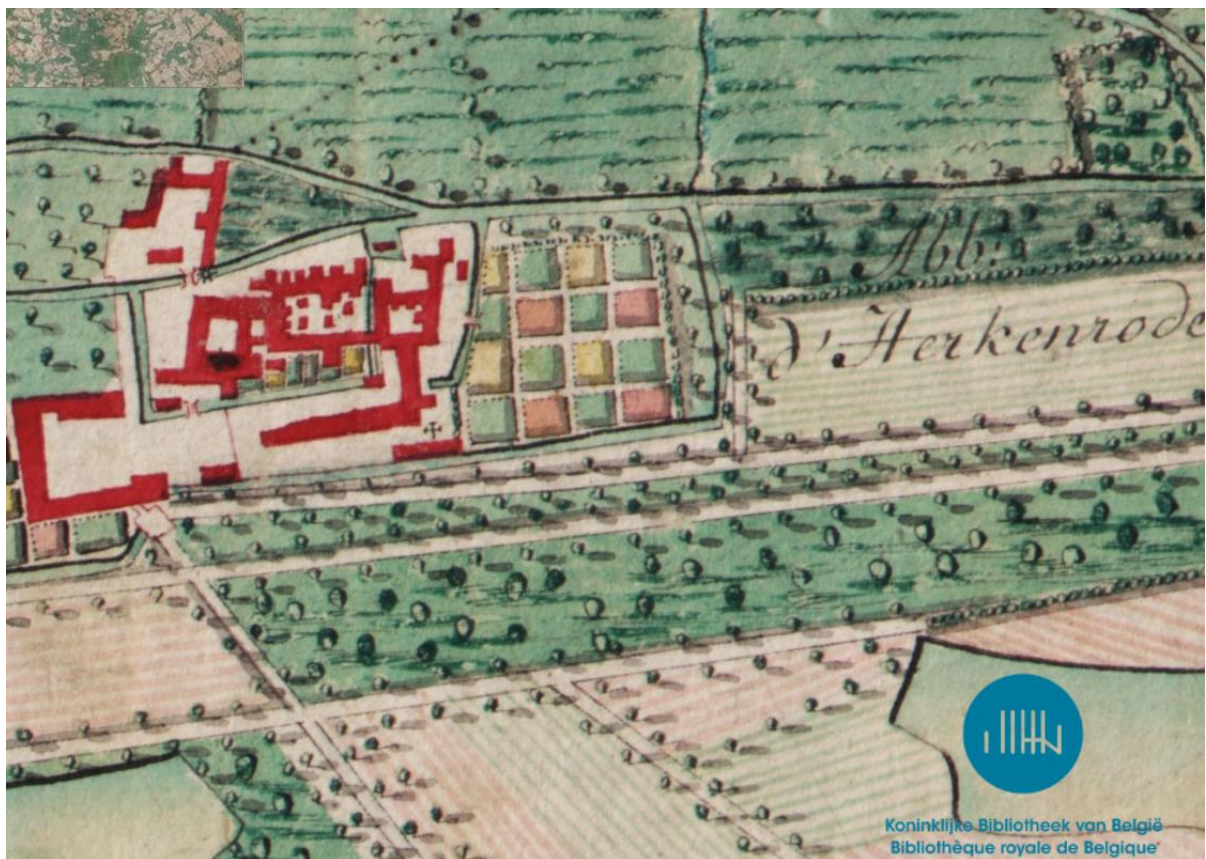
Omdat blijkbaar ook dit ontwerp niet gesmaakt werd door het kapittel van Herkenrode¹³, werden de plannen voor een nieuwe abdij voorgoed opgeborgen. Er moest wel iets gebeuren met de onafgewerkte oostvleugel van het abdissenkwartier waarvan de bouw was stilgelegd na het overlijden van Anne de Croÿ in 1772. Augustine van Hamme besliste om de bouwwerken te hervatten. Van het plan van Dewez zou enkel de oostvleugel uitgevoerd worden; de rest liet van Hamme voor wat het was. De werken werden gesuperviseerd door Barthélemy Digneffe, die allicht ook de wijzigingen uitvoerde aan het plan van Dewez. De abdissenvleugel werd vermoedelijk rond 1775 voltooid.

Afbeelding 11: Aquarel met zicht op de tuinzijde van de nieuwe abdissenvleugel (links) en het oude abdissenverblijf (rechts), ca. 1800 – Bron: collectie Kanunnikessen van het Heilig Graf Herkenrode.

Het nabijgelegen 16de-eeuwse abdissenkwartier bleef in gebruik - mogelijk voor andere koordames met een specifieke functie in het beheer van de abdij - en werd door middel van een gang verbonden met de nieuwe abdissenvleugel, zo toont een rond 1800 te dateren pentekening die in de kleine spreekkamer van de zuidvleugel van het huidige klooster hangt (afb. 11). De met aquarel gehoopte tekening toont een interessant zicht op het historisch gegroeide abdissenkwartier, met de 16de-eeuwse abdissenvleugel van Conrad van Nurenbergh rechts, in het midden de verbindingsgang met daarachter het zogenaamde 'Wit Huys' - vermoedelijk de oudste abdissenwoning - en links de 18de-eeuwse abdissenvleugel naar ontwerp van L.-B. Dewez. Tussen de gebouwen ligt een formele tuin die zowel voor nut als voor sier kan gediend hebben. Deze graad van detaillering is niet te zien op de Ferrariskaart (ca. 1775, afb. 12). Ze toont wel de parterretuin ten oosten van de abdissenverblijven, zij het zeer schematisch.

¹³ M. Van der Eycken, *Herkenrode, abdij en levend monument*, Deurne, 2002, p. 107.

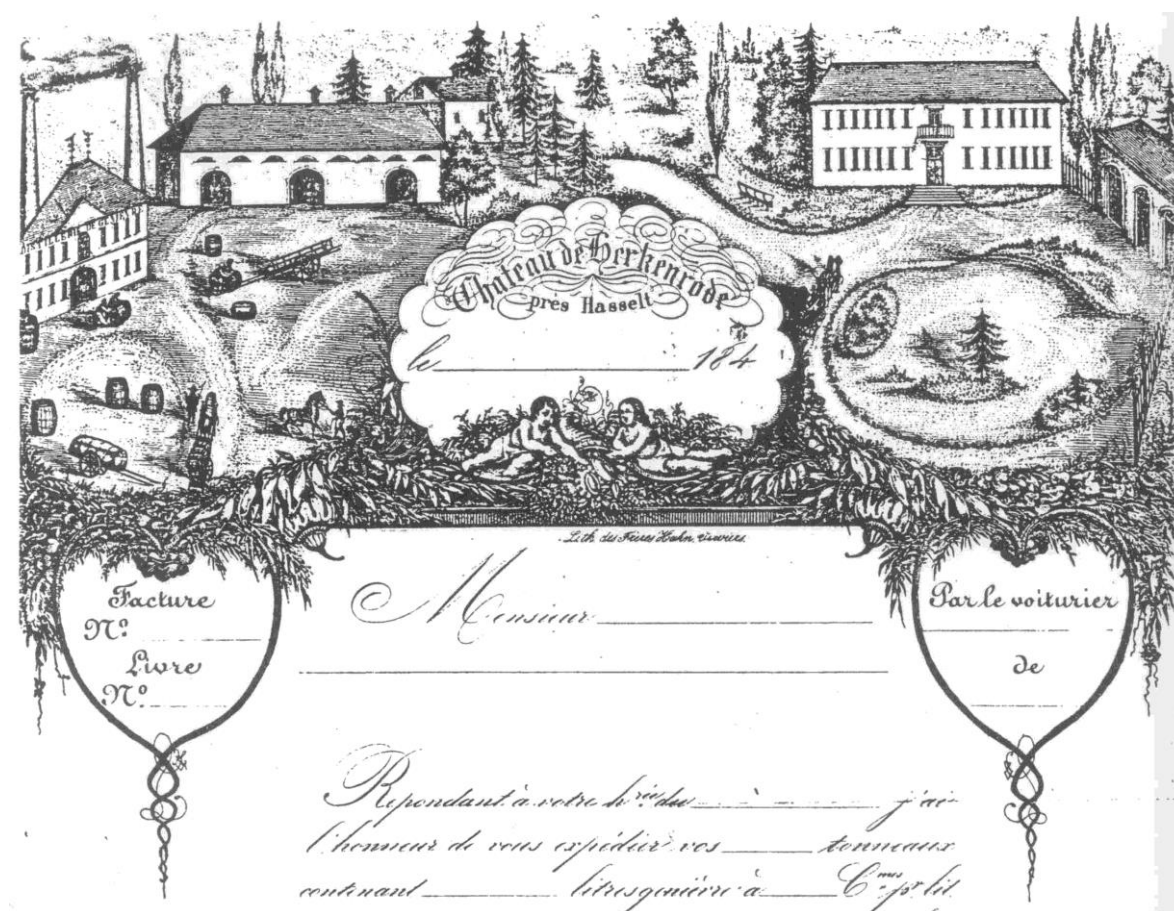

Afbeelding 12: Ferraris, Herkenrode ca. 1775 – Bron: Koninklijke Bibliotheek van België.

2.7. De abdij van Herkenrode in seculiere handen na de Franse Revolutie

Na de Franse Revolutie en de antigodsdienstige politiek die daaruit volgde, vluchtte het merendeel van de Cisterciënzerinnen van Herkenrode onder leiding van abdis Josephine de Gondrecourt (1791-1796) naar Duitsland. Toen in 1796 alle kerkelijke instellingen afgeschaft werden, verlieten de zusters op 12 december 1796 definitief de abdij. Op 19 februari 1797 werd de abdij van Herkenrode openbaar verkocht aan de Hasseltse opkopers Guillaume Claes¹⁴ en Pierre Libotton. Zij kochten het volledige domein en richtten er een suikerraffinaderij, een spinnerij en een stokerij (1812) in en gaven daardoor de eeuwenoude religieuze gebouwen een industriële functie (afb. 13). In 1827 zou Claes - die resideerde in het abdissenkwartier en het omvormde tot 'kasteel' - de volledige abdij in zijn bezit krijgen door financiële perikelen van Libotton en diens opvolgers.

¹⁴ J. Moons, *De Herkenrodeabdij en haar domein op het einde van het Ancien Régime* in: *Limburg, Het Oude Land van Loon*, extra nr. 1, Hasselt, 2001, p. 159-162: Guillaume Claes (1752-1841) stamde uit een Hasseltse partiërsfamilie. Hij was licentiaat in de beide rechten en was achtereenvolgens vrederechter te Hasselt en keizerlijke procureur bij het gerechtshof van eerste aanleg. Hij had drie zonen, Adolpe (1784-1857), Louis (1788-1873) en Ulysse (1792-1880).

Afbeelding 13: Briefhoofd van de suikerraffinaderij en stokerij met een geïdealiseerde weergave van "chateau Herkenrode" en de bedrijfsgebouwen, jaren 1840 - Bron: Marc Willems.

In 'Etat des bâtiments de Herckenrode' - die Claes in 1813 opmaakte en aangevuld werd door zijn zoon tot ca. 1847, noteerde hij voor elk gebouw op de voormalige abdijsite de toenmalige functie (bijlage 4, figuur 15). Het abdissenkwartier (22) wordt daarin omschreven als 'bâtiments de mon exploitation' en deed dienst als suikerraffinaderij. Volgens hetzelfde document werden de dienstgebouwen (21) die in het verlengde van de oostvleugel stonden, afgebroken en in 1836 opnieuw opgebouwd als runderstallen. De aanpalende 'distillerie' (20) werd gesloopt in 1847. De zusterverblijven in vakwerkbouw (16), de oude infirmerie (18) en de nieuwe infirmerie (19) werden gebruikt als opslagplaats voor graan en haver ten behoeve van de industriële activiteiten. Het 18de-eeuwse abdissenverblijf (25) wordt door Claes omschreven als 'nouveau quartier de l'abesse, maintenant le château'. Het 'Wit Huys' (23) dat tussen het 16de- en het 19de-eeuwse abdissenverblijf stond, was toen net gesloopt, zo doet de omschrijving 'maintenant démolit' vermoeden.

Na stopzetting van de industriële bedrijvigheid in de tweede helft van de 19de eeuw werden het abdissenkwartier, de zusterverblijven, de oude infirmerie en de nieuwe infirmerie verpacht als hoeve waarbij de nieuwe infirmerie werd omgevormd tot landbouwerswoning. De galerij (31) die ooit het abdissenkwartier verbond met het zusterverblijf en de verderop gelegen kerk,

werd doorbroken om een gekasseide weg van de tiendenschuur naar het voormalige abdissenkwartier te creëren, en deed voortaan dienst als houtopslag en groentekelder (bijlage 4, figuur 26). In de loop der jaren verdween de opengewerkte bogenstructuur en fungeerde de restanten als afscheidingsmuur van het erf. Het washuis dat zich ten oosten van de infirmerie bevond maar niet weergegeven is op het plan van Claes, werd in 1847 afgebroken¹⁵.

Al sinds 1797, toen hij eigenaar werd van een deel van het abdijdomein, resideerde Guillaume Claes (1752-1841) in de 18de-eeuwse abdissenvleugel die hij omvormde tot "kasteel". De omgeving werd eveneens ontwikkeld als een 'adellijk kasteeldomein' met ten oosten een uitgestrekt landschappelijk park en ten westen een voortuin met in de noordwestelijke hoek de tot privékapel verbouwde sacristie. Evenwijdig met de oorspronkelijke dubbele toegangsdreef naar het poortgebouw, creëerde hij een eigen toegangsdreef die uitmondde aan een monumentaal giet- en smeedijzeren, classicistisch toegangshek.

De familie Claes bewoonde het kasteel voor meer dan een eeuw waarbij het abdissenverblijf bijzonder goed bewaard bleef en slechts met kleine ingrepen werd aangepast aan zijn nieuwe burgerlijke bestemming. Guillaume en zijn zoon Ulysse (1792-1880) onderhielden het kasteeldomein met grote zorg en lieten talrijke werken uitvoeren aan de gebouwen, landerijen en het landschapspark. Ze lieten ook nieuwe gebouwen optrekken, zoals bijvoorbeeld de runderstallen (1836) in het verlengde van de oostvleugel van het oude abdissenkwartier, de landbouwers- en daglonerswoningen in vakwerk in het verlengde van de zusterverblijven (voor 1813), het washuis (opgetekend in 1849) en het gebouwtje ernaast (opgetekend in 1853) aan de oever van de Demer¹⁶. In 1846 sloopte Ulysse de gebouwtjes ten zuiden van het kasteel - aangeduid op het plan van 1813 als 'Heyligen huys' en 'abattoire' - en liet er een neoclassicistische koetshuis en dito paardenstal met zadelkamer bouwen (bijlage 4, figuur 15). Niet geregistreerd door het kadaster, maar wel gedocumenteerd in de literatuur, is de aanleg van het terras aan de parkzijde van de abdissenvleugel in 1865¹⁷.

¹⁵ M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij*, in: *Limburg, Het oude Land van Loon*, jg. 34, 1979, p. 226.

¹⁶ Archief van het Kadaster, Kuringen, mutatieschets 1849/42 en 1853/15.

¹⁷ J. Moons, *De Herkenrodeabdij en haar domein op het einde van het Ancien Régime*, in: *Limburg, Het oude land van Loon*, jg. 79, 2000, p.190.

Afbeelding 14: André Hermant met zijn moeder Manette De Keuster en Télémaque Claes, ca. 1911 - Bron: <http://gw.geneanet.org/willems44?lang=fr&pz=marc+guido+robert&nz=willems&ocz=1&p=andre&n=hermant>

In 1880 werd de abdij het erfdeel van Télémaque Claes (1831-1913), zoon van Ulysse. Vanwege de hoge onderhoudskosten sloopte hij in 1884 de oostelijke en westelijke kloostervleugels (bijlage 4, figuur 31) waardoor het abdissenkwartier zwaar verminkt achterbleef¹⁸. Na zijn dood liet hij Herkenrode na aan zijn dochter Mathilde (1857-1940) en haar echtgenoot August De Keuster (1852-1924) die het zwaar gehypothekeerd domein opkocht. Mathilde die zelf geen kinderen had, schonk het domein bij testament aan architect André Hermant (1908-1978), kleinzoon van haar man uit zijn eerste huwelijk met Bertha Swerts (1859-1901).

¹⁸ Archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1885/6.

Afbeelding 15: Niet gedateerd zicht op sacristie of sacramentskapel, de 16de-eeuwse zusterverblijven annex 19de-eeuwse vakwerkwoningen, de oude en de nieuwe infirmerie, een gedeelte van de runderstallen en de noordvleugel van het oude abdissenkwartier - Bron: archief Kanunnikessen van het Heilig Graf.

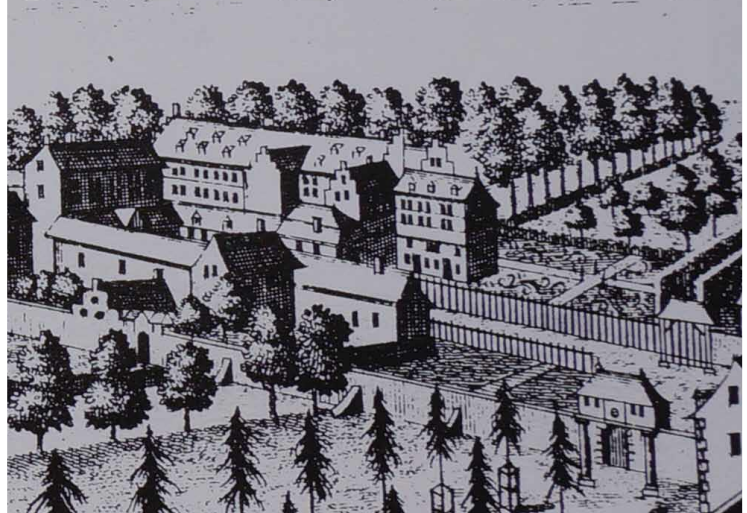
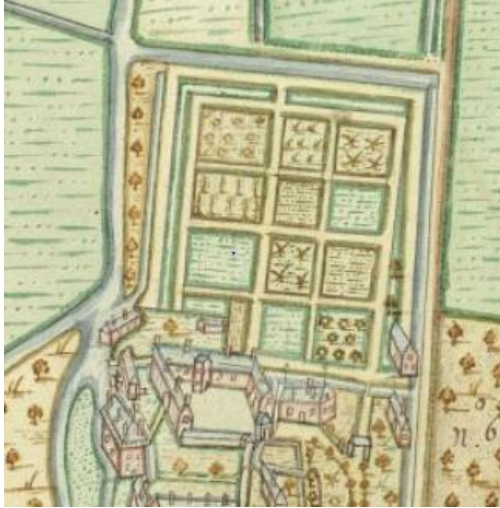
2.8. De buitenaanleg als typerend element in de evolutie van abdij site naar kasteeldomein¹⁹

De figuratieve kaart van Peter Meysman uit 1669 toont de abdij met haar talrijke gebouwen, te midden van haar uitgestrekte gronden (bijlage 4, figuur 3). Het abdissenkwartier is enkel te bereiken via het poortgebouw van waaruit meerdere wegen vertrokken naar de verschillende gebouwencomplexen. Een deels beboomde laan in oostelijke richting leidt naar het abdissenkwartier waarachter zich een ruime, nagenoeg vierkante **barokke formeel tuuin** van twaalf parterres uitstreckte (afb. 16).

Op de gravure van de abdij door Remacle Leloup ca. 1740 getekend voor 'Les délices du Païs de Liége' (1744) bestaan de tuinen van de abdis uit een rechte laan tussen hoge hagen, lage

¹⁹ Gebaseerd op het *Landschapsbeheersplan. Voormalige abdijsite van Herkenrode* van het studie bureau Ars Hors, 2014, p. 206-223 en de tekst over de abdijsite in C. De Maegd en H. Van Den Bossche, *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Limburg*. dl. 2, As, Beringen, Diepenbeek, Genk, Ham, Hasselt, Heusden-Zolder, Leopoldsburg, Lummen, Opglabbeek, Tessenderlo, Zonhoven, Zutendaal, Brussel, 2006, p. 114-119.

parterres gevuld met broderiewerk en daarachter de op rij geplante bomen van een boomgaard (afb. 16 en bijlage 4, figuur 7 en 8). De beschrijving in 'Les délices' vermeldt dat

Afbeelding 16: Links: een detail van de barokke parterretuin uit het kaartboek van Peter Meysman, 1669 (Archief bisdom Luik, G.I. 5 folio A) – Bron: www.evequesdeliege.be; en rechts een detail van de hoogbarokke tuin met parterres en de achterliggende 'nieuwe bogaert' uit de gravure van Remacle Leloup, omstreeks 1740.

de achtergevel van het abdissenkwartier uitkijkt op een ruime tuin die omgracht is door een gekanaliseerde Demerarm, eindigt in een terras met twee paviljoenen en geflankeerd wordt door fraaie lanen van haagbeuk. Deze oostelijke, hoogbarokke expansie werd gerealiseerd door abdis Barbara de Rivière d' Arschot (1728-1744) die haar wapenschild liet aanbrengen in het meest noordelijke gesitueerde classicistische paviljoen.

Het boek bevat ook een zeldzame beschrijving van de omgeving van de infirmerie en de zusterverblijven: "(...) een lange beglaasde gang begrenst een grote moestuin en mooie tuinen die aansluiten op de infirmerie en het klooster. (...)”

Uit het reisverslag van H.J. Lesage o. pream uit 1792-1794 vernemen we dat de abdij twee ruime kloosterpanden bezat waarbij elke dame beschikte over twee of drie kleine vertrekken waarop een individueel tuintje aansloot waardoor soms een klein beekje liep. Tevens maakt hij gewag van de abdissenresidentie met omringende tuinen die sedert enkele jaren vernieuwd was. Het verslag doelt op de nieuwe abdisvleugel in 1768 door Laurent Benoit Dewez ontworpen en gebouwd in opdracht van abdis Anne de Croÿ (1744-1772). Zowel aan de west als aan de oostgevel van de nieuwe vleugel lagen er tuinen. Aan de oostkant lag de oude parterretuin, uitgebreid met de 17de-eeuwse 'Nieuwe Bogaert' die op het einde van de 18de eeuw tot een 'Engelse tuin' zou worden omgevormd.

Toen de abdijsite in 1797 verkocht werd aan Pierre Libboton en Guillaume Claes vormt laatstgenoemde het 18de-eeuwse abdissenverblijf en de onmiddellijke omgeving om tot een

aristocratisch kasteeldomein, toegankelijk via een nieuw aangelegde dreef en een monumentaal classicistisch toegangshek. De weg van het toegangshek naar het oude abdissenkwartier en de infirmerie verdeelt de **voortuin** in twee delen. Het linker deel wordt ingericht als **moestuïjn**, het rechterdeel als **lusttuin**. Het is niet duidelijk wie verantwoordelijk is voor de aanleg van de '**Engelse tuin**' aan de achterzijde van het kasteel, feit is dat het voorprimitief kadasterplan van 1812 reeds een vroeg-landschappelijke tuin documenteert (afb. 17). De 17de-eeuwse parterretuin met centraal waterbekken en de twee tuinpaviljoenen bleef aanvankelijk behouden. De 'Nieuwe Bogaert' werd tot een 'Engelse tuin' omgevormd door het rooien van de bomen, het aanplanten van een zuidelijke belt en het aanleggen van een kanaal met eilandje gevoed door de noordelijke Demerarm. Ook de vorm van de percelen – aangeduid als lusttuin - verraden een vroege landschappelijke aanleg.

Afbeelding 17: Primitief kadasterplan van 1840-1843 gebaseerd op een voorprimitief kadasterplan van 1812 - Bron: www.cartesius.be.

De tweede fase van de verlandschappelijking van het park vond plaats in het derde kwart van de 19de eeuw en betreft de omvorming van de formele parterretuin tot een **riant landschappelijk park** (afb. 18). Het park is ontworpen vanuit het perspectief van het kasteel waardoor de as van het centrale grasveld schuin en niet orthogonaal verloopt. In deze context

Afbeelding 18: Topografische kaart van 1871 - Bron: www.cartesius.be

moet ook de aanbouw van het **terras** in 1865 aan de parkzijde begrepen worden: als een uiting van een nieuwe relatie met het park. Het zuidelijke 18de-eeuwse paviljoen werd in 1860 verbouwd tot romantische **torenruïne** en naast de paardenstallen, aanleunend tegen de zuidelijke

afsluitingsmuur, werd een **tuinpaviljoentje** (secreet) opgetrokken in rustieke stijl, beide zijn typische, 19de-eeuwse tuinfolly's in een landschappelijk aangelegde context.

De laatste fase van de verlandschappelijking vond plaats rond 1915 en werd uitgevoerd in het genre '**nobel**'. Dit resulteerde in het park zoals het de dag van vandaag gekend is (afb. 19).

Afbeelding 19: Topografische kaart van 1937 - Bron: www.cartesius.be.

2.9. Een nieuw begin vanaf 1974

In 1974 - 450 jaar na de bouw van het oudste deel van het abdissenkwartier - verkocht André Hermant 11 hectaren van het domein aan de kanunnikessen van het Heilig Graf van Bilzen waaronder het kasteel, het landschapspark en het 16de-eeuwse abdissenkwartier. Een tiental jaar later, in 1983, verwierven de Zusters van zijn erfgenamen het vakwerkgebouw (zusterverblijven), de oude infirmerie (schuur), de 'nieuwe' infirmerie en de sacramentskapel. In 2016 kochten ze de paardenstal met zadelkamer en het koetshuis. Zo werden ze eigenaar van wat vandaag de kloostersite van het Heilig Graf van Herkenrode is.

In 1974 werd de 18de-eeuwse abdissenvleugel ingericht als klooster en bezinningscentrum. Twee jaar later gaven de Zusters aan ingenieur-architect Lucas Van Herck de opdracht om de 16de- en 18de-eeuwse relictten van het abdissenkwartier te restaureren en zinvol te integreren in een nieuw klooster. Vanaf 1986 deed de 18de-eeuwse abdissenvleugel enkel nog dienst als bezinningscentrum. In november 2014 werd het bezinningscentrum definitief gesloten. Vandaag staat het leeg en wacht het op een nieuwe bestemming.

Het vakwerkgebouw van de zusterverblijven, de oude en 'nieuwe' infirmerie deden tot het begin van de 20ste eeuw dienst als landbouwgebouwen en staan sedertdien leeg. De gebouwen bevinden zich in slechte toestand; restauratie en een nieuwe bestemming dringen zich op.

Het 106 hectaren grote landschap dat de gebouwen omgeeft, is eigendom van het Agentschap Natuur en Bos (ANB). Ook het park achter het 16de-eeuwse abdissenkwartier en het 18de-eeuwse abdissenverblijf maken daarvan deel uit. De sacramentskapel werd in erfpacht gegeven aan Herita die tevens erfpachthouder is van de abdijsite Herkenrode.

Literatuur

de Braekeleer C., *Laurent-Benoît Dewez 1731-1812*, Seneffe, 1992.

De Maegd C. en Van Den Bossche H., *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Limburg*. dl. 2, As, Beringen, Diepenbeek, Genk, Ham, Hasselt, Heusden-Zolder, Leopoldsburg, Lummen, Opglabbeek, Tessenderlo, Zonhoven, Zutendaal, M&L Cahier 12, Brussel, 2006, p. 114-119.

Impe M., *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij*, in: *Limburg, Het oude Land van Loon*, jg. 34, 1979, p. 157-228.

Kints, E., (imprimeur-libraire et al.), *Les délices du País de Liège, ou Description géographique, topographique et chorographique des monumens sacrés et profanes de cet Evêché-principauté et de ses limites*, dl. 4, Luik, 1744, p. 218-223 – Bron: <http://neptun.unamur.be/items/show/226>, geraadpleegd op 4 juni 2017.

Martens M., *Franz Anton Brändl (1720-1782)*, in: *Kunst en Erfgoed in de kijker*, nr. 45, Hasselt, 2014.

Monasterium Herkenrode, 1 - 4, Hasselt, 2008 - 2014.

Moons J., *De Herkenrodeabdij en haar domein op het einde van het Ancien Régime*, in: *Limburg, Het oude land van Loon*, jg. 76, nr. 3, 1997, p. 269-286.

Moons J., *De Herkenrodeabdij en haar domein op het einde van het Ancien Régime*, in: *Limburg, Het oude land van Loon*, jg. 76, nr. 4, 1997, p. 349-383.

Moons J., *De Herkenrodeabdij en haar domein op het einde van het Ancien Régime*, in: *Limburg, Het oude land van Loon*, jg. 79, overdruk, 2000, p. 133-192.

Smeets L., *200 jaar leven, wonen en werken op Herkenrode*, Hasselt, 2004.

Smeets M., *De archeologische begeleiding in de abdij van Herkenrode (heraanleg toegangsweg), onuitgegeven archeorapport, 221*, Kessel-Lo, 2014.

Studiebureau Ars Hors, *Landschapsbeheersplan. Voormalige abdijsite van Herkenrode*, s.l., 2014.

Van der Eycken M. (red.), *Herkenrode, abdij en levend monument*, Deurne, 2002.

Archief

Kuringen, archief van de Kanunnikessen van het Heilig Graf

Hasselt, archief van het kadaster

Mondelinge informatie, foto's en iconografische bronnen van Marc Willems

3. BESCHRIJVING en INVENTARIS van de erfgoedelementen op de abdijsite²⁰

3.1. Algemene beschrijving van de site

De abdijsite van Herkenrode is momenteel verdeeld onder twee eigenaars: de Kanunnikessen van het Heilig Graf die de kloostersite bezitten en de Vlaamse overheid, die eigenaar is van het belevingscentrum Herkenrode en het beheer ervan toevertrouwde aan Herita.

De kloostersite van het Heilig Graf in Herkenrode (foto 1)²¹ beschrijft een nagenoeg rechthoekig grondplan, waarvan de oostelijke helft volledig bestaat uit een **landschappelijke tuin**. De westelijke helft van de site is bebouwd. Binnen de bebouwde zone zijn drie gebouwengroepen te detecteren die de wordingsgeschiedenis van de abdij reflecteren: de **16de-eeuwse gebouwen**, opgetrokken onder impuls van de abdissen de Lechy – bestaande uit de **zusterverblijven**, de **oude infirmerie** en de resten van het **oude abdissenkwartier** die vandaag geïncorporeerd zijn in het klooster –; de **17de-eeuwse infirmerie** die in opdracht van abdis Anna Catharina de Lamboy (1651-1663) in 1658 werd opgetrokken ten noorden van de site; en het **18de-eeuwse abdissenverblijf** ten zuiden van de site dat naar ontwerp van architect J.B. Dewez (1731-1812) gebouwd werd op vraag van abdis Anne de Croÿ (1744-1772). In de 19de eeuw, bij de uitbouw van de kloostersite tot kasteeldomein, bouwde Ulysse Claes naast het abdissenverblijf een **paardenstal met zadelkamer**, een **koetshuis** en tegen de tuinmuur tussen beide in, een **rustiek tuinpaviljoen**.

3.2. Gebouwen

Voor een gedetailleerde beschrijving van de beschermde gebouwen op de site, met name: de zusterverblijven, de oude infirmerie, het abdissenkwartier (nu klooster), de nieuwe infirmerie, de abdissenvleugel, de paardenstal, het koetshuis en het rustieke tuinpaviljoen, zie deeldossiers 2 tot en met 7 van dit beheersplan.

²⁰ De erfgoedkenmerken en -elementen zijn in vet aangegeven.

²¹ De foto's waarnaar verwezen wordt in dit hoofdstuk zijn terug te vinden in bijlage 3.

3.3. Cultuurgoederen

Rechtsgrond:

De gebouwen van de abdij van Herkenrode werden beschermd als monument op 5 december 1974. Op het moment van de bescherming was de Monumentenwet van 1931 van kracht die bepaalde dat roerende goederen met erfgoedwaarde die een werkelijke band met het monument hebben, onroerend zijn door bestemming. Middels goedkeuring van dit beheersplan worden deze roerende goederen erkend als cultuurgoed.

Toetsing aan de criteria van een cultuurgoed:

Voor een selectie van roerende goederen aanwezig in de abdij van Herkenrode wordt de historische band en de waardeversterkende band aangetoond in de fiches in bijlage 6. De voorwerpen bevinden zich allemaal in een goede conditie en behoeven op middellange termijn geen conservatie- of restauratieve ingrepen. De kanunnikessen van het Heilig Graf beogen met de erkenning van de cultuurgoederen de bestendiging van de eeuwenoude band tussen de roerende goederen en de abdij en streven het behoud van de goederen in situ na, zodat de historische band tussen de goederen en de abdij niet verbroken wordt bij een eventuele herbestemming van de gebouwen.

Lijst van cultuurgoederen (bijlage 6):

- vier abdissenportretten, 16de en 17de eeuw;
- drie aquarellen van de abdij van Herkenrode, ca. 1800;
- schilderij van de gotische privékapel van de abdis, derde kwart 19de-eeuw;
- fragmenten van glasramen van de voormalige abdijskerk, eerste helft 16de eeuw;
- gotisch beeld van Onze-Lieve-Vrouw met kind, 16de eeuw;
- gevelsteen met de eenhoorn van de abdij van Herkenrode;
- beeldhouwde gewelfconsole met wapen van de abdissen de Lechy, eerste helft 16de eeuw;
- gotisch paneel en '1641' gedateerde en gesigioneerde vensterluiken
- sacristiekast, derde kwart 17de eeuw;
- vijf 'garderobes', laatste kwart 18de eeuw;
- porseleinkast in de keuken van het abdissenkwartier, laatste kwart 18de eeuw.

3.4. Restant van de galerij tussen de zusterverblijven en het klooster

Ten westen van het 18de-eeuwse poortgebouw staat nog een groot deel van de **bakstenen muur** die de zuidgevel vormde van de ca. 1670 opgetrokken **beglaasde galerij** tussen het abdissenkwartier en de kerk (foto's 2-6). De muur bevat aan de zuidzijde nog een **afgeschuinde plint** van **Maaskalkstenen blokken** (deels onder het grondniveau verborgen) en een **kroonlijst** met omgekeerd **ojiefprofiel** in **Maastrichtersteen** (foto's 5 en 6). De steunberen en de uitgekapte rechthoekige nissen zijn van recentere datum. De andere zijde wordt gekenmerkt door **metseltekens** in **gesinterde baksteen** waaronder gekoppelde ruitvormen (foto 4).

3.5. Restant van de stallen ten noorden van het klooster

Haaks op de noordvleugel, in het verlengde van de oostvleugel, staat wat rest van de in 1836 opgetrokken en ca. 1849²² vergrote **runderstallen** (foto's 7 en 8): een langgerekt **bakstenen gebouw** met **rechthoekige staldeuropeningen** en **halfradvensters**. Het dak en een deel van de muren zijn verdwenen.

3.6. Waardevolle groenaanleg met omheiningsmuur, poorten en hekwerk²³

"Zoals op het Primitief kadasterplan al het geval was, ligt er ten westen van het kasteel een **voortuin** met een ruim **grasveld** en een **rondweg** van maasgrind [*n.v.d.a. vervangen door kleiklinkers*], begeleid door **heestermassieven** en **bomengroepen** (foto 11). Onder meer zijn er **Californische schijncipressen** (*Chamaecyparis lawoniana*), vier **Italiaanse populieren** (*Populus nigra* 'Italica') in de grasrand ten zuiden, en een **cultivar** van een **gewone esdoorn** (*Acer pseudoplatanus*) (138 cm stamomtrek op 150 cm hoogte, geënt). Een **bakstenen omheiningsmuur** [*n.v.d.a. links een muur van Maastrichtersteen en rechts een bakstenen muur*]. met eenvoudig **spijlenhek van giet- en smeedijzer** bakent de voortuin aan de zuidkant af (foto 12-13). Zoals het een kasteeldomein past is er ter hoogte van de **dreef van gewone beuk** (*Fagus sylvatica*) [*n.v.d.a. vandaag verdwenen*], een **monumentaal toegangshek** tussen hoge **hekpijlers in classicistische stijl** (foto 12). De **hekvleugels** zijn gemarkeerd door een

²² Archief van het Kadaster, Kuringen, mutatieschets 1849/42.

²³ Overgenomen uit: C. De Maegd en H. Van Den Bossche, *Historische tuinen en parken van Vlaanderen. Inventaris Limburg*. dl. 2, As, Beringen, Diepenbeek, Genk, Ham, Hasselt, Heusden-Zolder, Leopoldsburg, Lummen, Opglabbeek, Tessenderlo, Zonhoven, Zutendaal, Brussel, 2006, p. 117-119. Voor een gedetailleerde opsomming van de bomen, struiken en kruidlaag en de eraan gekoppelde beheersvisie wordt verwezen naar het goedgekeurde landschapsbeheersplan (M.B. 06.11.2014): Studiebureau Ars Hors, *Landschapsbeheersplan. Voormalige abdijsite van Herkenrode*, s.l., 2014.

gietijzeren leeuwenkop in **halfreliëf**. Vier **arduinen schamppalen** verzekeren de doortocht over de brug van de gracht. We interpreteren deze elementen als de formalisering en accentuering van de kasteelfunctie, te situeren in de eerste helft van de 19de eeuw. Mogelijk zijn de **hardstenen vierkante pijlers** met **geprofileerde basis**, **Ionisch kapiteel** en **festoen** van elders uit de abdij hergebruikt. Nu zijn ze bekroond met recentere, gietijzeren Medicivazen. Een ander **zuilfragment** werd als tuindecoratie recht gezet in de zuidoostelijke hoek.

Ten westen, in de as van de kasteeldeur, leidt een **poorthek** (foto 13) van de **voortuin** naar de **bloementuin**, de parking en de **boomgaard van hoogstamperenbomen** [*n.v.d.a. de boomgaard is vervangen door een moestuin*], alle gelegen op het perceel van de voormalige kasteelmoestuin (prim. Plan nummer 34). Het smeedijzeren moestuinhek met **spijlen in lansvorm met weerhaken**, hangt tussen hergebruikte, op hun kop geplaatste **natuurstenen zuilen** (foto 14) [*n.v.d.a. betonnen zuilen met op hun kop geplaatste hardstenen sokkels*]. De parking is sedert einde 20ste eeuw aangelegd met **taxushagen**; een haag van jonge **haagliguster** met geel blad (*Ligustrum ovalifolium* 'Aureum') scheidt de ruimte van de boerderij af.

(...)

Ten zuiden, bij het kasteel liggen enkele aanhorigheden (**koetshuis** en **stallingen** met **zadelkamer**) uit het begin van de 19de eeuw²⁴, gebouwd in functie van de bewoning van de nieuwe abdisvleugel van Dewez als kasteel²⁵. Tegen de **zuidelijke afsluitmuur** werd een **paviljoentje** gebouwd in **rustieke stijl**, met **vierkant grondplan**, **rieten dak** en **lemen gevels** met **vensters** en **deur** van **onbewerkte boomstammen en takken**, typisch voor de **2de helft van de 19de eeuw** toen deze stijl voornamelijk voor parkgebouwtjes populair werd²⁶. Er hoort fraai tuinmeubilair bij van gietijzer, onder andere tafels en tuinbanken met zwanenmotief in de gestalten.

Bomen (Het cijfer tussen haakjes geeft de stamomtrek op 150 cm hoogte)

In de voortuin, bonte **Engelse veldiep** (*Ulmus procera* 'Argenteovariegata') (1772, Frankrijk), wortelopslag van een verdwenen boom, **bruine beuk** (*Fagus sylvatica* 'Atropunicea'), en rechts van de poort een **zomereik** (*Quercus robur*) met een **takvrije stam** van 8m (321 cm). Bij de nieuwbouw, een **zomereik** (320 cm) en ertegenover een **bruine beuk**.

(...)

²⁴ Een datum op het gebinte van de paardenstal en de 'Etat des bâtiments de Herckenrode' van Claes (bijlage 4, figuur 15) dateren de paardenstal en het koetshuis "1846".

²⁵ Zie deeldossier 7, 'Paardenstal, koetshuis en rustiek tuinpaviljoen'.

²⁶ Zie deeldossier 7, 'Paardenstal, koetshuis en rustiek tuinpaviljoen'.

Ten zuiden, bij de wagenhuizen: **gewone beuk** (390 cm) en **bruine beuk** (329 cm) en **haag van buxus** (*Buxus sempervirens*). Verder twee **perenbomen** (*Pyrus spec.*) en twee **reuzenlevensbomen** (*Thuja plicata*) (onder andere 213 en 184 cm)."

3.7. Verdwenen beschermde gebouwen

Sinds de bescherming van de Herkenrode-abdij in 1974, is een aantal gebouwen op de site verdwenen. Zo blijft van de vakwerkwoningen die in de loop van de 19de eeuw in het verlengde van het zusterverblijf gebouwd werden om personeel, landbouwers en dagloners te huisvesten, vandaag (op de fundering na?) niets meer over (foto's 9 en 10). Van het washuis - ca. 1848 door Ulysse Claes opgetrokken als een vakwerkgebouwtje aan de oever van de Demer tussen de nieuwe infirmerie en de runderstallen, rest enkel nog de fundering (foto 7).

3.8. Verbindingswegen op de abdijsite

De door Meysman in 1669 opgetekende kleine, 'zachte' verbindingswegen zijn vandaag op de huidige kloostersite nog grotendeels leesbaar (zie afb. 5). In de loop van de 19de eeuw kwamen grotere, 'hardere' toegangs- en verbindingswegen tot stand, enerzijds omwille van de residentiële functie (bijvoorbeeld de ovale toegangsweg tot het 'kasteel') of in functie van de landbouw- en industriële activiteiten op de site (bv. de quasi diagonaal over de kloostersite lopende verbinding die vertrekt van de zuidelijke hoek van de zusterverblijven en vóór de oude en de nieuwe infirmerie leidt tot aan de Demeroever). Vóór de oude en de nieuwe infirmerie werd het terrein licht verstoord door ophoging, allicht een gevolg van de landbouwfunctie. Ook de bouw van de kloosterkapel genereerde een nieuw rastervormig padenpatroon ten zuiden van het huidige klooster (foto 1).

Van de door Meysman opgetekende padenstructuur op de vroegere nijverheidssite en de oude kloostersite - de zone van de kerk, het kapittelhuis, de pandgangen en de dienstgebouwen - bleef na de aanleg van het belevingscentrum nagenoeg geen spoor meer over door algemene vergroening (zone ten noorden van de paardenstallen) of verharding (erf van de abdijhoeve).

3.9. Waterhuishouding op de abdijsite

De waterhuishouding die Meysman optekende in 1669 (afb. 6) verdeelde de abdijsite grosso modo in drie zones: de kloostersite, het ambachtenkwartier en het landbouwkwartier. Van de twee grote wateraders die de site doorsneden - de uit de Tuilterdemer vertrekkende L-vormig vertakking rond de kloostersite en een noord-zuidvertakking tussen de Demer en de zuidelijke

gracht die vlak achter het oude en het nieuwe abdissenverblijf liep - zijn noch slechts vage sporen zichtbaar, onder meer de **droge Demerarm** achter de nieuwe infirmerie; een **droge gracht** achter de oostvleugel van het klooster die verder door liep onder de dienstvleugel van het 18de-eeuwse abdissenverblijf (afb. 20) en het secreet; en een **ontlastingsboog** in de **scheidingsmuur** tussen de kloostersite en het belevingscentrum, die wijst op de vroegere doorgang van een nu verdwenen gracht (afb. 21).

Afbeelding 20: Droge gracht onder de haakse dienstvleugel van het abdissenverblijf.

Afbeelding 21: De lage greppel in het gras en de ontlastingsboog in de scheidingsmuur tussen de kloostersite en het belevingscentrum verwijzen naar een gesupprimeerde gracht.

4. BESCHRIJVING van de ERFGOEDWAARDEN van de abdijsite

Het koninklijk besluit van 5 december 1974 dat de bescherming van de Abdij van Herkenrode regelt, vermeldt geen waarden die aan de grondslag liggen van de bescherming. Op basis van het onderzoek dat in het kader van dit beheersplan gevoerd werd, werden volgende erfgoedwaarden gedetecteerd:

4.1. Historische waarde

De abdij van Herkenrode, vermoedelijk gesticht in 1182, was de eerste vrouwenabdij van de Cisterciënzerorde in de Nederlanden en groeide onder de auspiciën van de graven van Loon en de prins-bisschoppen van Luik uit tot één van de grootste en rijkste abdijen in de Lage Landen. Bevolkt en bestuurd door adellijke koordames kende de abdij zowel harde tijden als bloeiperiodes. Die laatste vertaalden zich meermaals in bouwcampagnes die bepalend zouden zijn voor het huidige uitzicht van de abdij.

Een eerste beslissende bloeiperiode vond plaats in de eerste helft van de 16de eeuw, onder het abbatiaat van Gertrudis (1491-1519) en Mechtildis de Lechy (1519-1548) en leidde tot de bouw van een compleet nieuw klooster, waarvan vandaag nog het vakwerkgebouw van de zusterverblijven (1512), de oude infirmerie (1522), het poortgebouw (1531) en het abdissenkwartier (1538) resten.

Een tweede, minstens zo ingrijpende restauratie- en nieuwbouwcampagne, werd in het midden van de 17de eeuw aangevat door abdis Anna Catharina de Lamboy (1653-1675) wiens verwezenlijkingen tot op vandaag voor een groot deel het uitzicht van de abdij bepalen. Zo bouwde ze onder meer de tiendenschuur (1656), de nieuwe infirmerie (1658) waarna ze de oude infirmerie liet omvormen tot damesvertrekken, de sacristie achter de kerk (1661), de U-vormige hoeve met twee hoektorens (1669) en een galerij om het afgelegen abdissenkwartier via het damesverblijf met de kerk te verbinden (1669).

Een laatste beslissende fase werd ingezet in 1767, toen abdis Anne de Croÿ (1744-1772) het ambitieuze plan opvatte om alle abdijgebouwen van Herkenrode te laten vervangen door een volledig nieuw abdijcomplex. Geheel volgens de tijdsgeest van het Absolutisme op het einde van het Ancien Régime en net zoals wereldlijke leiders en vooraanstaanden dat deden, wilde ook zij haar religieuze macht etaleren en die visualiseren met grootse en waardige abdijgebouwen die universaliteit, standvastigheid en eeuwigheid uitstraalden. Hoewel het ontwerp slechts fragmentarisch werd uitgevoerd, is de gerealiseerde oostvleugel van het geplande abdissenkwartier een waardevolle gebouwde getuige van de tijdsgeest en een belangrijke schakel in de geschiedenis van de abdij van Herkenrode die toen haar laatste kwarteeuw inging.

Opgekocht door renteniers na de Franse Revolutie en omgevormd tot kasteeldomein, nijverheids- en landbouwsite, zouden de gebouwen, de tuinen en de nutsgronden van de abdijsite nooit meer zo gekoesterd en goed onderhouden worden als in de eeuwen ervoor. In de loop van de 19de en 20ste eeuw verdween een groot deel van de abdijgebouwen door brand, sloop en verwaarlozing. Toch geeft het resterende gebouwd erfgoed een goed beeld van de verschillende bouwfases waarin de abdij tot stand kwam, tonen ze de rijkdom die de abdij doorheen haar geschiedenis kende en zijn ze materiële getuigen van een veranderende maatschappij die aan de adellijke Cisterciënzerinnen van Herkenrode en haar latere bewoners zeker niet onopgemerkt voorbij ging. Als dusdanig heeft het gebouwde patrimonium op de abdijsite van Herkenrode een belangrijke historische waarde met een hoge context- en ensemblewaarde.

4.2. Architectuurhistorische waarde

Voor de architectuurhistorische waarde van het zusterverblijf, de oude infirmerie, het oude abdissenverblijf (nu klooster), de nieuwe infirmerie, het nieuwe abdissenverblijf, de paardenstal, het koetshuis en het rustieke tuinpaviljoen, zie de deeldossiers 2 tot en met 7 van dit beheersplan.

4.3. Archeologische en wetenschappelijke waarde

De historiek van de site, die teruggaat tot 1182, die periodes van bloei en verval kende, en gekenmerkt wordt door een continue bewoning sinds het einde van de 12de eeuw, wordt bevestigd door de archeologische opgravingen die op diverse plaatsen op de site werden uitgevoerd door archeoloog Maarten Smeets. De abdijsite van Herkenrode bezit dus ontegensprekelijk een groot archeologisch potentieel. Verder archeologisch onderzoek leidt ongetwijfeld tot nieuwe inzichten over het leven, de gebouwen en het grondgebruik op de abdijsite. Als dusdanig heeft de abdijsite van Herkenrode een belangrijke archeologische en wetenschappelijke waarde.

5. Onderbouwde VISIE op het TOEKOMSTIG BEHEER van de abdijsite

Onderstaande beheersdoelstellingen zijn ontstaan op basis van onderzoek in situ, literatuur- en archiefonderzoek. Het sluit niet uit dat bij toekomstige werken en/of verder onderzoek gegevens bekend worden die ertoe leiden dat de omschreven beheersdoelstellingen verfijnd, genuanceerd of geïnterpreteerd worden.

De beheersvisie voor de abdijsite van Herkenrode vertrekt vanuit de erfgoedwaarde van de abdijsite zoals beschreven in elk deeldossier van het beheersplan en houdt rekening met de **verbodsbepalingen**, zoals opgenomen onder **artikel 2 van het Ministerieel Besluit van 5 december 1974**:

"Artikel 3. - Wat betreft de rangschikking als landschap, worden voor de behartiging van het nationaal belang, de volgende beperkingen aan de rechten van de eigenaars gesteld: behoudens toelating verleend, overeenkomstig de bepalingen van het artikel 6 der wet van 7 augustus 1931, is het verboden:

1. *Nieuwe constructies op te richten;*
2. *De bestaande gebouwen te slopen, te verbouwen en de ordonnantie of het uitzicht ervan te wijzigen;*
3. *De beplantingen te wijzigen, de bestaande bomen meer dan normaal te snoeien en het struikgewas te kappen of uit te roeien;*
4. *Reclame-panelen, of gelijk welke publiciteit aan te brengen;*
5. *Lucht- of grondleidingen te plaatsen;*
6. *Vijvers of grachten te dempen;*
7. *De wegenis te verharderen;*
8. *De natuurlijke configuraties van het terrein te wijzigen door allerhande werken en allerhande mogelijke activiteiten of ingrepen.*

Opmerking :

I. Voor de percelen 38/A, 48A, 49/A en 62/A wordt het punt 8 van artikel 2 aangevuld met: "behoudens voor opgravingen na advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen".

II. Voor het perceel 51/C wordt het punt 8 van artikel 2 aangevuld met: "De weg mag eventueel worden verlegd."

5.1. Doordachte inplanting van nieuwbouw

Bij nieuwbouw wordt voorkeur gegeven aan een inplanting die rekening houdt met de historische inplanting van gebouwen op de site. Ondanks het archeologisch potentieel - dat uiteraard vooraf moet onderzocht worden - wordt aanbevolen om noodzakelijke nieuwbouwconstructies in te planten op de plaats van sterk verwaarloosde gebouwen - bijvoorbeeld de runderstallen²⁷ - of verdwenen gebouwen, bijvoorbeeld de zusterverblijven in vakwerk die de nog bestaande zusterverblijven verbonden met de oude infirmerie²⁸, de 19de-eeuwse bijgebouwen in vakwerk in het verlengde van het zusterverblijf, het bak- en washuis aan de Demer, de runderstallen in het verlengde van de oostelijke kloostervleugel,... Deze optie wordt naar voor geschoven omdat ze enerzijds de historische configuratie van gebouwen opnieuw kan suggereren en anderzijds omdat de historische inplanting op de site ook de meest logische is, rekening houdend met het reliëf van het terrein, de ligging van de bewaarde historische gebouwen, het opwaarderen van bestaande en het creëren van nieuwe zichtassen, etc. Het spreekt voor zich dat de vormgeving van de nieuwe gebouwen qua gabarit en materiaalgebruik aangepast en ondergeschikt moeten zijn aan die van de beschermde monumenten.

5.2. Logische verbinding tussen de gebouwen

Om de gebouwen onderling te verbinden – hetzij via een gang of in open lucht – wordt inspiratie gezocht in de verbindingspatronen die bestonden toen de abdij nog als dusdanig in gebruik was. Het plan van Peter Meysman uit 1669 kan daarbij een zinvolle bron van inspiratie zijn. Daarnaast kan bijvoorbeeld ook gedacht worden aan het suggereren (open lucht) of reconstrueren (herbouwen) van de galerijen die vroeger de verschillende gebouwen met elkaar verbonden, bijvoorbeeld de galerij of pandgang tegen de westgevel van de zusterverblijven, de galerij tussen de zusterverblijven en de oude infirmerie, de verbindingsgang tussen het oud abdissenkwartier en de zusterverblijven of de gang tussen het oude, 16de-eeuwse abdissenkwartier en het 18de-eeuwse abdissenverblijf.

²⁷ Monumentenwacht stelt in haar inspectieverslag van de runderstallen, gedateerd 9 mei 2016, dat de resterende structuren te sterk verzwakt zijn om te hergebruiken. Voor het volledige verslag, zie bijlage 5.

²⁸ Zie deeldossiers 1 en 2: 'zusterverblijven of vakwerkgebouw' en 'oude infirmerie'.

5.3. Groenaanleg tussen de gebouwen op de site

Over de groenaanleg tussen de verschillende gebouwen zijn weinig historische bronnen voorhanden. Dankzij het primitief kadasterplan en de bijhorende leggers is gekend dat het in twee gedeeltes **voorplein voor het 18de-eeuwse abdissenverblijf** bestond uit een voortuin en een moestuin. Het huidige ovaalvormig grasveld werd aangelegd tussen 1886 en 1937 (zie bijlage 4, figuur 23 en 24) en had een omgevend pad in Maasgrind dat recent heraangelegd werd in bruine kleiklinkerverharding. De 19de-eeuwse moestuin links van de toegangsweg bewaart nog een ijzeren moestuinhek in de as van de dubbele kasteeldeur en is momenteel ingericht als **parking, bloementuin en moestuin** (in 1996 nog een hoogstamperenboomgaard). Het is aangewezen de parking te vergroenen en de verharde weg tussen de parking en de paardenstallen - vandaag in gebruik voor werfverkeer – te supprimeren in de parking, zoals genomen in het landschapsbeheersplan.

De **omgeving van de infirmerie en de zusterverblijven** is eveneens gedocumenteerd door historisch kaartmateriaal. Elk zusterverblijf was uitgerust met een privétuintje, terwijl de licht verheven infirmerie van de eigenlijke kloosterzone was afgescheiden door een (ondiepe) gracht die vandaag nog deels in het landschap zichtbaar is (bijlage 4, figuur 3-6 en 9).

Een zeldzame beschrijving van de **omgeving van de infirmerie en de zusterverblijven** is te vinden in *'Les délices du Païs de Liège'* (1744): "(...) Een lange beglaasde gang begrenst een grote moestuin en mooie tuinen die aansluiten op de infirmerie en het klooster (...)". Bij een toekomstige herbestemming is het aangewezen de open ruimte tussen en rond de gebouwen als dusdanig in te richten en van een tuinaanleg te voorzien die aansluit bij het historische kader, refererend aan de 18de-eeuwse nuts- en siertuinen.

Beheersmaatregelen opgenomen in het landschapsbeheersplan:

- het rooie van vier Californische cipressen (*Chamaecyparis lawsonia*) nabij het koetshuis
- het rooien van vier *Taxus baccata* in de omgeving van het nieuw abdissenverblijf en het koetshuis

Het regulier beheer bestaat uit:

- regelmatische snoeien van de cultuurrozen aan het nieuw abdissenverblijf;
- onderhoud van de "stinzen", Hazelaar, Meidoorn, Boerenjasmijn en Bruidsbloem in de borders;
- onderhouden van de moestuin (onkruidvrij gehouden, aangeplant en opgevolgd);
- regelmatisch maaien, mulchen en bladervrij houden van alle graspartijen;
- onderhouden van de bestaande verharding.

5.4. Opheffing van de bestaande tweedeling van de historische abdijsite

Vandaag is de abdijsite van Herkenrode functioneel verdeeld in twee clusters: de kloostersite van het Heilig Graf en de abdijsite Herkenrode die in erfpacht werd gegeven aan Herita. De abdijsite omvat het historische ambachtenkwartier en het deel van de kloostersite waarop eertijds onder meer de abdijkerk, het kapittelhuis en de dienstgebouwen stonden. De kloostersite omvat in hoofdzaak de verblijfsgebouwen van de kloosterlingen en is vandaag niet alleen functioneel maar ook visueel afgesloten van het beleavingscentrum. Zonder de privacy te compromitteren, moet bij een herbestemming van (een deel van) de kloostersite, het herstel van de eenheid van de abdijsite één van de hoofddoelstellingen zijn, zoals opgenomen in het goedgekeurde landschapsbeheersplan (M.B. 06.11.2014). Daarbij spelen de doorwaadbaarheid van de site, de inplanting van noodzakelijke nieuwe gebouwen en de circulatie tussen de gebouwen onderling een cruciale rol.

5.5. Archeologisch onderzoek

Gezien de tot 1182 opklimmende geschiedenis van de abdijsite van Herkenrode spreekt het voor zich dat de ondergrond talloze archeologische resten bewaart, zoals reeds vastgesteld bij archeologisch onderzoek naar aanleiding van de nieuwbouw van het klooster, de restauratie van de noordvleugel van het klooster en de opgravingen in de zone van de abdijkerk. Vanzelfsprekend is het niet verstoren van de ondergrond de beste wijze van conservatie. Elke archeologische opgraving is immers éénmalig en betekent onherroepelijk verstoring van het bodemarchief en van de site- waarde. Indien verstoring van de ondergrond toch noodzakelijk blijkt - bijvoorbeeld voor nieuwbouwwerken of voor werken in functie van sanitair of verwarming - dient met het archeologisch potentieel rekening gehouden te worden en moet de archeologische component zo vroeg mogelijk geïntegreerd worden in de planning van het project. Wanneer onverwacht archeologische vondsten ontdekt worden, moet het Agentschap Onroerend Erfgoed of de bevoegde onroerenderfgoedgemeente hiervan onmiddellijk op de hoogte gebracht worden.

5.6. Parkeren op de site

Het stationeren van wagens op de site wordt bij voorkeur geconcentreerd op de bestaande parking, zoals voorzien in het goedgekeurde landschapsbeheersplan. Daarin is voorzien dat de toegangsweg naar de zusterverblijven en de oude infirmerie opgenomen zal worden in de parking en dat de parking vergroend wordt. In de nabijheid van het zusterverblijf, het oud abdissenkwartier, het 18de-eeuwse abdissenverblijf en het koetshuis wordt geadviseerd om enkel kort-parkeren toe te staan ('drop and ride' en 'laden en lossen'). Aanleg van een

mindervalideparking in de nabijheid van de gebouwen moet individueel bekeken worden in het kader van een herbestemming. Rond de nieuwe infirmerie van 1658 wordt parkeren niet toegestaan.

Beheersmaatregelen opgenomen in het landschapsbeheersplan ter vergroening van de parking:

- aanplanten van 590 m² Hulst (*Ilex aquifolium*);
- aanplanten van 15 Zomereiken (*Quercus robur*) als begeleidende bomenrij;
- aanplanten van Wilde wingerd (*Parthenocissus planch*) als lijnvormige klimplant;
- de kasseiweg tussen de sacristie en de vakwerkbouw wordt gesloopt. In de plaats komt een kiezelpad in ijzerzandsteenkleur die opgenomen wordt in de parking.

5.7. Van open monument naar open erfgoed

Sinds 2 juli 2009 is de vzw Patrimonium Kanunnikessen van het Heilig Graf, die de kloostersite van Herkenrode beheert, erkend als Open Monumentenvereniging. Die erkenning duurt tien jaar en loopt nog tot 2 juli 2019.

In september 2014 werd met Interregmiddelen in het kader van het project 'Stilte en Bezinning' een permanente tentoonstelling ingericht over de kanunnikessen van het Heilig Graf in de gewelfde kelders van het voormalige abdissenkwartier. Aansluitend bij de tentoonstelling zijn ook de spreekkamers in de zuidvleugel, de traptoren van de oostvleugel en de haardkamer tussen de oost- en de noordvleugel opengesteld voor publiek.

Na 2 juli 2019 kan een erkenning als Open Erfgoed aangevraagd worden. Dat kan door wijziging van dit beheersplan, meer bepaald door toevoeging van de motivering waarom (een deel van) de gebouwen op de kloostersite van Herkenrode een erkenning verdienen als Open Erfgoed.

6. OPSOMMING van de WERKZAAMHEDEN op de abdijsite

Voor de werkzaamheden aan de **gebouwen** op de kloostersite, zie de deeldossiers 2 tot en met 7 van dit beheersplan.

Voor de **muur** die nog rest van de beglaasde galerij tussen het oud abdissenkwartier en het vakwerkgebouw van de zusterverblijven worden volgende werken verwacht:

Aard der werken	Eenmalig	Terugkerend	Vrijstelling toelating ^o
1. Gevels			
Restauratie van metselwerk (baksteen en natuursteen m.i.v. voegwerk)	x		
Herstel bestaande erfgoedelementen (bv. metseltekens,)	x		
Gevelreiniging, steenverstevigende behandeling of injectie tegen opstijgend vocht, mits noodzaak aangetoond is.	x		
Plaatselijk herstel van voegwerk met kalkmortel		x	x
Herstel van funderingen	x		

Voor werkzaamheden aan de **groenaanleg**, zie de beheersdoelstellingen hierboven (punt 5.3. en 5.6.) en het goedgekeurd landschapsbeheersplan (M.B. van 06.11.2014).

7. Manier en tijdstip van OPVOLGING

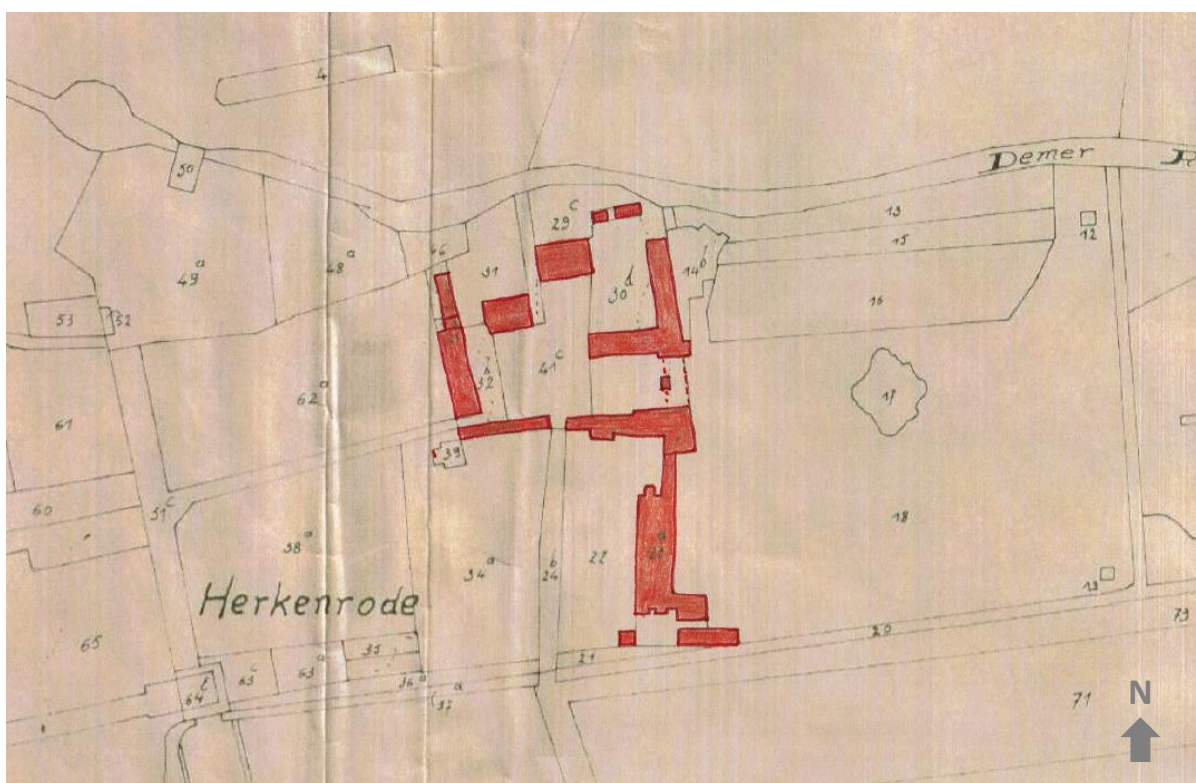
Zie de deeldossiers 2 tot en met 7 van dit beheersplan over de gebouwen op de kloostersite en het goedgekeurde landschapsbeheersplan (M.B. 6.11.2014).

8. BIJLAGEN

Bijlagen	
Perimeter van gebied waarvoor beheersplan wordt opgesteld	Bijlage 1
Beschermingsbesluit	Bijlage 2
Bronnen	Bijlage 3
Foto's	Bijlage 4
Inspectieverslag Monumentenwacht	Bijlage 5
Lijst van cultuurobjecten	Bijlage 6

BIJLAGE 1 :

PERIMETER GEBIED WAARVOOR HET BEHEERSPLAN WORDT OPGEMAAKT

schaal: 1/2500

Bron: afbakeningsplan bij het beschermingsdossier (K.B. van 5 december 1974).

BIJLAGE 2:
BESCHERMINGSBESLUIT

05/12/74

KONINKRIJK BELGIE

0793

MINISTERIE VAN NATIONALE OPVOEDING EN NEDERLANDSE CULTUUR

BOUDEWIJN
KONING DER BELGEN

Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

Gelet op de wet van 7 augustus 1931 op het behoud van monuminten en landschappen; gewijzigd bij decreet van 13 juli 1972;

Gelet op het advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen, gegeven op 23 juni 1971;

Gelet op het advies van de Bestendige Deputatie van de Provincieraad van Limburg, gegeven op 29 oktober 1973;

Op de voordracht van Onze Minister van Nederlandse Cultuur en Vlaamse Aangelegenheden,

HEEBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

Artikel 1.– Als monument en als landschap worden gerangschikt, overeenkomstig de bepalingen van de artikels 1 en 6 der wet van 7 augustus 1931, de gebouwen der voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving te Kuringen, bekend ten kadaster :

Kuringen, Herkenrode, 1e Afdeling,

- Art. 513, sectie A, perceelnummer 278 B (3ha 87a 20 ca).
- Art. 513, sectie B, perceelnummers 1 (30a 20ca), 2 A (4ha 58a), 2/2 (39a 70ca), 3A (8ha 28a), 3/2 (5ha 60a 70ca), 4 (8a 30ca), 5 (3ha 39a 50ca), 7 (42a 60ca), 20 (30a), 21 (2a 40ca), 29 C (8a 70ca), 31 (13a), 36 A (9a 80ca), 37 A (5a 60ca), 41 C (20a 50ca), 46 (4a 10ca), 53 (5a 30ca), 54 (2ha 32a 50ca), 55 A (45a 30ca), 56 (79a 30ca), 57 (43a 20ca), 58 (10a 90ca), 59 (25a), 60 (14a 40 ca), 61 (30a 60ca), 63 A (5a 30ca), 63 C (4a 40ca), 189 (72 a 20ca), 190 (49a), 191 (1 ha 11 a 50ca), 192 (3ha 17a 90ca), 193 (36a 50ca), 197 (1 ha 64a), 199 (11 a 50ca), 198 A (48 ha 58a 10ca), 198 F (2ha 8 a), 208 A (78a 35ca), 200 A (1 ha 45a), 203 A (6a 30ca), 203 C (2ha 48a 40ca), 496 B (10ha 58a 42ca), 412 (3ha 73a 70ca), 411 (20a 50ca), 413 (75a 40ca), 414 (1 ha 55a 50ca), 410 B (80a), 409 A (1 ha 51a 50ca), 408 A (2ha 85a 20ca), 435 A (16a), 434 A (17a 50ca), 417 B (15 a 60ca), 418 (50a), 419 (1 ha 46a 50ca), 66 A (2ha 13a 80ca), 67 A (19a 30ca), 68/2 (8a 20ca), 69 (2 ha 73a 40ca), 70 (7ha 40a 20ca), 71 (2 ha 25 a 70ca), 72 (2ha 41a 90ca), 73 (3ha 65a 20ca), 74 (75a 80ca), 75 (5ha 63a), 76 (4ha 9a), 77 (3ha 49a 60ca) (als landschap), toebe-

horende aan HERMANT-MAIOLES, André, wonende te Paris XVI, rue Molitor 3.

- Artikel 513, sectie E, perceelnummers 51/C (24a 80ca), 38/A (69a 40ca), 48/A (25a 60ca), 49/A (60a), 62/A (79a 20ca) (als landschap), toebehorende aan HERMANT-MAIOLES, André, wonende te Paris XVI, rue Molitor 3.

Opmerking :

- I. Voor de percelen 38/A, 48A, 49/A en 62/A wordt het punt 8 van artikel 2 aangevuld met : "behoudens voor opgravingen na advies van de Koninklijke Commissie voor Monumenten en Landschappen".
 - II. Voor het perceel 51/C wordt het punt 8 van artikel 2 aangevuld met : "De weg mag eventueel worden verlegd."
- Artikel 513, sectie E, perceelnummers 30 D (38a 40ca), 32 B (19a 65ca), 35 (5a 60ca), 43A (70ca), 45 B (2a 60ca), 50 (2a 60ca), 52 (62ca), 415 (10a), 416 F (18a 10ca), 65 (80a 40ca) (als monument en als landschap), toebehorende aan HERMANT-MAIOLES, André, wonende Paris XVI, rue Molitor 3.
 - Artikel 486, sectie E, perceelnummers 198 B (17a 60ca), 198 C (12a), 198 G (2a 45ca), 208 B (20a 10ca), 420 B (26a) 412 B (15a 70ca), 428 D (12a) 495 D (3a), (als landschap), toebehorende aan de Staat.
 - Artikel 486, sectie E, perceelnummer 64 E (5a 30ca) (als monumen toebehorende aan de Staat.
 - Artikel 513, sectie E, perceelnummers 6 (1 ha 29a 60ca), 8 A (98a 40ca), 9 (19a 40ca), 10 (6a 80ca), 11 (1 ha 71a 70ca), 13 (20a 80ca), 14 B (5a 40ca), 15 (7a 20ca), 16 (48a 50ca), 17 (7a 90ca), 22 (39a 80ca), 24 B (9 a 20ca), 34 A (56a 70ca) (als landschap), toebehorende aan de kanunnikessen van het H. Graf, wonende Kloosterstraat 9, Bilzen.
 - Artikel 513, sectie E, perceelnummers 12 (35ca), 19 (30ca), 39 (1a 35ca), deel van 30 D (38a 40ca), 23 A (14a 80ca) (als monument), toebehorende aan de kanunnikessen van het H. Graf, wonende Kloosterstraat, 9, Bilzen.
 - Artikel 513, sectie E, perceelnummers 18 (2ha 62a 70ca), 30 D (38a 40ca) (als monument en als landschap), toebehorende voor een deel aan HERMANT-MAIOLES, André, wonende te Parijs XVI, rue Molitor 3 (koetshuis, voormalige paardenstal, deel van de voormalige kloostergebouwen) en voor een deel van de kanunnikessen H. Graf (VZW) wonende Kloosterstraat 9, Bilzen.

3.-

- Artikel 3920, sectie E, perceelnummers, 198/K (5ha 1a 10 ca), 208/G (50a 60ca), 217 (16a 45ca), en
- Artikel 3920, sectie D, perceelnummers 6/B (26a 23ca), 6/D (16a 80ca), 6/E (3a 20ca), 6/F (16a 22ca), 6/G (3a 20ca) (als landschap, deel van de dreef), toebehorende aan N.V. FINSTORES, rue d'Argent 8, Brussel (eigenaar), van SARMA-PENNEY, Ltd., rue d'Argent, 8, Brussel en SARMA, Nieuwstraat, 13-15, Brussel (beide Leasing - huurder).
- Artikel 2104, Sectie E, perceelnummers 80 B (3ha 93a 90ca), 80 C (6 ha 89a 40ca), 187 (1ha 22a 70ca), 188 (5ha 56a 90ca) (als landschap), toebehorende aan August Sagehoume-Leynen, Werfat 48, 4804 Jalhay.
- Artikel 2037, Sectie E, perceelnummers 79A (5ha 46a 85ca), 80 D (3ha 20a 50ca) (als landschap), toebehorende aan Michel Desmons-Berrewaerts, Rue Fawœux, 75, 4641 Olne.
- Artikel 1481, Sectie E, perceelnummer 216/N 4 (3a 60ca) (als landschap), toebehorende aan Mevrouw Alphons Guedens-Dullers en kinderen, Zolderse Kiesel, 34, 3502 Kuringen.
- Artikel 1561, Sectie E, perceelnummers 206 t 3 (12a 60ca), 206 p 2 (22a 80ca), 206 q 2 (50ca), 206 I (70ca), 206 o3 (12a 74ca) (9a 76ca), 206 N 3 (2a 80ca) (als landschap), toebehorende aan Pieter Motmans-Reynders, Herkenrodestraat, 9, 3502 Kuringen.
- Artikel 2719, Sectie E, perceelnummer 207 L (7a 19ca) (als landschap), toebehorende aan August Leenaers-Vanderaerden, Herkenrodestraat, 1, 3502 Kuringen.
- Artikel 1874, Sectie E, perceelnummer 206 U 3 (81a 89ca) (als landschap), toebehorende aan Lodewijk Leenaers-Werckx, Herkenrodestraat, 5, 3502 Kuringen.
- Artikel 807, Sectie E, perceelnummer 407 A (10a 50ca) (als landschap), toebehorende aan Joannes Hendrikx-Borthels (voor de 1/2) Koorstraat, 28, 3510 Kermt, en Marie Borthels (voor de 1/2) Koorstraat, 28, 3510 Kermt.
- Artikel 2 - Wat betreft de rangschikking als landschap, worden voor de behartiging van het nationaal belang, de volgende beperkingen aan de rechten van de eigenaars gesteld : behoudens toelating verleend overeenkomstig de bepalingen van het artikel 6 der wet van 7 augustus 1931, is het verboden :
 - 1) Nieuwe constructies op te richten;
 - 2) De bestaande gebouwen te slopen, te verbouwen en de ordonnantie of het uitzicht ervan te wijzigen;
 - 3) De beplantingen te wijzigen, de bestaande bomen meer dan normaal te snoeien en het struikgewas te kappen of uit te roeien;

4.-

- 4) Reclame-panelen, of gelijk welke publiciteit aan te brengen;
- 5) Lucht- en grondgeleidingen te plaatsen;
- 6) Vijvers of grachten te dempen;
- 7) De wegenis te verharderen;
- 8) De natuurlijke configuraties van het terrein te wijzigen door
allerhande werken en allerhande mogelijke activiteiten of ingrepen.

Artikel 3. - Onze Minister van Nederlandse Cultuur en Vlaamse Aangelegenheden is belast met de uitvoering van dit besluit.

Gegeven te Brussel, 5 december 1974

VAN KONINGSWEGE :
De Minister van Nederlandse Cultuur en Vlaamse Aangelegenheden,

BIJLAGE 3:
FOTOBIJLAGE

Foto 1: Luchtfoto van de kloostersite van de Zusters van het Heilig Graf in Herkenrode – Bron: Geoportaal.

Foto 2: Restant van de galerij die het abdissenverblijf verbond met het vakwerkgebouw van de zusterverblijven en de kerk –
zicht naar het huidige klooster.

Foto 3: Restant van de galerij die het abdissenverblijf verbond met het vakwerkgebouw van de zusterverblijven en de kerk –
zicht naar de sacramentskapel.

Foto 4: Metselaarsteken op de binnengevel van de galerij die het abdissenverblijf verbond met het vakwerkgebouw van de
zusterverblijven en de kerk.

Foto 5: Restant van de galerij die het abdisverblijf verbond met het vakwerkgebouw van de zusterverblijven en de kerk, noordzijde, s.d. - Bron Marc Willems.

Foto 6a en b: Detail van de steunberen, de geprofileerde kroonlijst in Maastrichtersteen en de afgeschuinde plint in Maaskalksteen aan de noordzijde.

Foto 7: Runderstallen (rechts) uit 1836 en washuis aan de oever van de Demer (links), s.d - Bron: Marc Willems

Foto 8: Runderstallen uit 1836, 2017

Foto 9: 19de-eeuwse vakwerkwoningen ten noorden van het zusterverblijf, s.d. - Bron: Marc Willems.

Foto 10: 19de-eeuwse vakwerkwoningen ten noorden van het zusterverblijf, s.d. - Bron: Marc Willems.

Foto 11: Ruime voortuin met een ovale rondweg van kleiklinkers.

Foto 12: Monumentaal toegangshek tussen (gerecupereerde?) classicistische hekpijlers, eerste helft 19de eeuw.

Foto 13: Eenvoudig spijlenhek van giet- en smeedijzer op een bakstenen muur, eerste helft 19de eeuw.

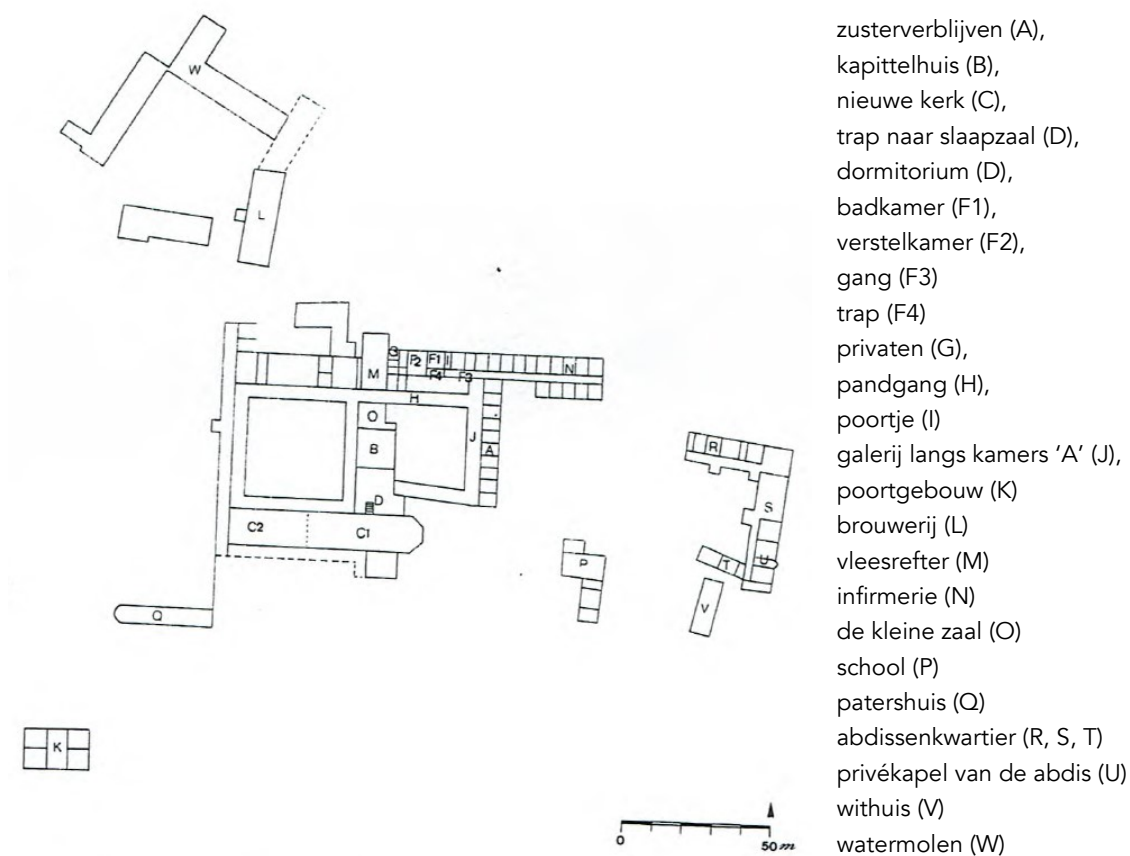
Foto 14: Tuinpoort, 19de-eeuws hekwerk tussen recentere betonnen pijlers met gerecupereerde hardstenen deksteen.

BIJLAGE 4:

BRONNEN

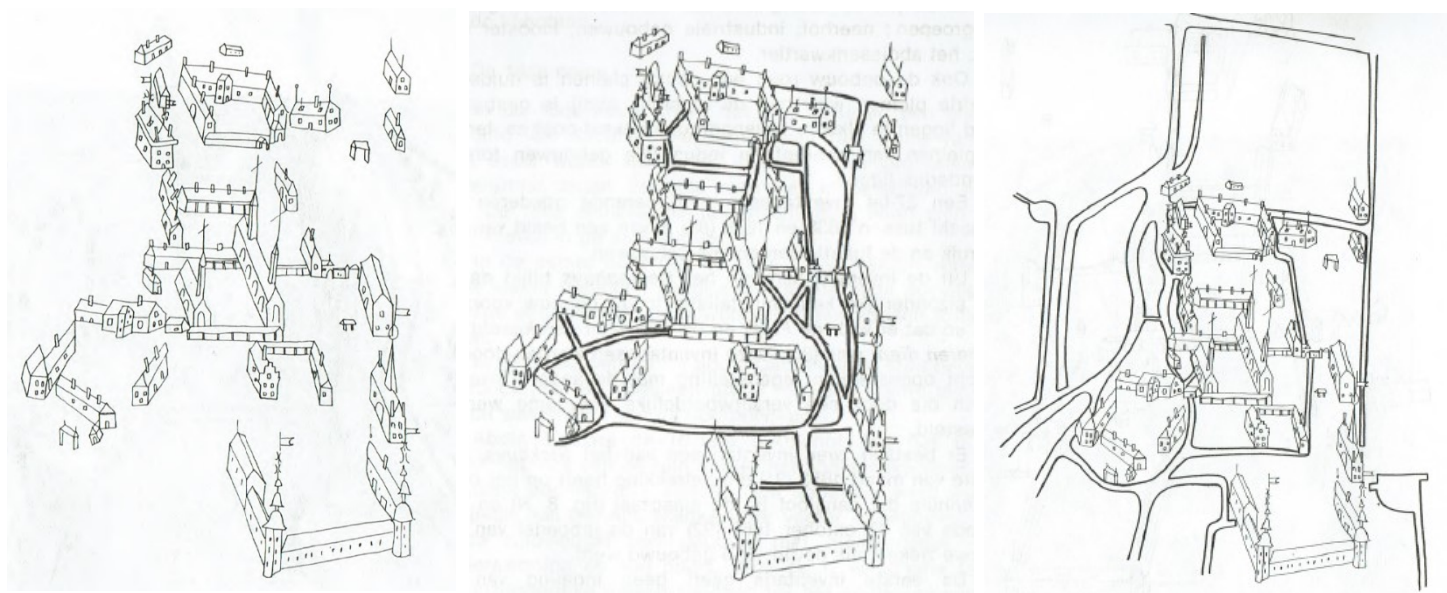
Figuur 1: De oude abdijkerk op een verluchte aflatbrief uit 1363 - Bron: Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

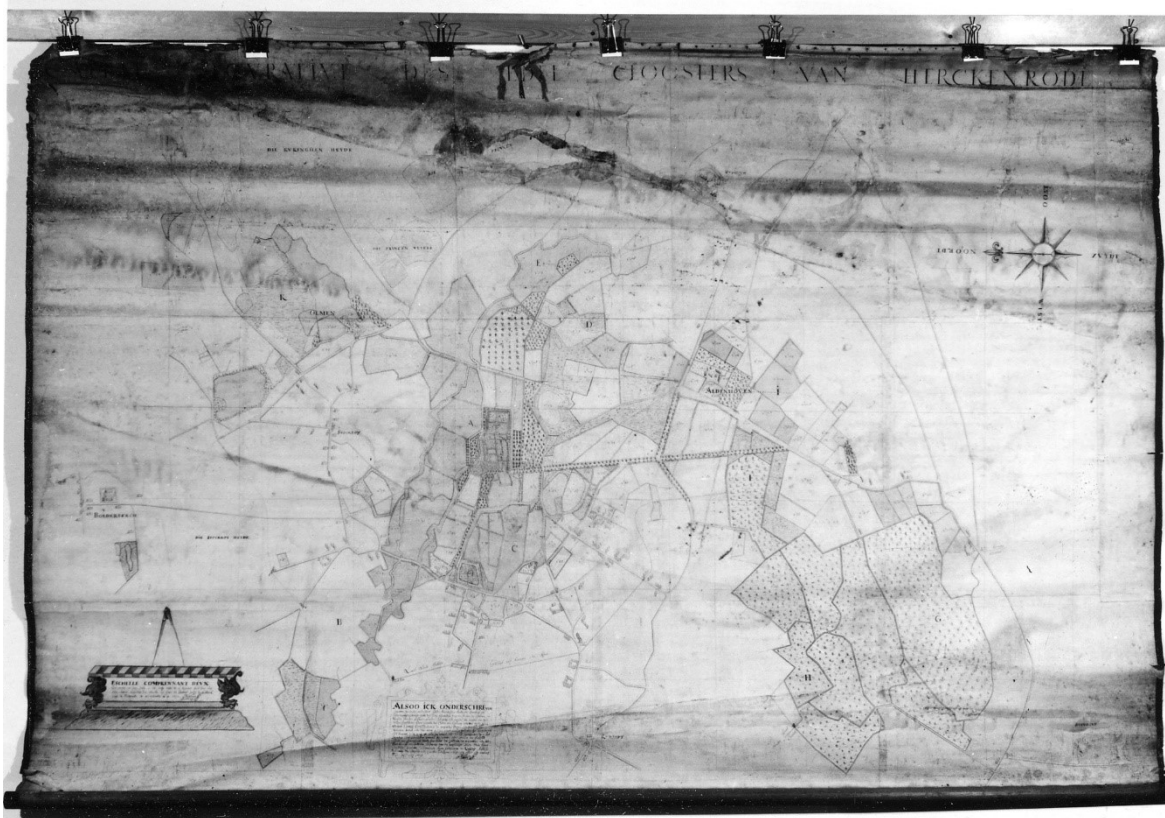
Figuur 2: Het gebouwenbestand ca. 1550 - Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij in: Limburg, Het oude Land van Loon* (overdruk), jg. 34, 1979, p.186.

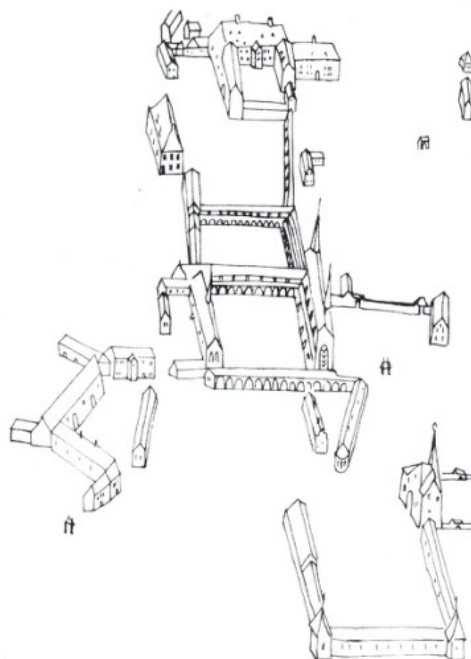
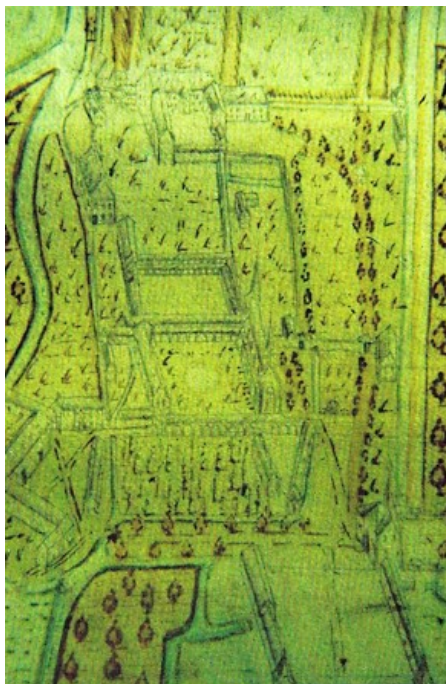
Figuur 3: Overzichtskaat van de abdij uit het kaartboek van Peter Meysman, 1669 – Bron: Archief bisdom Luik, G.I. 5 folio A (www.evequesdeliege.be).

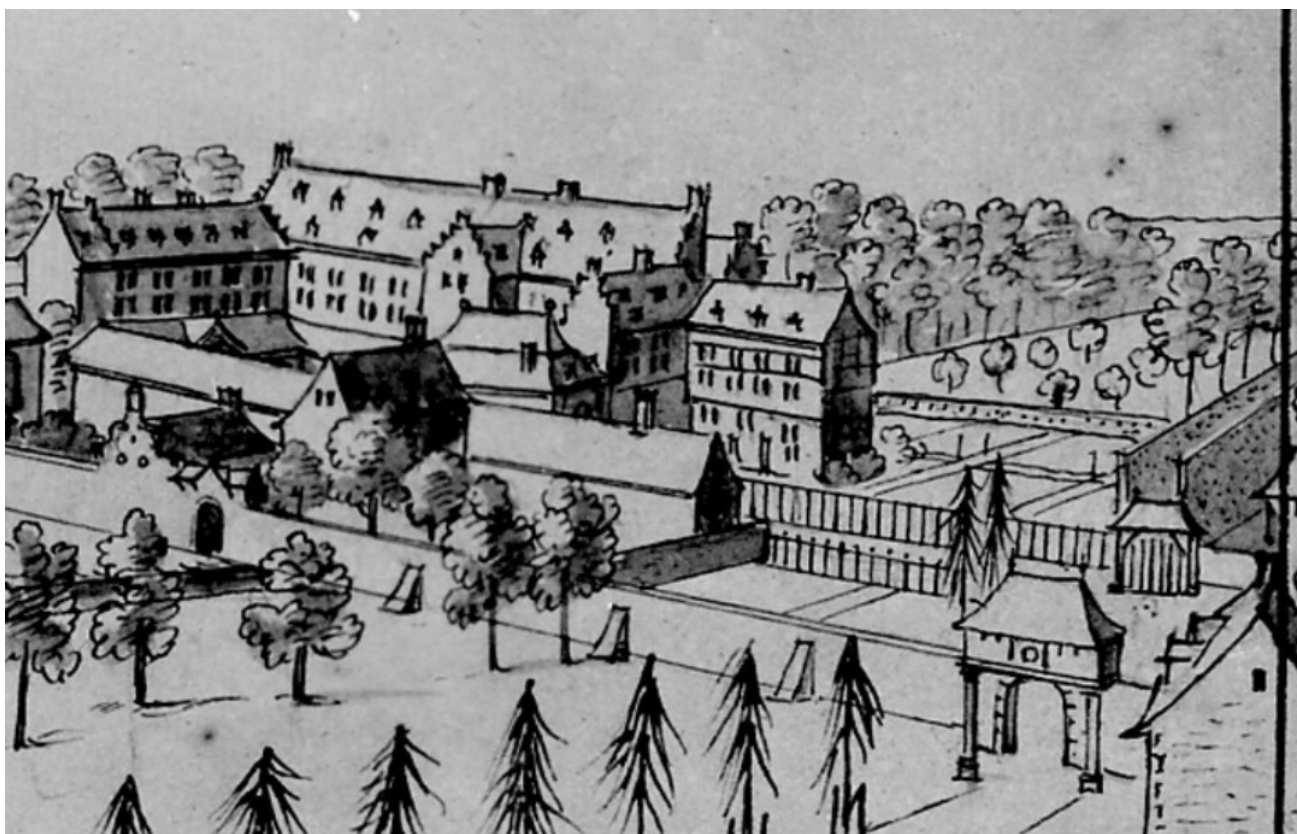
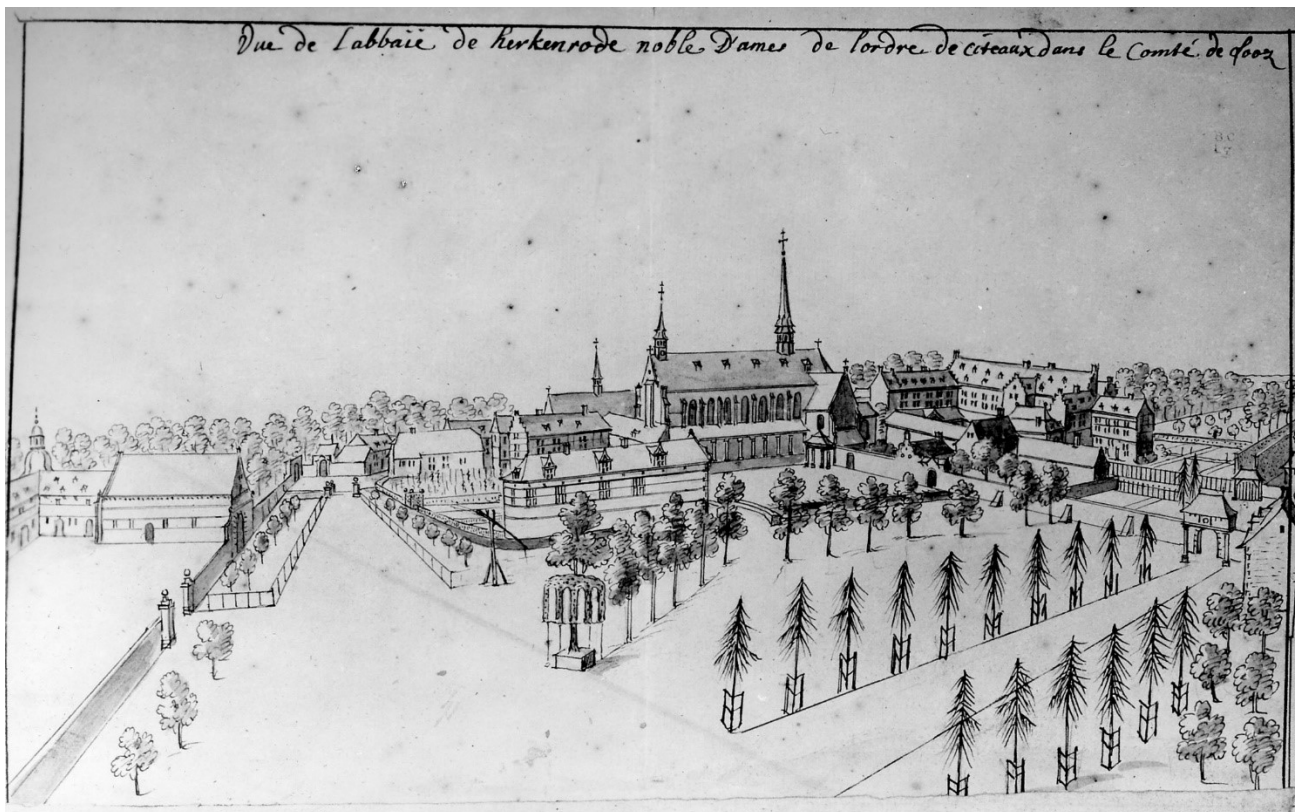
Figuur 4: Het gebouwenbestand, de wegeninfrastructuur en de waterhuishouding van de abdij overgetekend door M. Impe van de kaart van Peter Meysman van 1699 – Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij in: Limburg, Het oude Land van Loon*, jg. 34, 1979, p. 199 en 202-203.

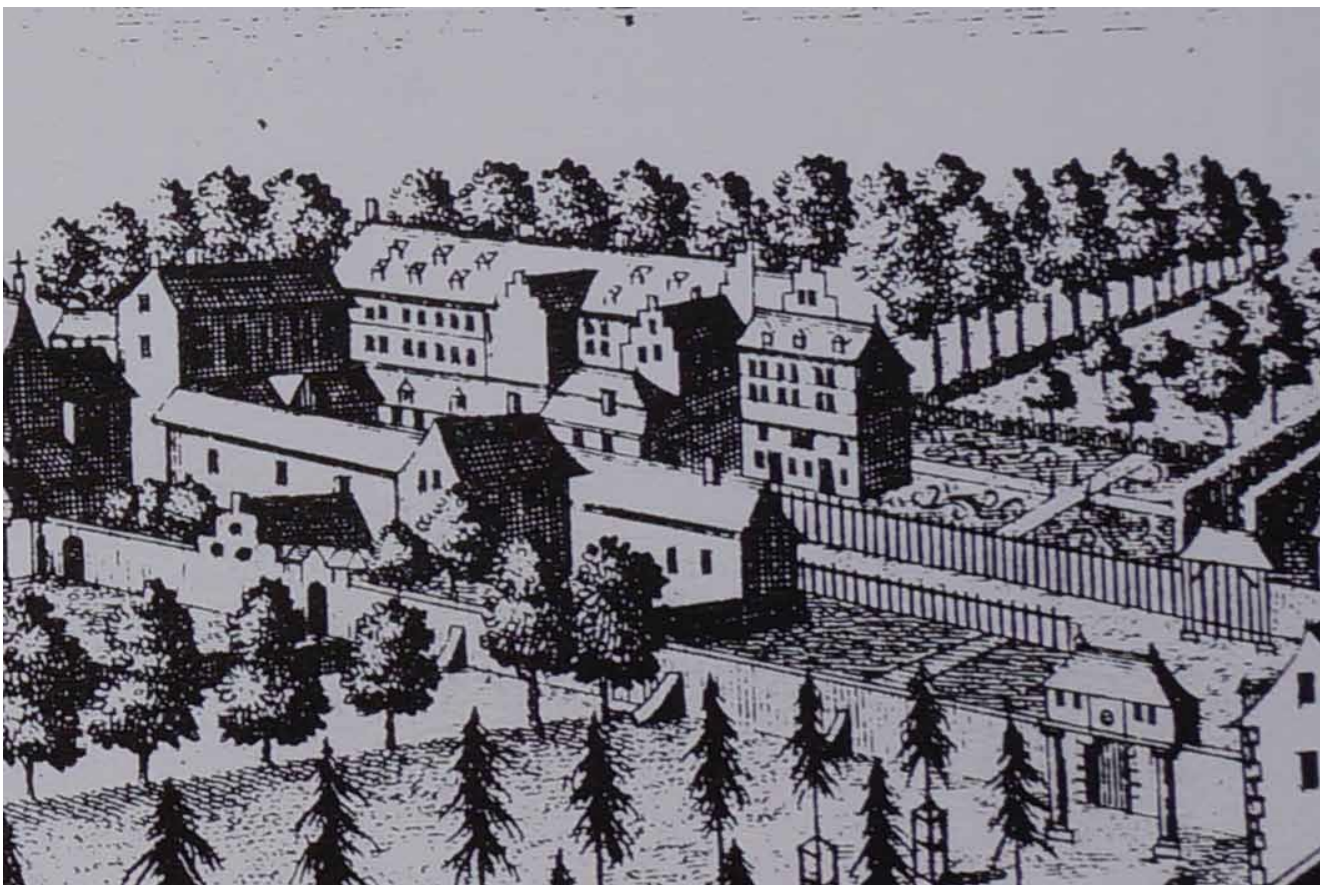
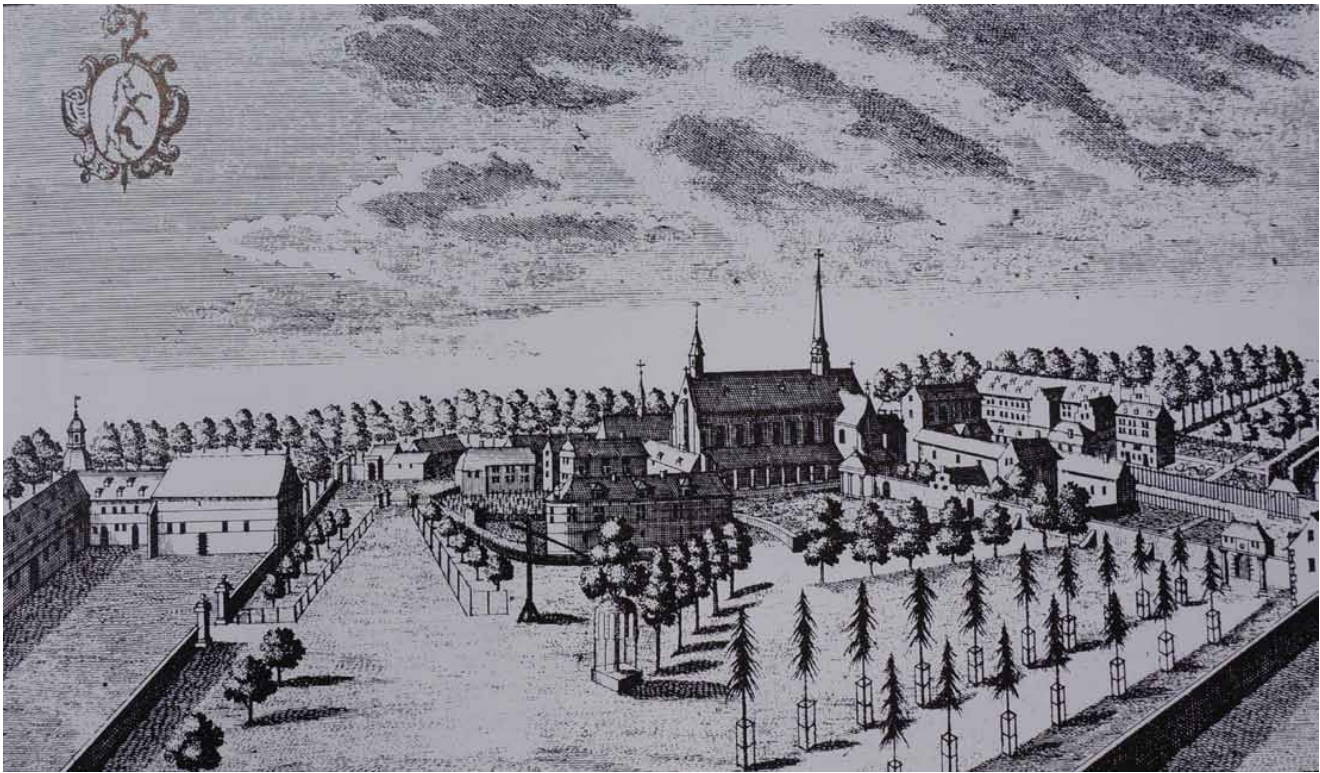
Figuur 5: 'Caerte figurative des Edel Clooster van Herkenrode' van Peter Meysman, 1670 (Luik, Bibliothèque Chiroux Croisiers, 155 x 197cm) –
Bron: Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

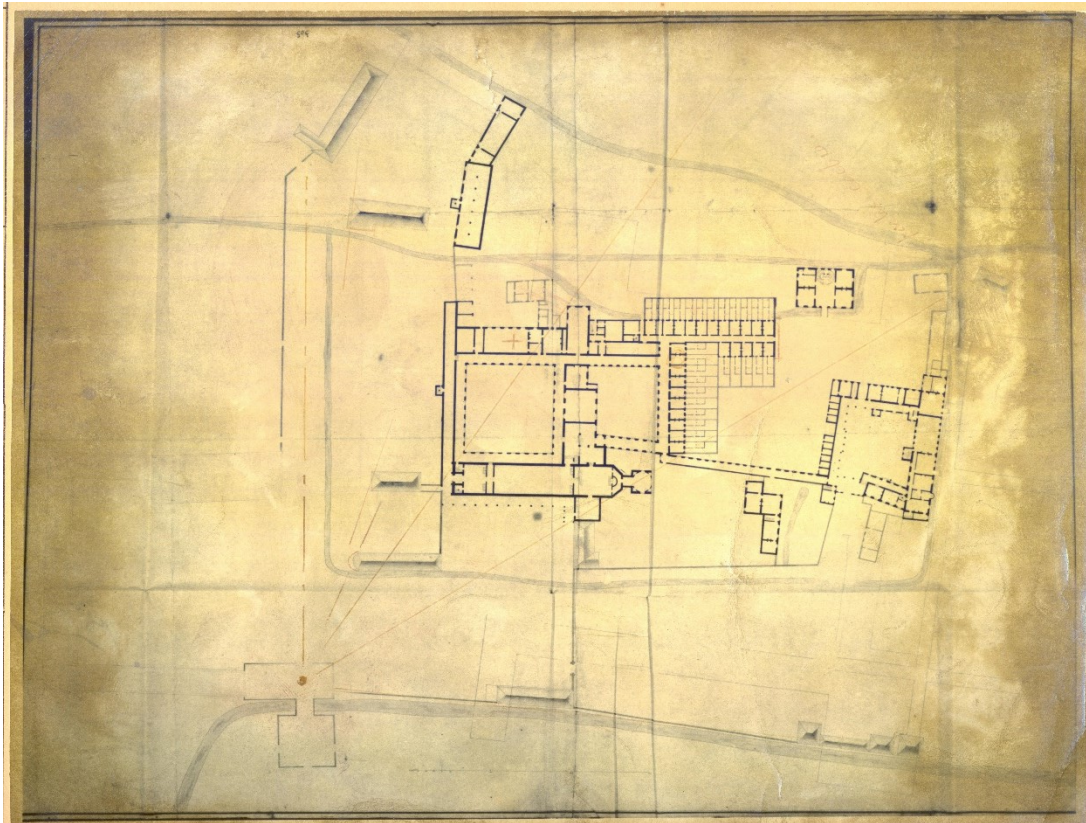
Figuur 6: Uittreksel uit 'Caerte figurative des Edel Clooster van Herkenrode' van Peter Meysman, 1670 (Luik, Bibliothèque Chiroux Croisiers) –
Bron: Monasterium Herkenrode, dl. 4; Hasselt, 2014 en het gebouwenbestand overgetekend door M. Impe - Bron: M. Impe, De gebouwen
van de Herkenrode-Abdij in: Limburg, Het oude Land van Loon, jg. 34, 1979, p. 201, fig. 20.

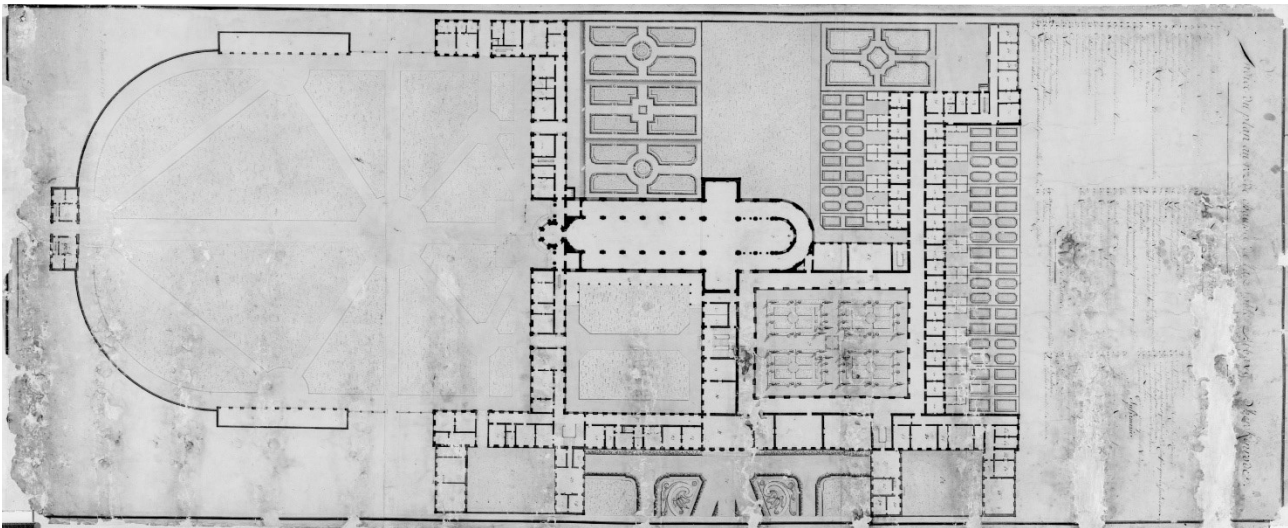
Figuur 7: Remacle Leloup, schets van de abdij ter voorbereiding van de gravure voor 'Les délices du Païs de Liége', 4, Luik, 1744, p. 218-223 -
Bron: Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

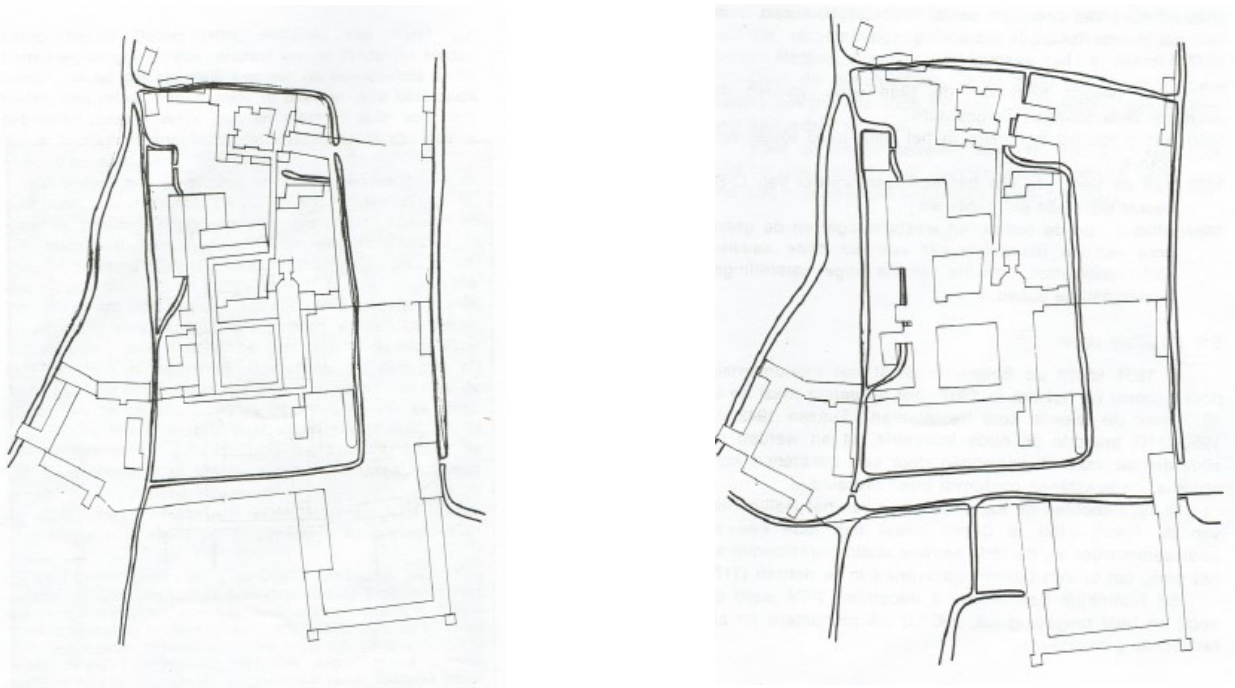
Figuur 8: Remacle Leloup, gravure van de abdij in 'Les délices du País de Liège, 4, Luik, 1744, p. 218-219 - Bron: Herkenrode 800 jaar, Hasselt 1982, p.105.

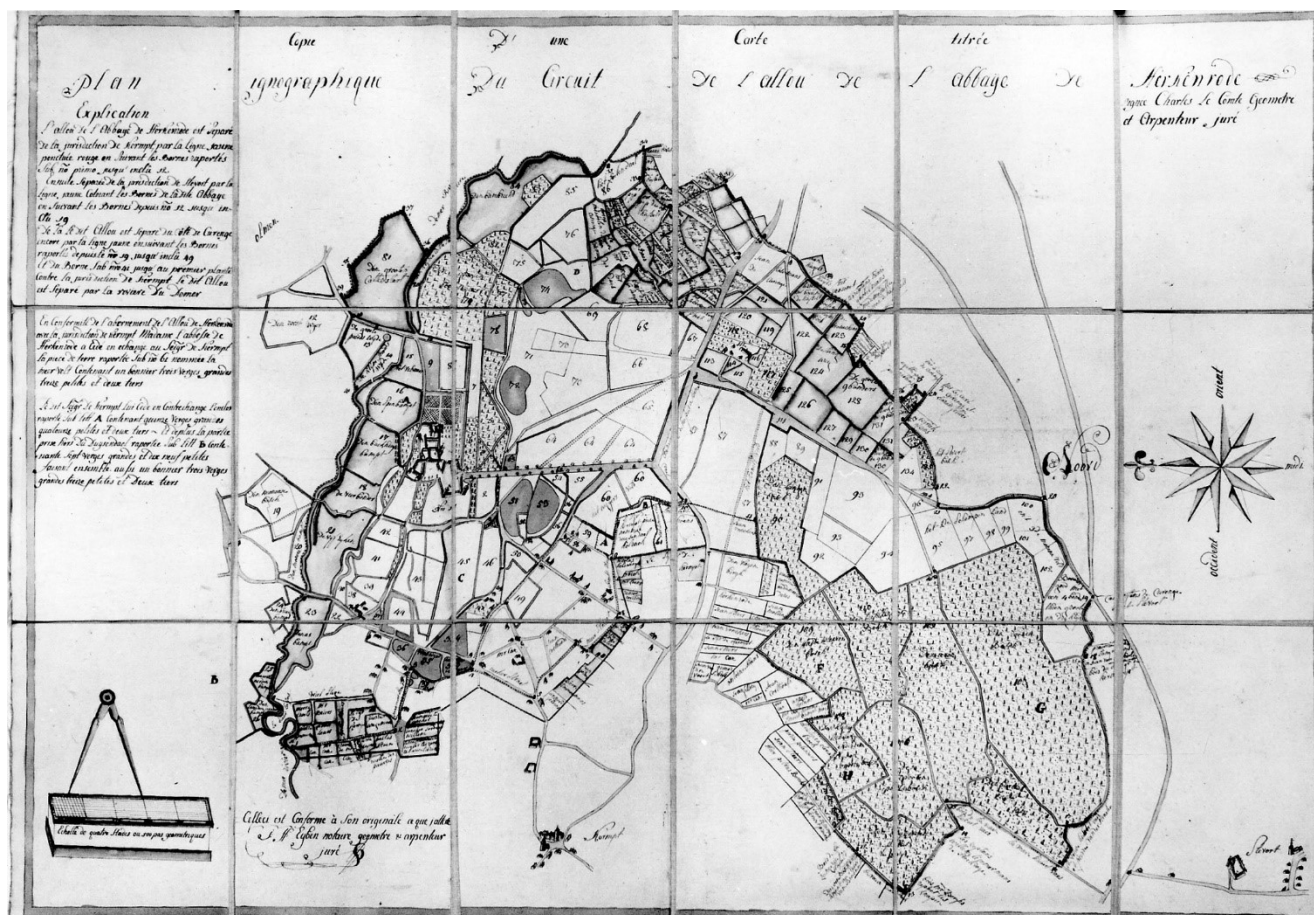
Figuur 8: Gebouwenbestand ca. 1767-1768 door L.B. Dewez (Rijksarchief Brussel) – Bron: Foto van Marc Willems.

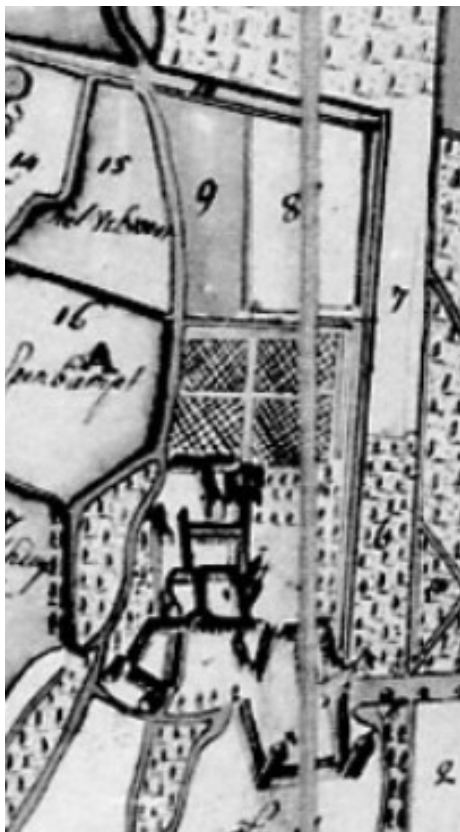
Figuur 9: Ontwerp voor een nieuwe abdij, 1768 door L.B. Dewez (Provincie Sint-Truiden) - Bron: Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium.

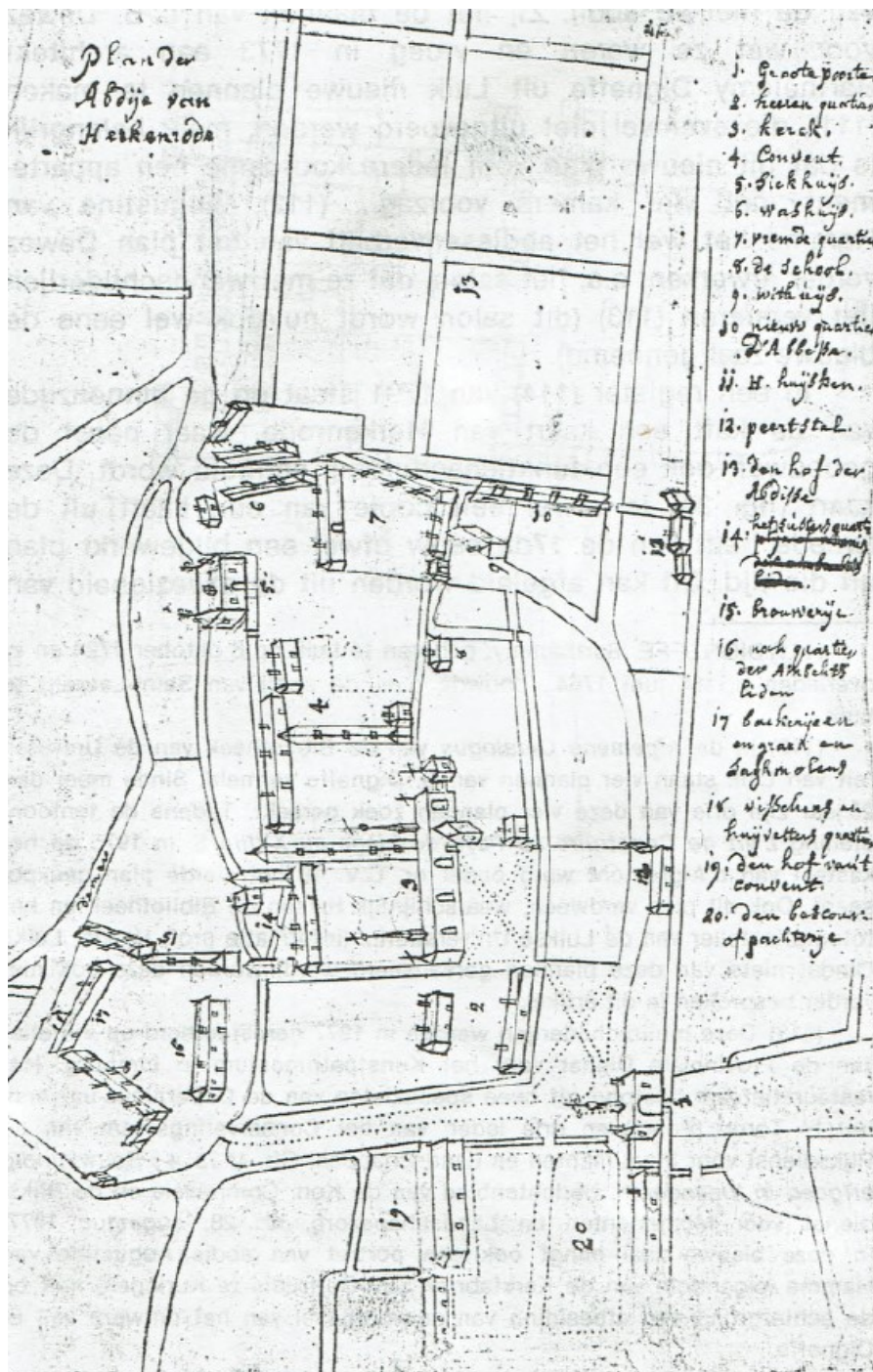
Figuur 10: De waterhuishouding omstreeks 1767 volgens het plan van L.-B. Dewez en op het einde van de 18de eeuw overgetekend door M. Impe - Bron: M. Impe, *De gebouwen van de Herkenrode-Abdij in: Limburg, Het oude Land van Loon*, jg. 34, 1979, p. 213 en 225.

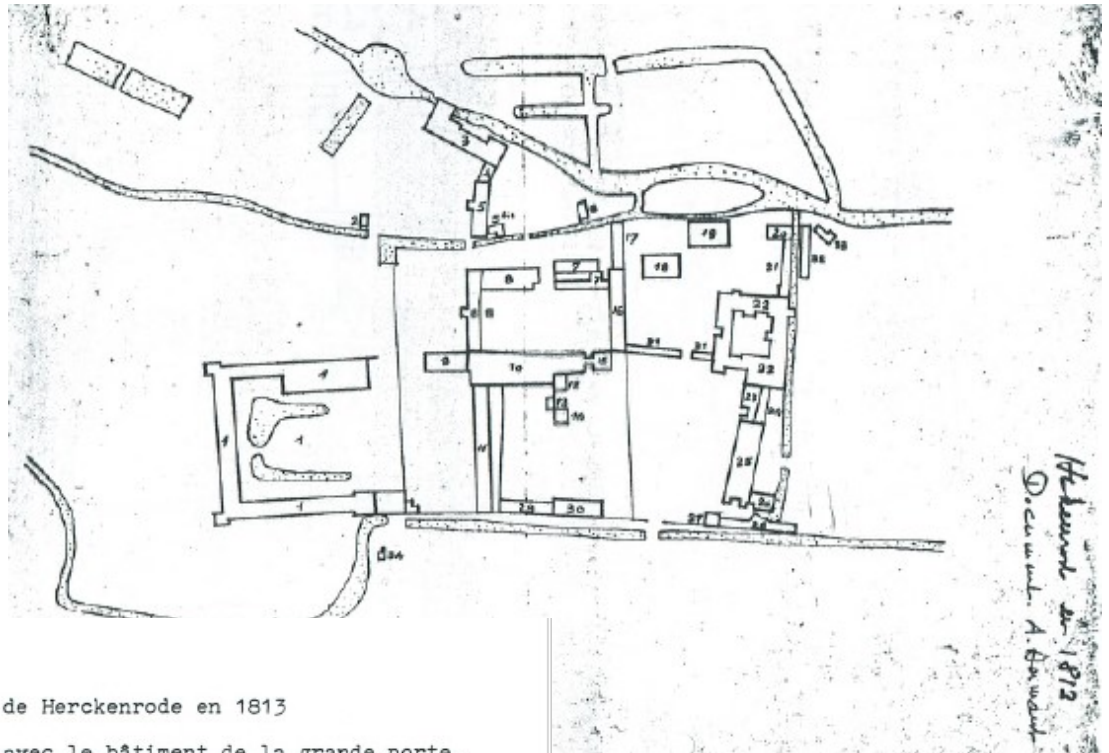
Figuur 11: Charles Le Compte, *Carte iconographique d'Herkenrode*, 1780 (bibliothèque Chiroux-Croisiers) – Bron: Koninklijk Instituut van het Kunstpatrimonium.

Figuur 12: Detail van figuur 11.

Figuur 13: 'Plan der Abdij van Herkenrode' met enkele functieaanduidingen, vermoedelijk 1791 (Aartsbisshoppelijk archief, Mechelen) – Bron: M. Impe, De gebouwen van de Herkenrode-Abdij in: Limburg, Het oude Land van Loon, jg. 34, 1979, p. 222.

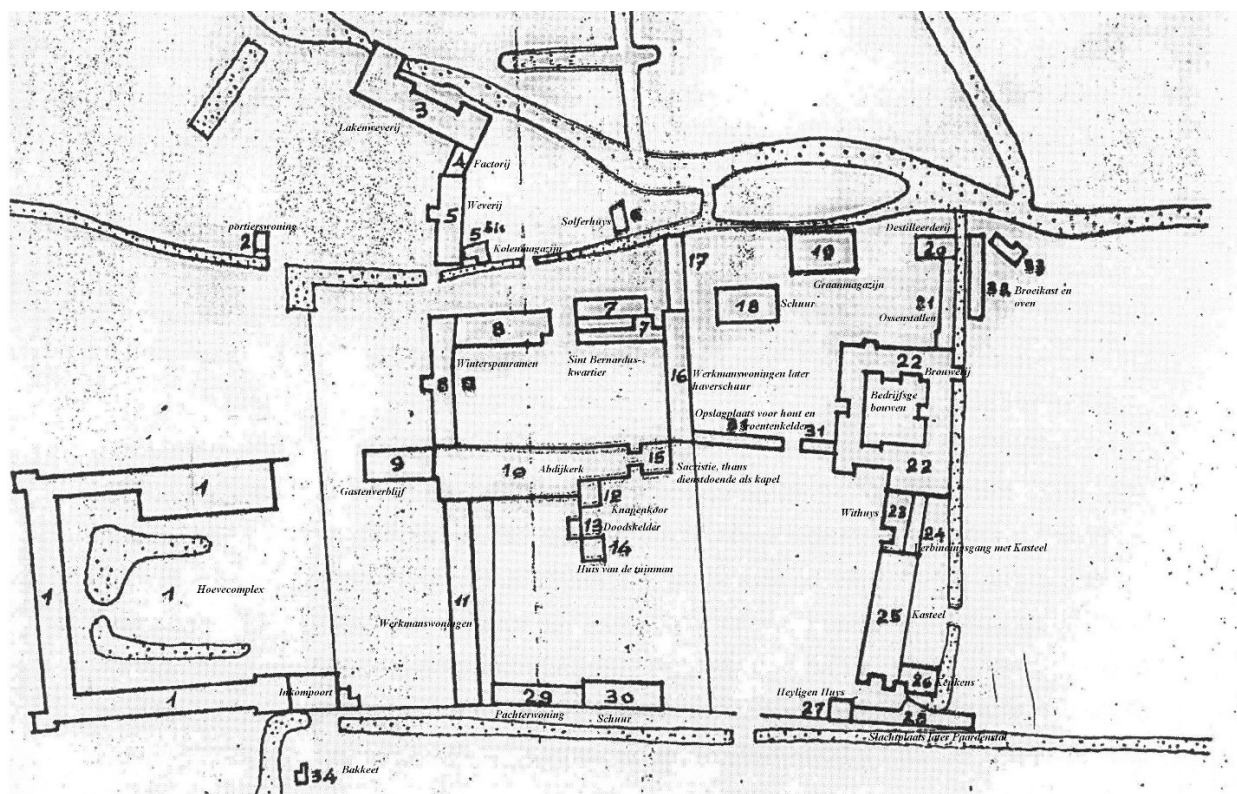

G. Claes

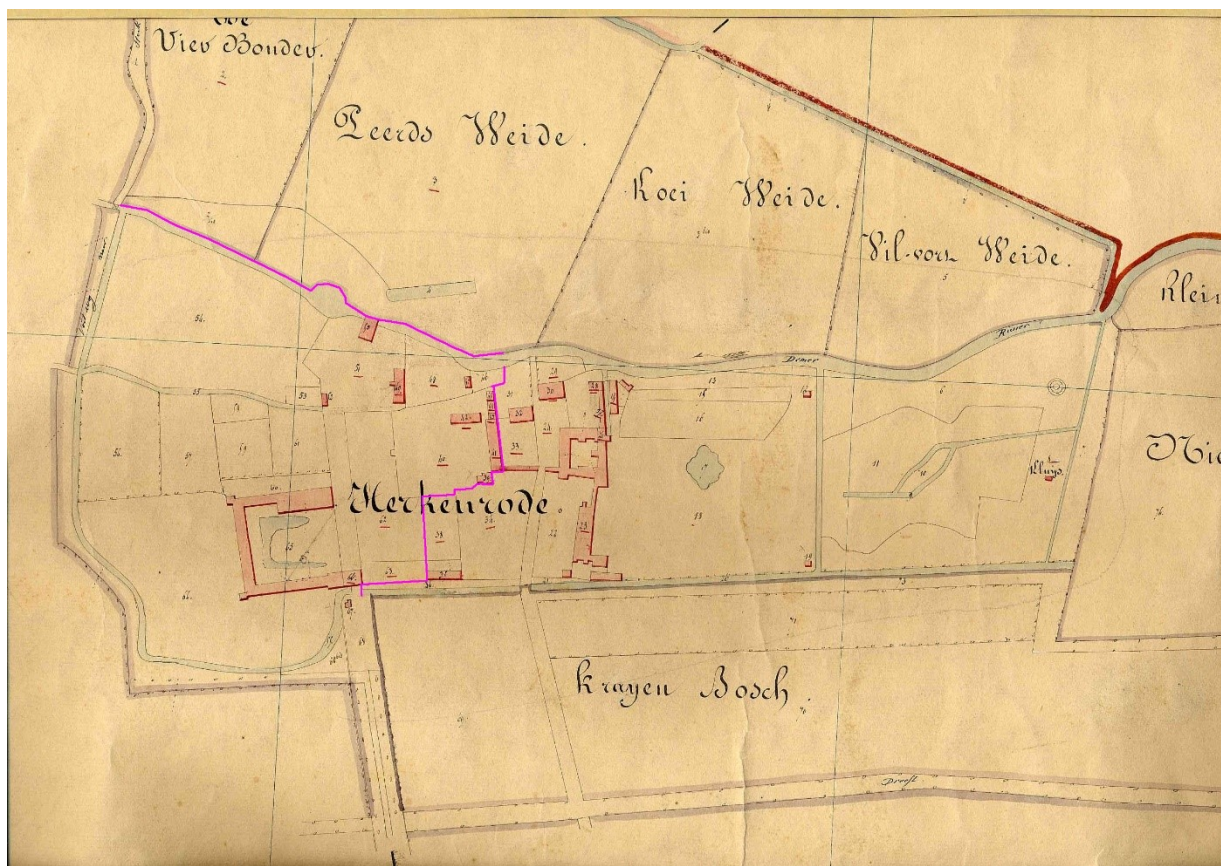
Etat des bâtiments de Herckenrode en 1813

1. La grande ferme avec le bâtiment de la grande porte.
2. Maison du portier.
3. Filature de drap incendiée en 1824. Rebatit le moulin en 18
4. Comptoir.. d^e, et démoli.
5. Teinturerie
5. bis. Magasin de heuille. Démoli
6. Solfer huys
7. Quartier St. Bernard, démoli en 1846
8. Rames d'hiver, démoli
9. Hotel des étrangers, démoli
10. Eglise, en partie incendiée en 1826, démolie en 1842
11. Demeures d'ouvriers, démolies
12. Knapen koor, incendié en 1826
13. Doods kelder, démoli en 1824
14. Maison du jardinier d^e
15. Sacristie (maintenant la chapelle)
16. Demeures d'ouvriers (maintenant la grange à l'avoine)
17. Demeures d'ouvriers (existant encore)
18. Demeures de religieuses (maintenant grange)
19. Infirmerie (maintenant magasin aux grains)
20. Madistillerie, démoli en 1847
21. Etables de Boeufs, rebatie en 1836
22. Vieux quartiers de l'abesse, maintenant bâtiments de mon exploitation
23. Witt huys, maintenant démoli
24. Corridor de communication avec le château
25. Nouveau quartier de l'abesse, maintenant le château
26. Les cuisines
27. Heyligen huys, démoli en 1846
28. Vieux bâtiments ayant servi d'abattoirs, démolis en 1846 (où a été bâtie la nouvelle écurie)
29. Ecuries de l'abesse, maintenant demeure d'un fermier
30. Grange y attenant
31. Ancienne communication de l'abbaye avec l'église (maintenant magasin de vieux bois et cave aux légumes)
32. Ancienne serre et four dont démoli la moitié en 1843
33. Ancien bâtiment et four, démoli en 1843
34. Fournil hors la porte
35. Sont toutes les eaux et cloaques supprimés et nivelés.

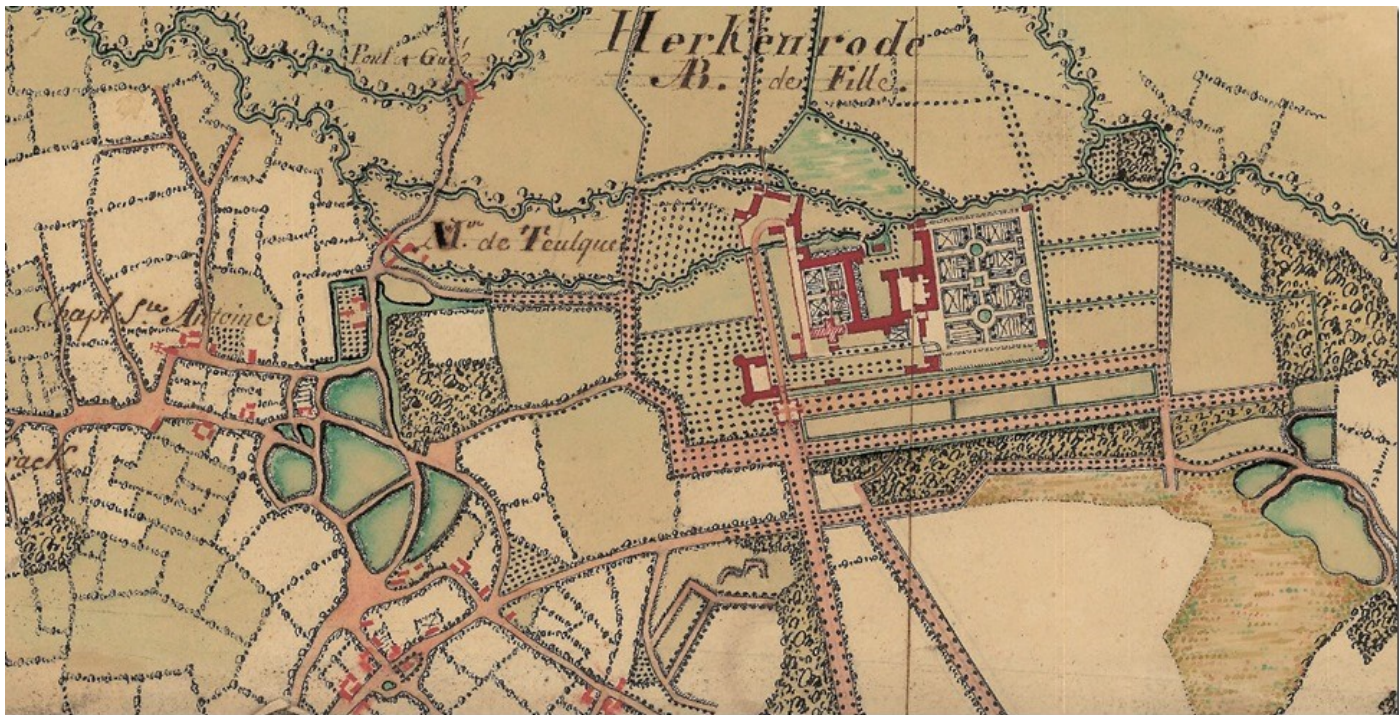
Figuur 14. 'Etat des bâtiments de Herckenrode' van 1813, functies van de gebouwen aangeduid door Guillaume Claes op een kopie van het vóórprimitief kadasterplan (1812), en bijgewerkt door zijn zoon Ulysse tot 1847- Bron: studiegroep Haaldewijn, Abdij Herkenrode. Voorstudie Rehabilitatie van de voormalige abdij in haar geheel en het 16^e eeuwse abdisverblijf in het bijzonder als klooster voor de Reguliere Kanunnikessen van het H. Graf, oktober 1977, 2.1.1.8 en 2.1.1.8.bis.

Figuur 15: De bestemming van de gebouwen op plan gezet door Marc Willems – Bron Marc Willems.

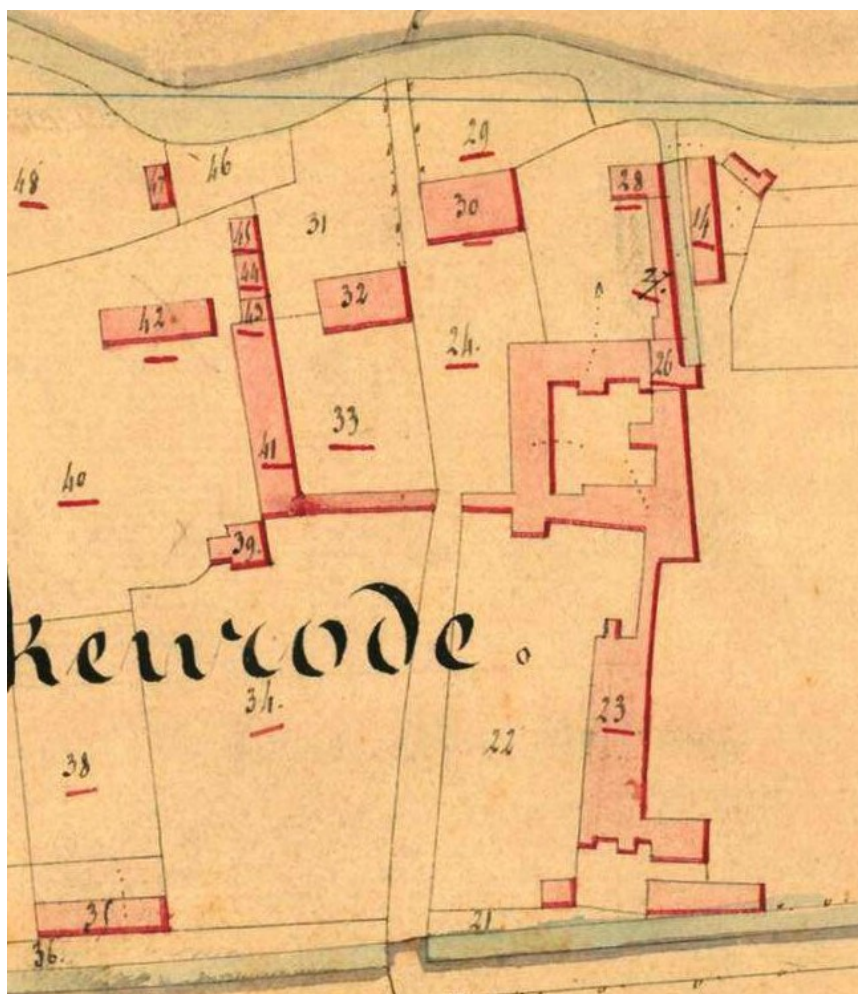
Figuur 16: Eigendomsgrens tussen de goederen van Claes (perceelnummers 1 tot en met 38) en Libotton (perceelnummers vanaf 39) aangeduid op het primitief kadasterplan van 1840-1843 door Marc Willems – Bron Marc Willems.

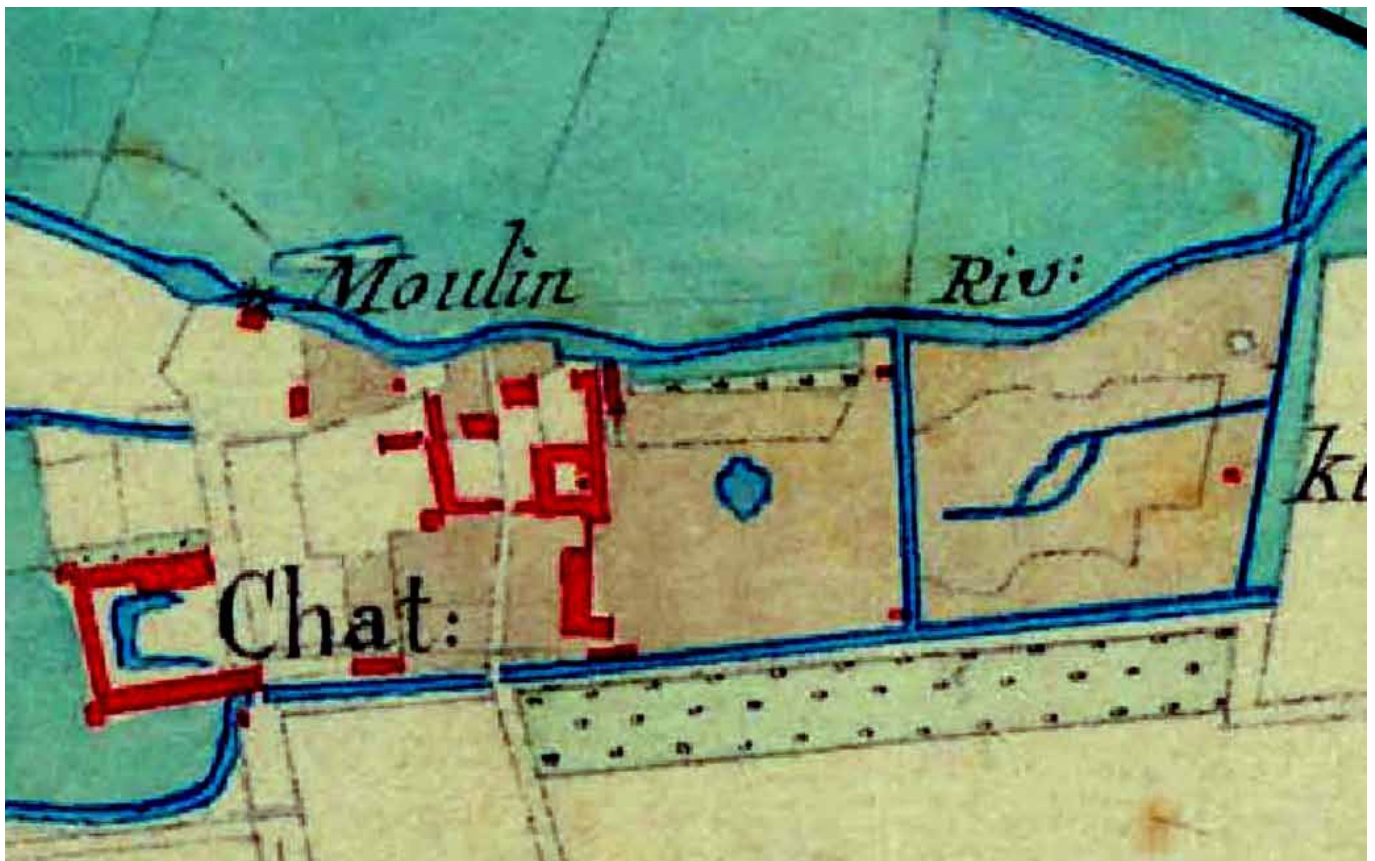
Figuur 17: Villaretkaart, 1748: de kaart is geen realistische weergave van het gebouwenbestand op dat moment. Zo zijn de zusterverblijven met de individuele tuintjes niet weergegeven – Bron: www.cartesius.be.

Figuur 18: Ferrariskaart, 1771-1775 – Bron: www.cartesius.be.

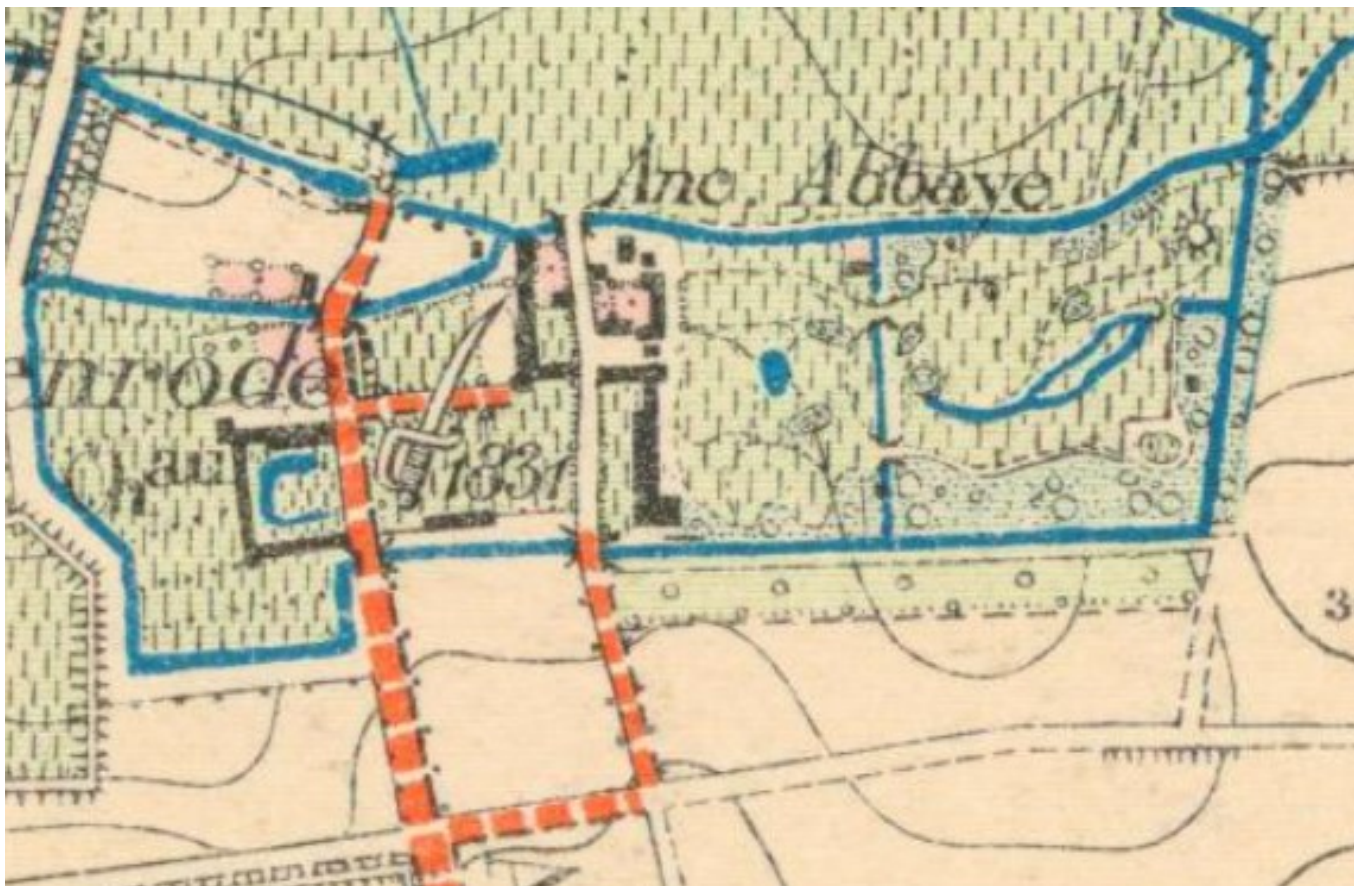
Figuur 19: Primitief kadastrplan 1840-1843 gebaseerd op een pré-kadastrale kaart van 1812, Kuringen, sectie E, 1ste blad – Bron: www.cartesius.be.

Figuur 20: Geredeuceerd kadasterplan, ca. 1850 – Bron: www.cartesius.be.

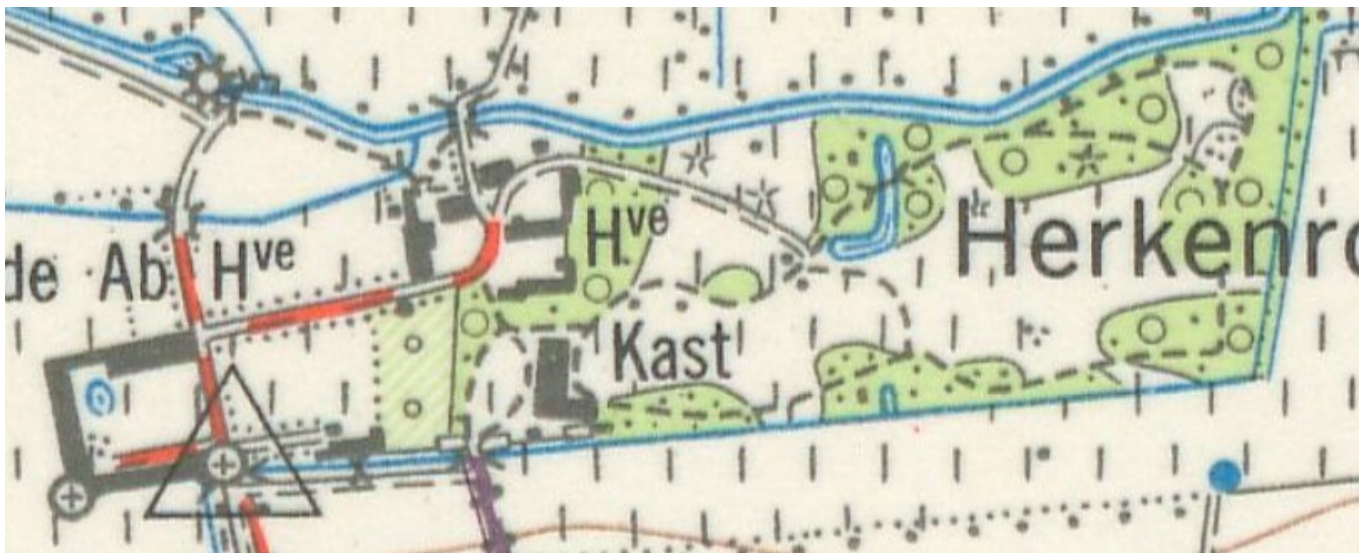
Figuur 21: Stafkaart, 1871, Nationaal Geografisch Instituut, 1:20.000 – Bron: www.cartesius.be.

Figuur 22: Stafkaart, 1886, Nationaal Geografisch Instituut, schaal 1:20.000 – Bron: www.cartesius.be.

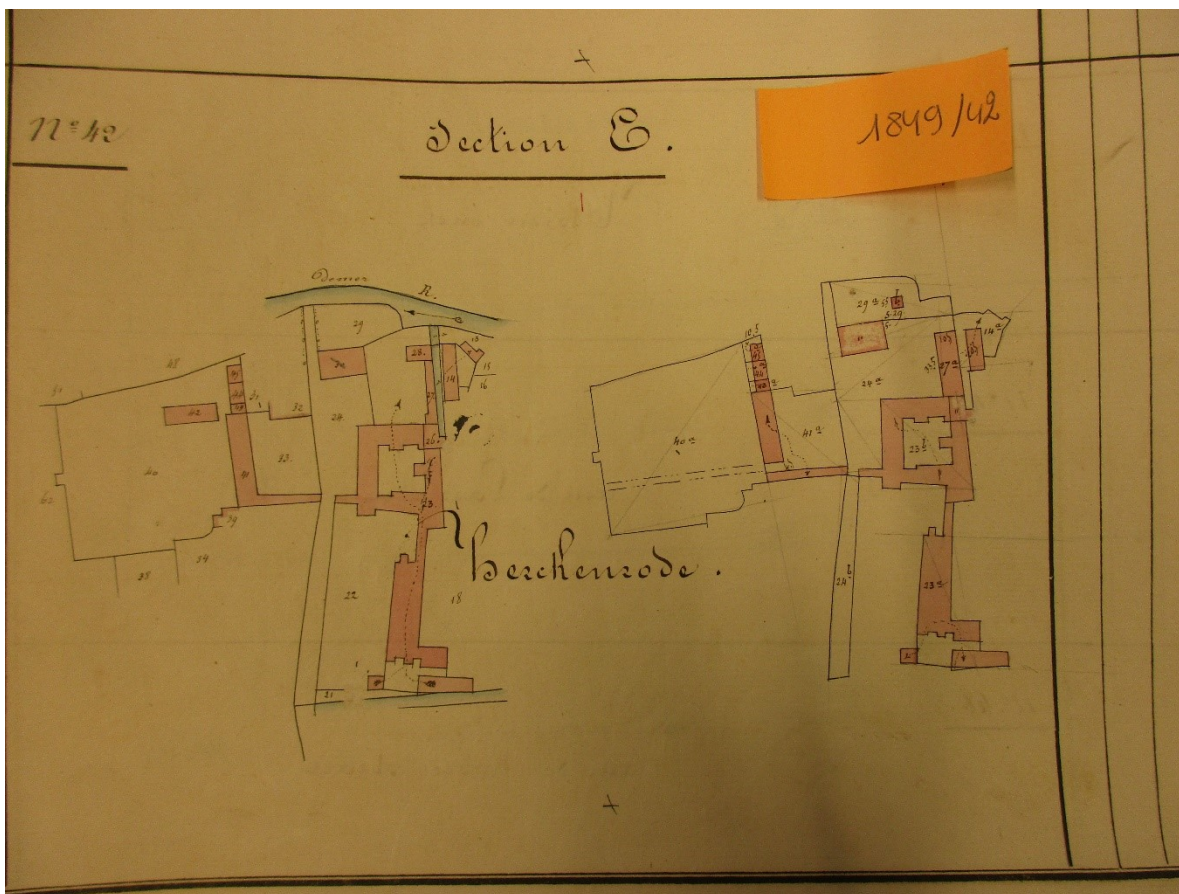

Figuur 23: Stafkaart, 1937, Nationaal Geografisch Instituut, schaal 1:20.000 – Bron: www.cartesius.be.

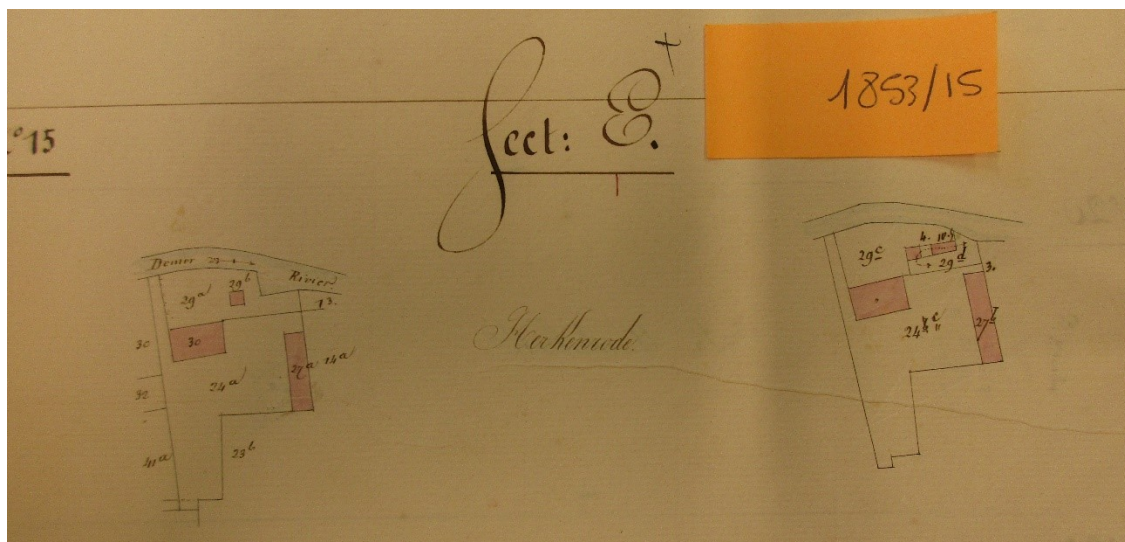

Figuur 24: Stafkaart, 1958-1961, Nationaal Geografisch Instituut, schaal 1:25.000 – Bron: www.cartesius.be.

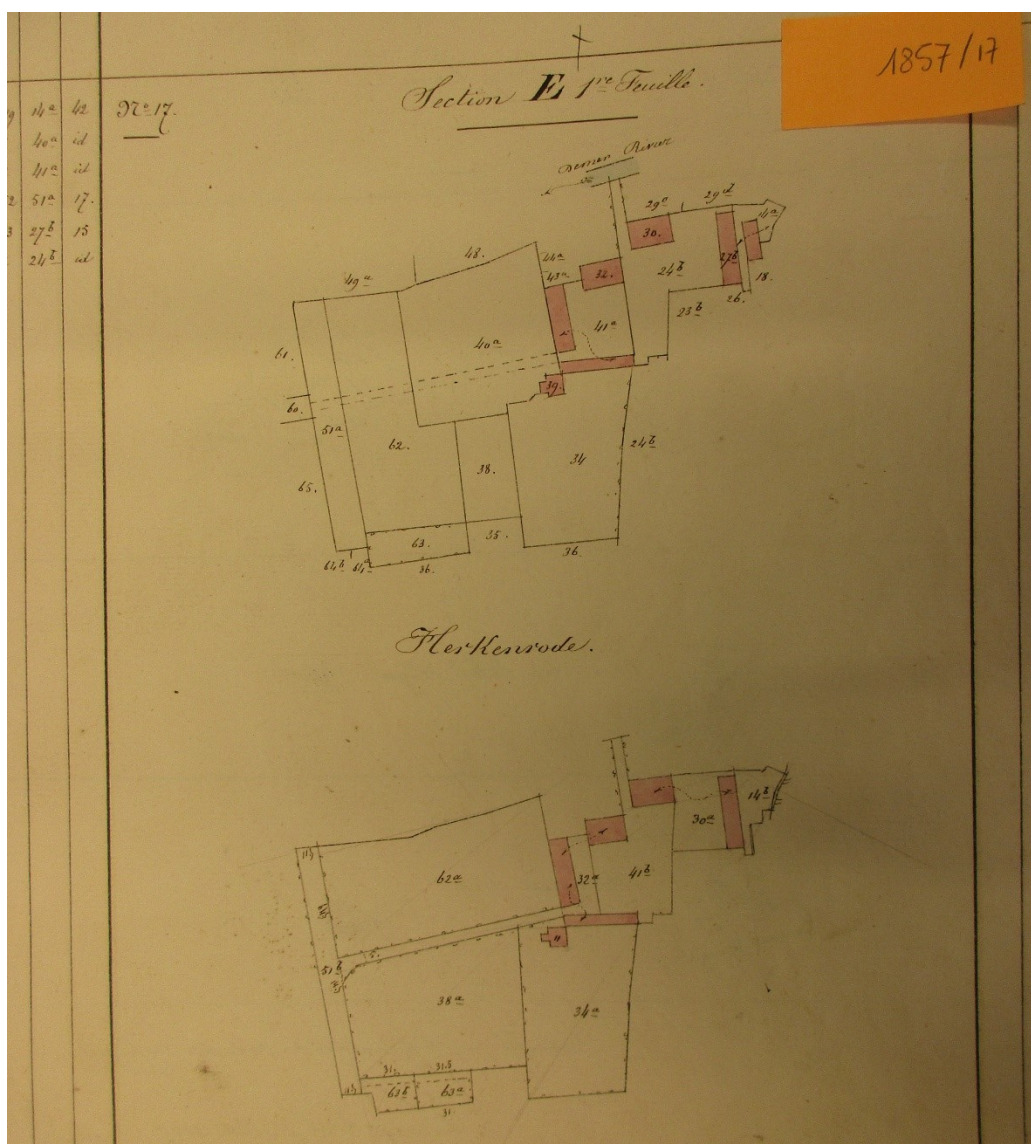
Kadaster

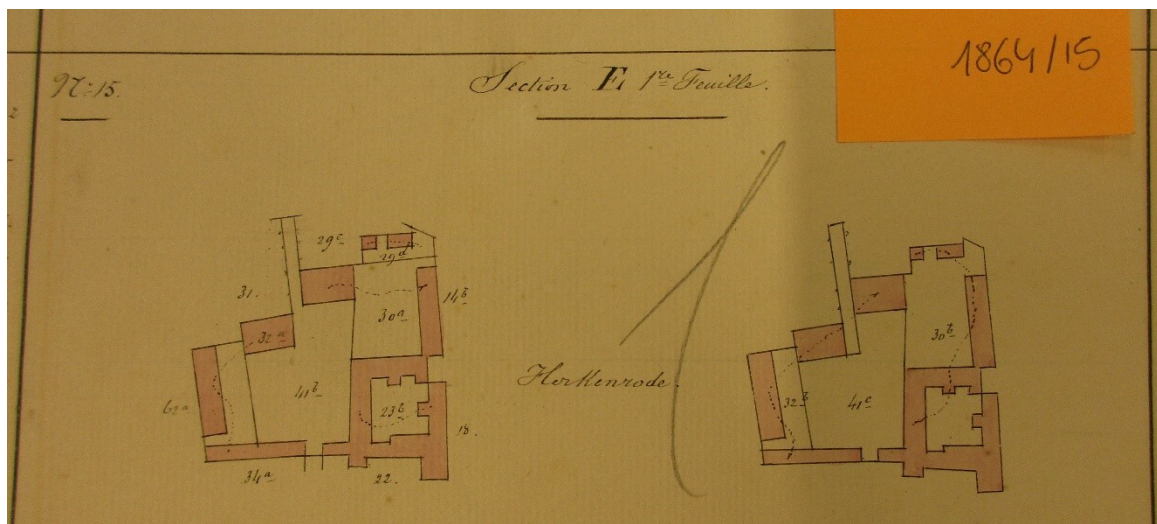
Figuur 25: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1849/42.

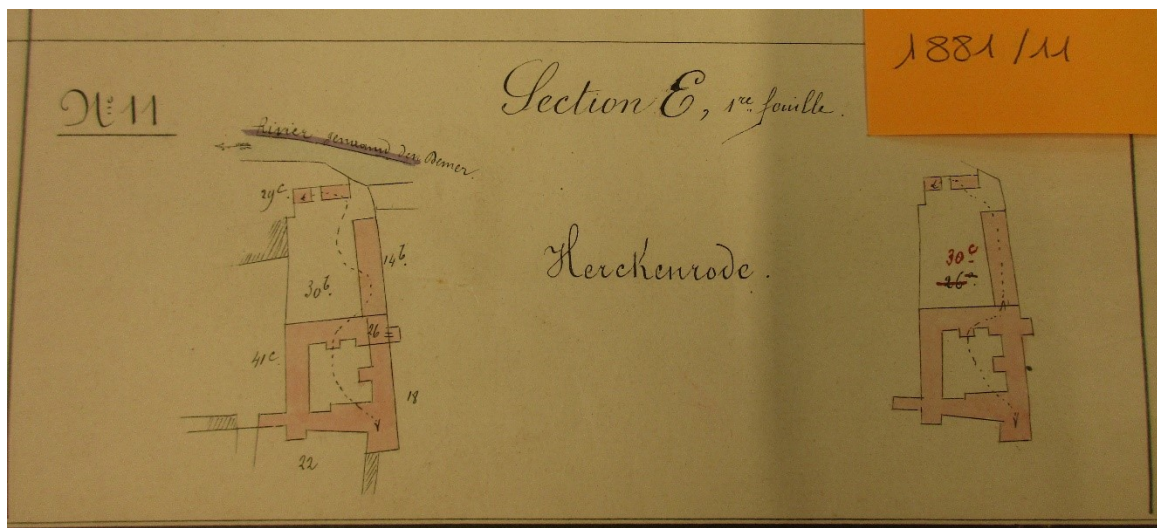
Figuur 26: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1853/15.

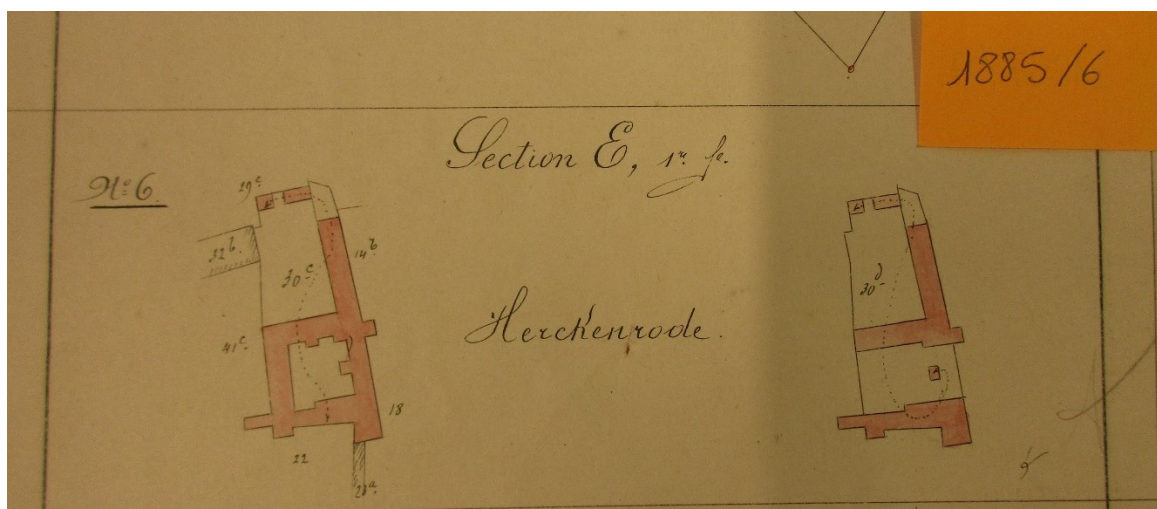
Figuur 27: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1857/17.

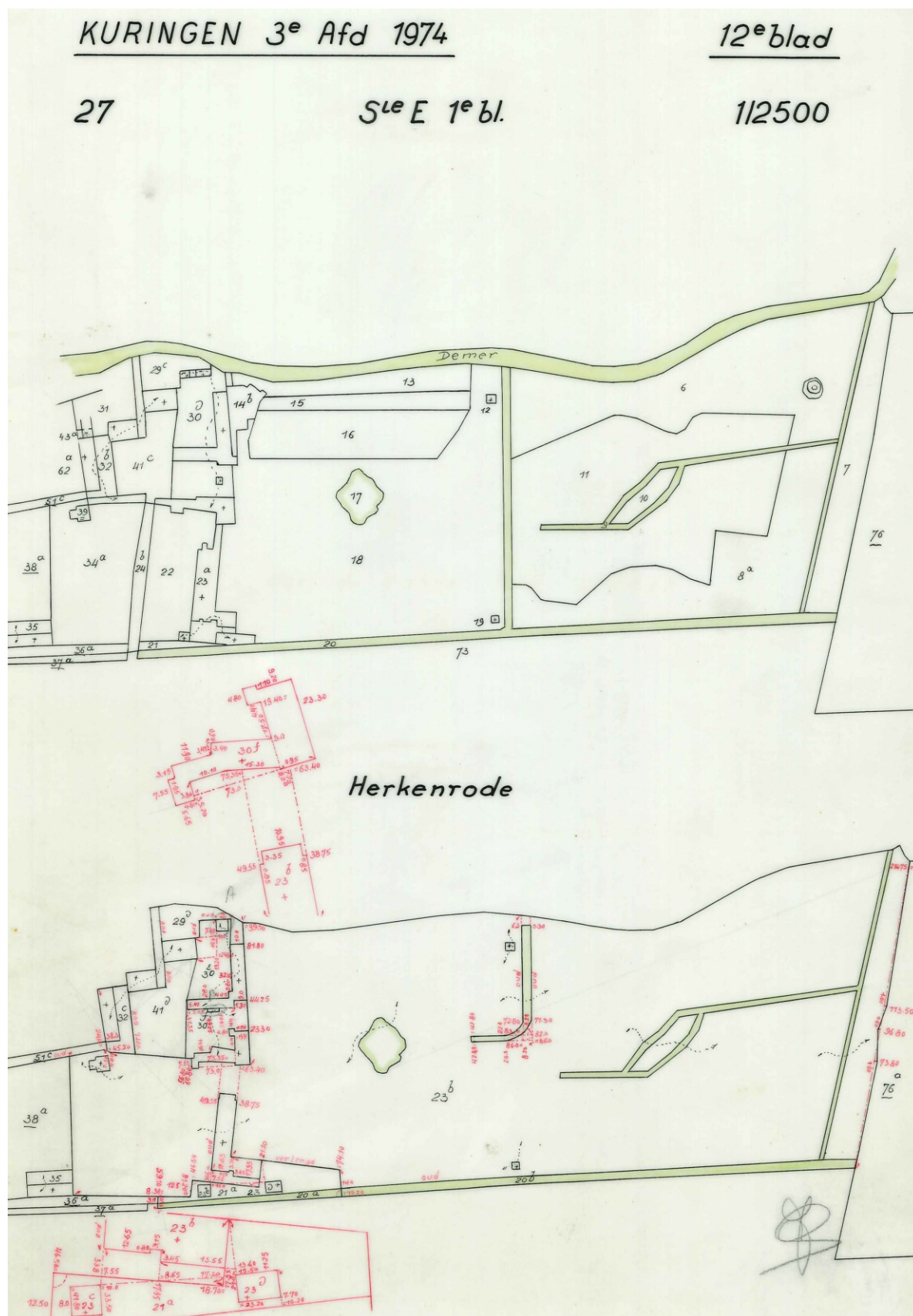
Figuur 28: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1864/15.

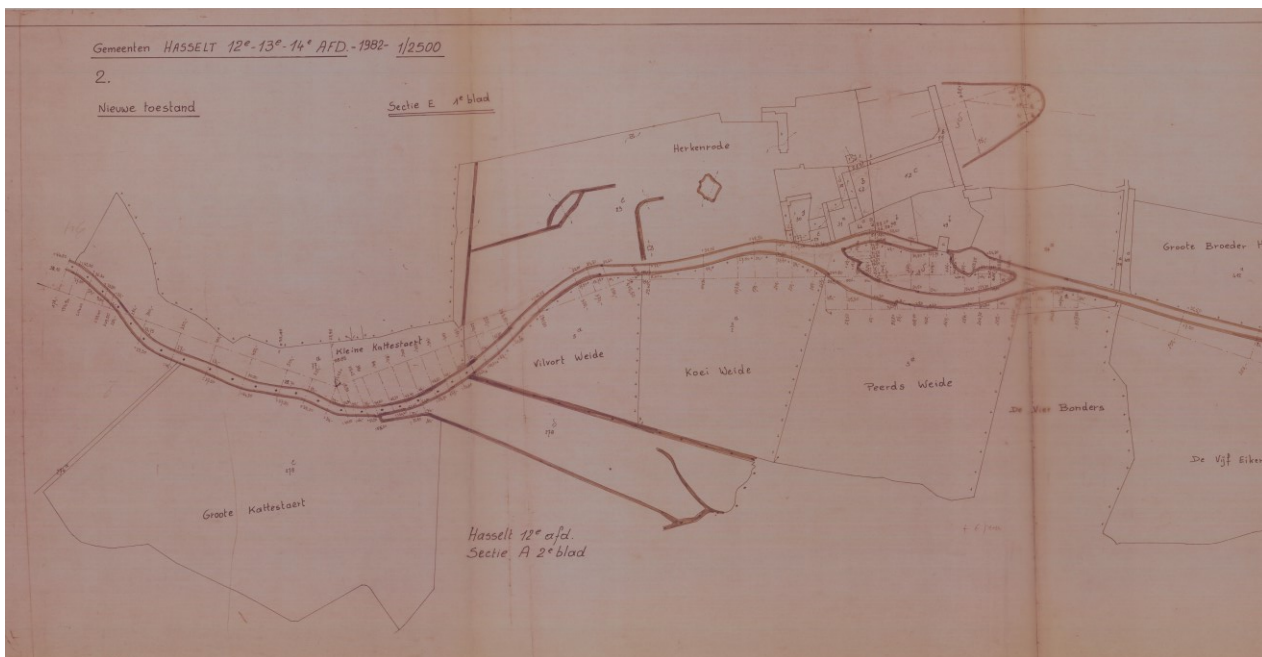
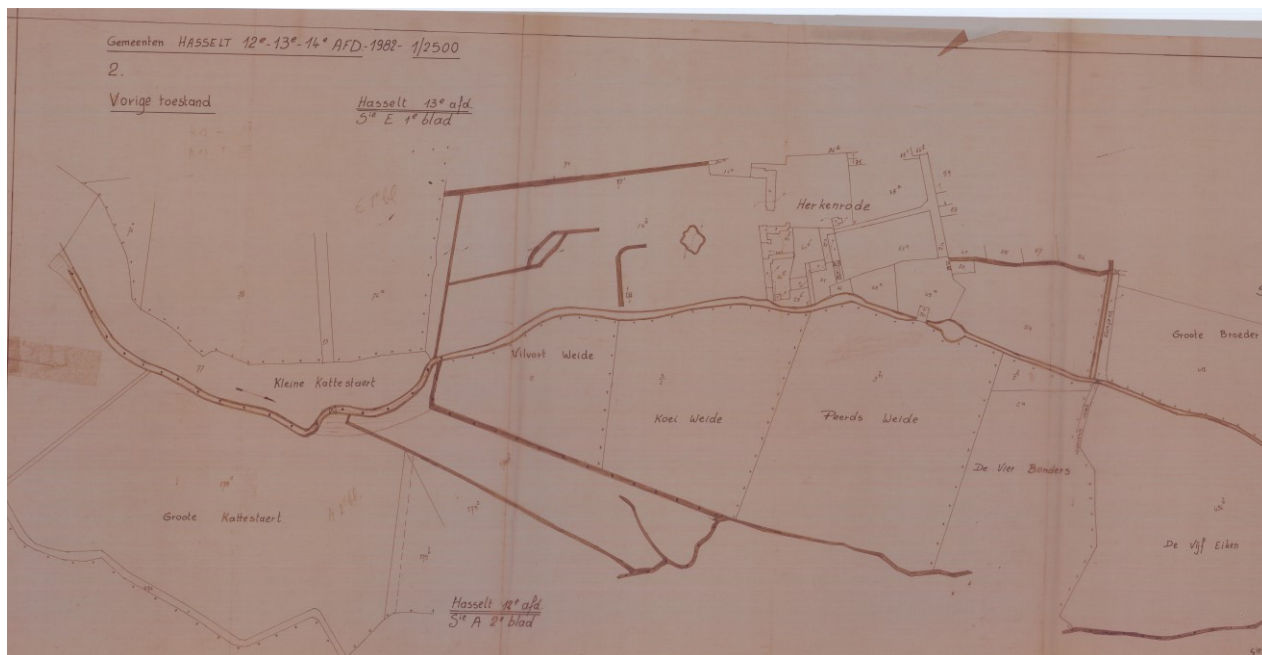
Figuur 29: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1881/11.

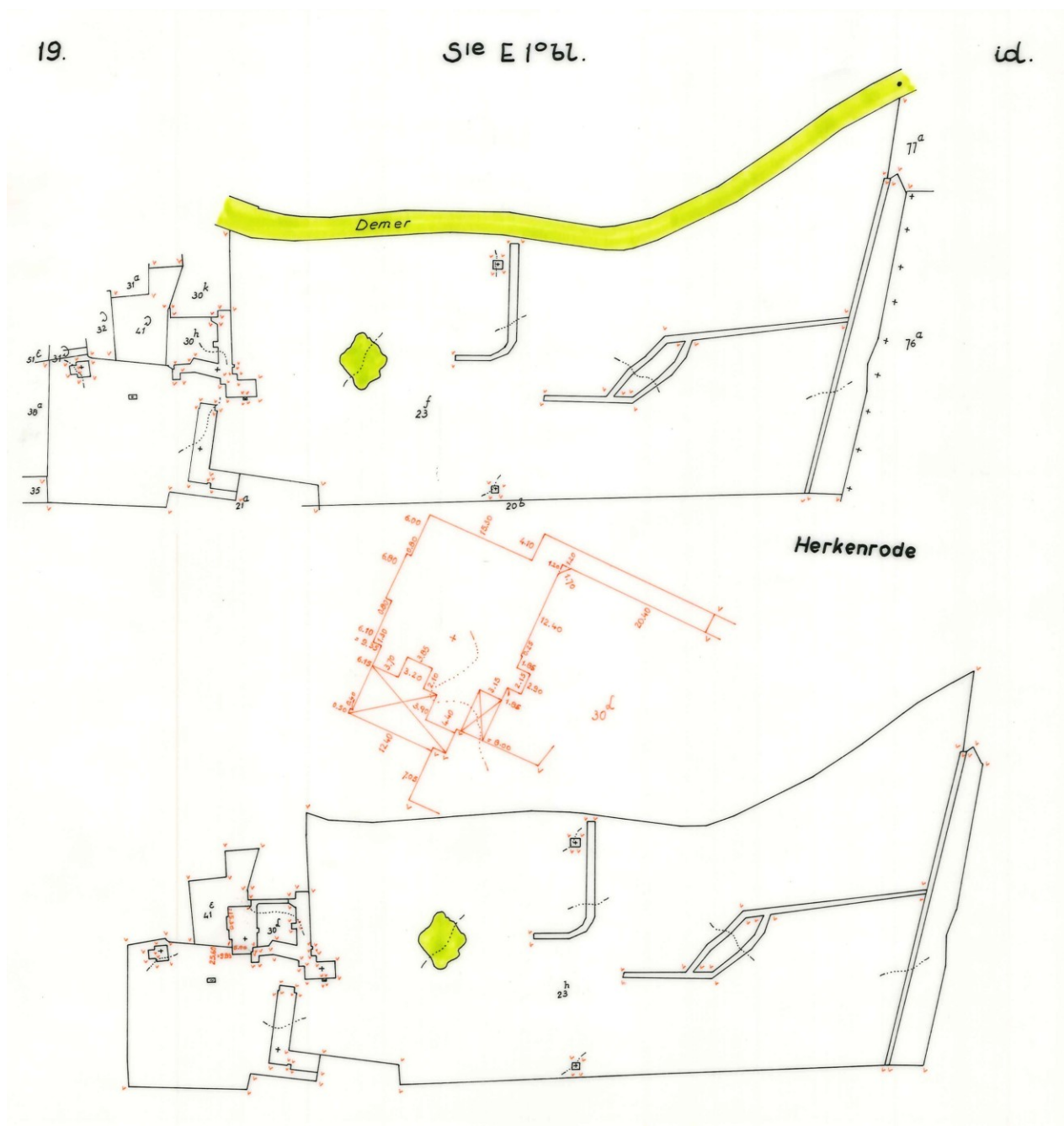
Figuur 30: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1885/6.

Figuur 31: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1974/27.

Figuur 32: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1982/2.

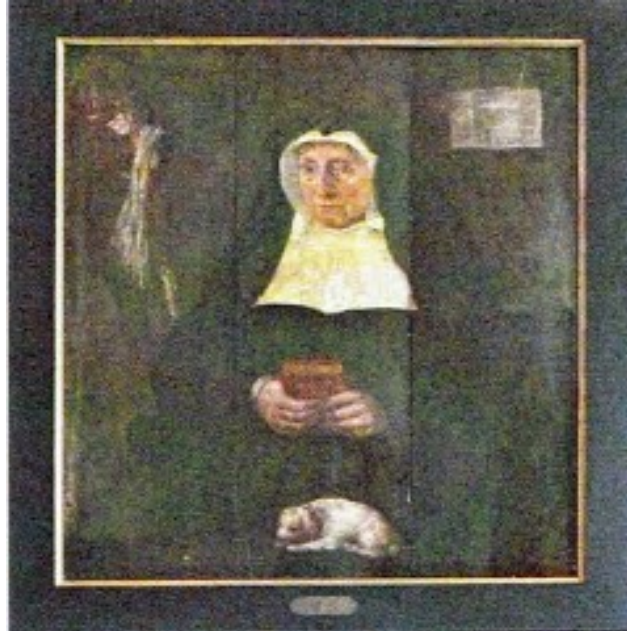
Figuur 33: Hasselt, archief van het kadaster, Kuringen, mutatieschets 1986/19.

BIJLAGE 6 : CULTUURGOEDEREN

Fiche analyse statuut cultuurgoed: Abdissenportretten van de abdij van Herkenrode

Mechtildis de Lechy (1520-1548)

Catharina van Ghoer (1561-1579)

Margaretha van Bergues (1620-1637)

Claude de Mérode (1675-1702)

Identificatie roerend goed

1. Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**
2. Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**
3. Roerend goed in kwestie: **abdissenportretten**
4. Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De portretten werden telkens samen met de gebouwen verkocht, een eerste maal na de verbeurdverklaring van de abdijgoederen en de verkoop ervan in 1797, een tweede maal bij de verkoop van de abdijgebouwen aan de Zusters van het Heilig Graf in 1974.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

De abdissenportretten illustreren de geschiedenis van de abdij en daarmee samenhangend de persoonlijkheden van de verschillende abdissen, enerzijds door de manier waarop de abdis zichzelf liet portretteren, doorgaans met familiewapen, anderzijds door de wijze waarop ze haar abbatiaat wilde tonen, hetzij sober, tegen een donkere achtergrond, of exposerend, tegen het perspectief van de gebouwen die ze liet optrekken of plande te laten bouwen. Als dusdanig zijn de abdissenportretten materiële getuigen van de historische waarde van de Abdij van Herkenrode.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit en ga naar vraag 11.

De abdissenportretten werden vervaardigd in opdracht van de abdij. Ze tonen de abdissen die de abdij bestuurden en geven een beeld van de bewoners van de verschillende abdissenkwartieren: het *Wit Huys*, het 16de-eeuwse abdissenkwartier en de 18de-eeuwse abdissenvleugel.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

De abdissenportretten werden vervaardigd in opdracht van de abdij. Ze kregen een plaats in het abdissenverblijf en vormden samen een portrettengalerij. Ze moeten als één geheel beschouwd worden en hebben door hun iconografie en gehandhaafde plaats van bewaring een werkelijke en onverbreekbare band met het monument.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuuroed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

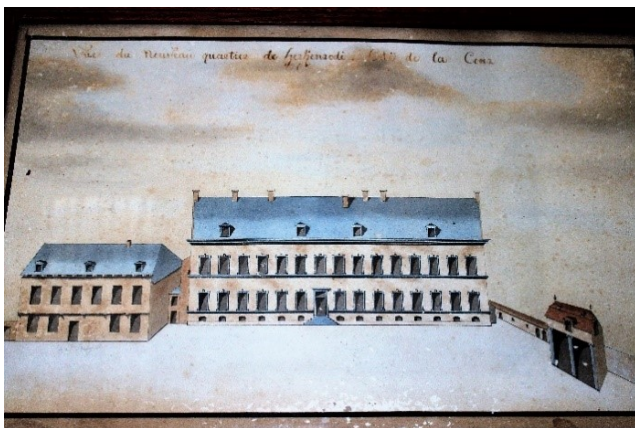
III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuuro goed: het voldoet aan de definitie van cultuuro goederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☒ **onroerend door wilsbestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal**

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuuro goederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood: Aquarellen van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **aquarellen met afbeelding van het 16de-eeuwse abdissenkwartier, de 17de-eeuwse infirmerie en het 18de-eeuwse abdissenverblijf**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De aquarellen werden vermoedelijk rond 1800 gemaakt en samen met de gebouwen verkocht aan de Zusters van het Heilig Graf in 1974.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. Leg uit en ga naar vraag 10.

De aquarellen tonen hoe de abdissenverblijven en de nieuwe infirmerie er rond 1800 uitzagen, in hun oorspronkelijke vorm en voor een deel van het abdissenkwartier gesloopt

werd in 1884. De aquarellen zijn niet alleen een waardevol tijdsdocument maar ook een belangrijke iconografische bron voor wetenschappelijk onderzoek. Als dusdanig zijn ze waardenversterkend voor het monument.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit en ga naar vraag 11.

Het samen voorkomen van de aquarellen met de beschermde gebouwen heeft een bijzondere waarde omdat de aquarellen het voorwerp van de bescherming - de infirmerie, de 16de- en 18de-eeuwse abdissenverblijven - tonen rond 1800, nog voor een deel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier werd gesloopt of het 18de-eeuwse abdissenverblijf gewijzigd. Als dusdanig bieden de aquarellen aan de bezoeker van de gebouwen een beeld van de oorspronkelijke toestand van de abdissenverblijven.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

De aquarellen werden rond 1800 geschilderd en maakten deel uit van de collectie van de familie Claes die de abdij kocht in 1798. De aquarellen werden samen met de gebouwen in 1974 overgedragen aan de Zusters van het Heilig Graf. Door hun iconografie en gehandhaafde plaats van bewaring bestaat er een werkelijke en onverbreekbare band tussen de aquarellen en het monument.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurogoed: het voldoet aan de definitie van cultuurogoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

☒ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurogoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgoed:
Schilderij van Godfried Guffens met zicht op de privékapel van de
abdis van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **schilderij met afbeelding van de gotische privékapel van het 16de-eeuwse abdissekwartier door Godfried Guffens (1823-1901)**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurgoed zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

Het schilderij van de privékapel van het abdissenkwartier werd door Godfried Guffens geschilderd voor Ulysse Claes, mecenas van Guffens en zoon van Guillaume Claes die de abdij van Herkenrode verwierf tussen 1798 en 1827. Het schilderij maakte deel uit van de collectie van de familie Claes en werd samen met de gebouwen verkocht aan de Zusters van het Heilig Graf in 1974.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. Leg uit en ga naar vraag 10.

Het schilderijtje toont hoe de privékapel van de abdis er in het derde kwart van de 19de eeuw uitzag, voor de sloop in 1884. Het schilderijtje is niet alleen een waardevol tijdsdocument maar ook een belangrijke iconografische bron voor wetenschappelijk onderzoek. Als dusdanig is het waardenversterkend voor het monument.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit *en ga naar vraag 11.*

Het samen voorkomen van het schilderijtje met de beschermde gebouwen heeft een bijzondere waarde omdat het schilderij het voorwerp van de bescherming - de gotische kapel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier toont nog voor de oostelijke vleugel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier werd gesloopt. Als dusdanig biedt het schilderijtje aan de bezoeker van de gebouwen een beeld van de oorspronkelijke toestand van het 16de-eeuwse abdissenverblijf.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit *en ga naar vraag 12.*

Het schilderijtje van de gotische privékapel van de abdis werd in het derde kwart van de 19de eeuw door Godfried Guffens geschilderd voor Ulyse Claes, toenmalig eigenaar van de abdij van Herkenrode, en maakte deel uit van de collectie van de familie Claes. Het schilderijtje werd samen met de gebouwen in 1974 overgedragen aan de Zusters van het Heilig Graf. Door de iconografie en gehandhaafde plaats van bewaring bestaat er een werkelijke en onverbreekbare band tussen het schilderijtje en het monument.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurogoed: het voldoet aan de definitie van cultuurogoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

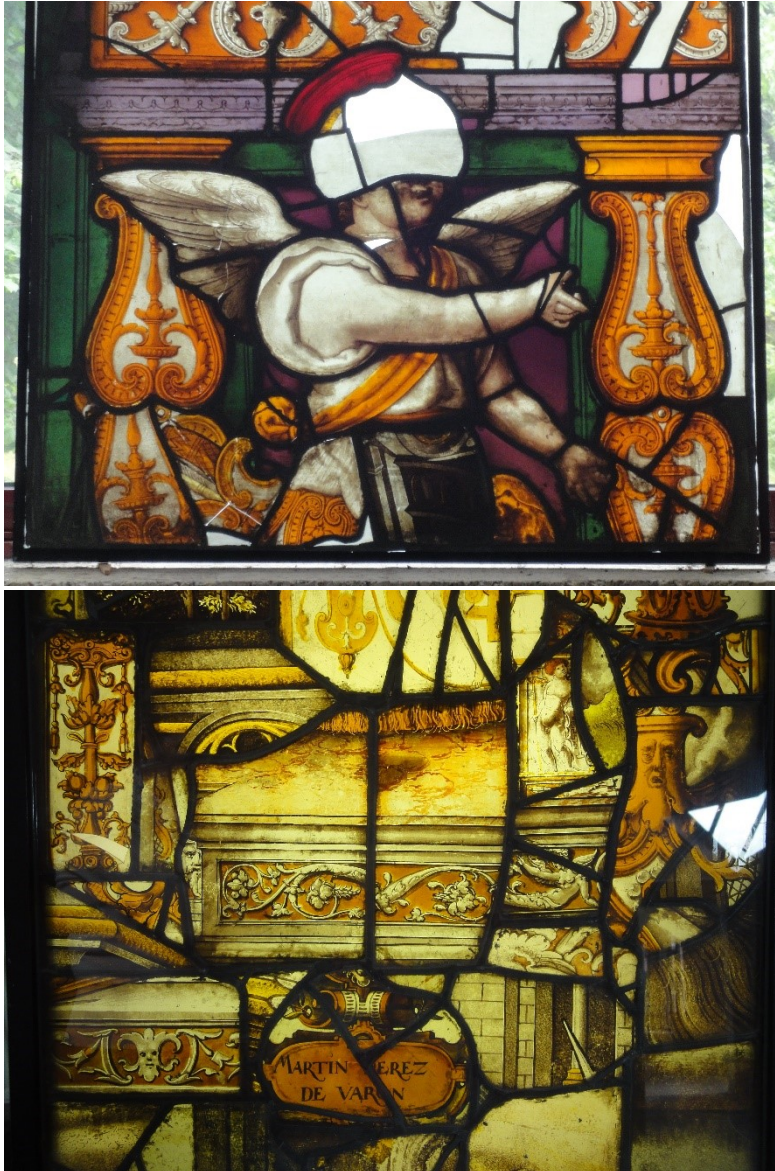
☒ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurgoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgoed:

De glasramen van de voormalige abdijkerk van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **fragmenten van de glasramen van de abdijkerk**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurgoed zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De glasramen werden tussen 1532 en 1539 door Martin Tymus en Willem Speelbergh vervaardigd voor de abdijkerk. De bewaarde contracten of Verdinckenissene documenteren de aankoop.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. Leg uit en ga naar vraag 10.

De restanten van de glasramen uit 1532-1539 zijn materiële getuigen van de vandaag verdwenen abdijkerk. Ze zijn uitzonderlijke getuigen van de 16de-eeuwse glaskunst in architecturale toepassing en illustreren de rijke stoffering van de abdijkerk. Als dusdanig zijn ze waardenversterkend voor het monument.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit *en ga naar vraag 11.*

De restanten van de glasramen uit 1532-1539 geven aan de bezoeker van de abdij een goed beeld van de glaskunst uit het tweede kwart van de 16de eeuw. Geïntegreerd in het bezoekerscircuit dat onder meer het 16de-eeuwse abdissenkwartier voor publiek openstelt, geven de glasraamfragmenten aan de bezoekers van de abdijsite een goed beeld van de oorspronkelijke stoffering van de abdijkerk. Omdat het merendeel van de glasramen naar de kathedraal van Lichfield (V.K.) verhuisden en deze glasfragmenten de enige zijn die van de abdijkerk nog in situ én in Vlaanderen bewaard worden, heeft de presentatie van de resten van de glasramen in de abdijgebouwen een bijzondere waarde.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

De glasramen werden in de jaren 1530 vervaardigd voor de abdijkerk (zie hoger). Na verkoop van de kerk aan Pierre Libotton in 1798 werden de glasramen verwijderd. Het merendeel van de glasramen werd in 1801 verkocht aan Sir Brooke Boothby en geïntegreerd in de kathedraal van Lichfield (V.K.). Slechts enkele fragmenten van (gebroken) glasramen werden in situ teruggevonden en bewaard. Ze werden gereconstrueerd of tot een nieuw geheel samengevoegd. Vandaag worden de fragmenten geëxposeerd voor de ramen van de grote kamer met de gotische schouw in de oostvleugel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier. Ze maken deel uit van het bezoekerscircuit

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan. Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuuro goed: het voldoet aan de definitie van cultuuro goederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

☒ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuuro goederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgoed:

Gotische beeld van Onze-Lieve-Vrouw van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **Onze-Lieve-Vrouw met kind, zandhoudende kalksteen, 16de eeuw**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurgoed zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Ja, op welke manier is het geïntegreerd? Staaf eventueel met foto's. *Ga daarna naar vraag 9.*

Het beeld bevindt zich in een daartoe bestemde nis, ingemetseld in de ontvangsthal van het 16de-eeuwse abdissenkwartier, heden klooster

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

Het beeld van Onze-Lieve-Vrouw werd gemaakt voor de nis in de traptoren van de oostelijke vleugel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier. Het gotische beeld, geplaatst in een daartoe gemaakte gotische nis met baldakijnvormende bekroning en gelobde sokkel met engelvormige console, getuigt van een hoge artistieke kwaliteit en is tijds- en stijltypisch omwille van de volplastische plooienvol, de statische houding en de lachende uitdrukking op het gelaat van Maria. Het geheel van beeld en nis getuigen van de traditie om gotische gebouwen te decoreren met beeldhouwwerk. Het beeld is een waardevolle getuige van de toegepaste kunst uit de 16de eeuw en als dusdanig waardenversterkend voor het monument.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit *en ga naar vraag 11.*

De geheel van beeld en nis werd vervaardigd voor het 16de-eeuws abdissenkwartier. Verwijdering van het beeld uit de nis zou leiden tot een visuele en historische lacune. Beeld en nis zijn dus onlosmakelijk met elkaar en met het monument verbonden.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

Al sinds het ontstaan van het 16de-eeuwse abdissenkwartier staat het Onze-Lieve-Vrouwebeeld in de daartoe bestemde nis. Dat maakt beeld en nis onroerend door bestemming. Die bestemming bleef door de eeuwen heen gehandhaafd, ook na overdracht van de abdijgebouwen in 1798 aan Guillaume Claes en in 1974 aan de Kanunnikessen van het Heilig Graf. Ter bescherming tegen verwerking en negatieve weersinvloeden, werd het beeld en hoogstwaarschijnlijk ook de nis in de jaren 1980 uit de traptoren verwijderd en geïntegreerd in de ontvangsthal van het klooster. In de traptoren werd een replica van het beeld en vermoedelijk ook van de nis aangebracht.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan. Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurogoed: het voldoet aan de definitie van cultuurogoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:

☒ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

☐ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurogoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood: Gevelsteen met de Eenhoorn van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **gevelsteen met voorstelling van de eenhoorn, symbool van de abdij van Herkenrode**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

Meer informatie over wat 'onroerend uit aard', 'wils-, ornamentale bestemming' en 'economische bestemming' betekent vind je in de richtlijn op pagina 4-5.

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De eenhoorn is onlosmakelijk verbonden met de abdijsite van Herkenrode. Hij figureert in het wapen van de abdij en is zo al eeuwenlang symbool van de abdij. Als dusdanig komt hij voor op diverse iconografische of emblematische bronnen, direct en indirect gelinkt aan de abdij. De beeldhouwde gevelsteen - afkomstig van één van de verdwenen gebouwen op de site - is daar een goed bewaard voorbeeld van.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

De gevelsteen met de eenhoorn is een restant van één van de verdwenen gebouwen op de abdij-site. Als relict van een verdwenen gebouw, maar meer nog als heraldisch figuur en symbool van de site versterkt de gevelsteen de historische waarde van de abdij-site.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit *en ga naar vraag 11.*

De gevelsteen met de eenhoorn werd vervaardigd voor een verdwenen gebouw op de abdij-site. De gevelsteen is daarmee niet alleen een referentie naar een verdwenen gebouw op de site, maar ook een uiting van 'standing' en het zelfbewustzijn van de abdij en de opdrachtgevende abdissen.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

De gevelsteen met de eenhoorn werd vervaardigd voor een verdwenen gebouw op de abdij-site. Na afbraak van het gebouw waarin het geïntegreerd was, werd de gevelsteen door de familie Claes, die de abdij kocht in 1798, in situ bewaard. In 1974 werd de gevelsteen samen met de gebouwen overgedragen aan de Zusters van het Heilig Graf. Vandaag staat de gevelsteen met de eenhoorn op een sokkel opgesteld in de ontvangsthall van het klooster.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurgoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurgoed: het voldoet aan de definitie van cultuurgoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ **onroerend door ornamentale bestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.**

☒ **onroerend door wilsbestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal**

☐ **onroerend door economische bestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.**

→ *Neem het **roerend** goed op in de lijst van cultuurgoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood: Gebeeldhouwde gewelfaanzet van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **gebeeldhouwde console of gewelfaanzet met wapen van de abdissen de Lechy**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurgoed zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamtkunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De beeldhouwde gewelfaanzet met het wapen van de familie de Lechy is onlosmakelijk verbonden met het 16de-eeuwse abdissenkwartier van Herkenrode, opgetrokken onder het abbataat van Gertrudis (1491-1519) en Mechtildis (1519-1548) de Lechy. Gelijkaardige consoles bleven bewaard in de spreekkamers van de zuidvleugel en in oostelijke traptoren. Allicht is de bewaarde console een restant van de oostvleugel die vlak voor 1538 werd opgetrokken in opdracht van Mechtildis de Lechy en die in 1884 grotendeels gesloopt werd. De gewelfaanzet werd uit het puin gered, door de familie Claes bewaard en in 1974 samen met de gebouwen overgedragen aan de Zusters van het Heilig Graf.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

De gebeeldhouwde gewelfaanzet met wapen van de familie de Lechy is fraai staaltje toegepaste kunst uit het tweede kwart van de 16de eeuw. Als relict van de verdwenen oostelijke vleugel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier, als goed bewaard voorbeeld van architecturale beeldhouwkunst, maar meer nog als heraldisch bewijs van opdrachtgever en de daaraan gekoppelde bouwperiode versterkt de gevelsteen de historische waarde, niet alleen van het 16de-eeuws abdissenkwartier maar ook van de abdijsite in haar totaliteit.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. *Leg uit en ga naar vraag 11.*

De gewelfaanzet met wapen van de familie de Lechy werd vervaardigd voor het 16de-eeuws abdissenkwartier. De gewelfaanzet is niet alleen een materiële getuige van de grotendeels verdwenen oostvleugel, maar ook een uiting van 'standing' en het zelfbewustzijn van de opdrachtgevende abdis, Mechtildis de Lechy.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. *Leg uit en ga naar vraag 12.*

De gewelfaanzet werd vervaardigd voor het 16de-eeuwse abdissenkwartier. Na afbraak van de oostvleugel waarin de gewelfaanzet geïntegreerd was, werd de gevelsteen door de familie Claes, die de abdij kocht in 1798, in situ bewaard. In 1974 werd de gewelfaanzet samen met de gebouwen overgedragen aan de Zusters van het Heilig Graf. Vandaag is de gewelfaanzet als expositieobject geïntegreerd in de permanente tentoonstelling, ondergebracht in de gewelfde kelders van de oostvleugel van het klooster.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuuroed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurogoed: het voldoet aan de definitie van cultuurogoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

☒ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurogoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood: Gotisch paneel en 17de-eeuwse vensterluiken van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **een 16de-eeuws gotisch paneel met briefpaneeldecoratie en twee houten vensterluiken met de initialen van abdis Barbara van Hinnisdael en datering "1641" in het sluitwerk**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamtwerk,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

Het 16de-eeuwse gotische paneel met briefpaneeldecoratie en de vensterluiken - door middel van de initialen "BVH" (Barbara van Hinnisdael) en "1641" op het sierbeslag gepersonaliseerd en gedateerd - werden gemaakt voor het 16de-eeuwse abdissenkwartier. Ze werden uit de oostvleugel verwijderd alvorens die in 1884 gesloopt werd en kregen een nieuw onderkomen in het 18de-eeuwse abdissenverblijf dat sinds de verkoop in 1798 door Guillaume Claes dienst deed als zijn woning. De familie Claes bewaarde het muurpaneel en de vensterluiken in hun collectie en droegen ze in 1974 samen met de gebouwen over aan de Kanunnikessen van het Heilig Graf.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

Het 16de-eeuwse gotische paneel en de houten vensterluiken zijn goed bewaarde en artistieke getuigen van de gotische en de midden-17de-eeuwse interieurkunst. Als relict van de verdwenen oostelijke vleugel van het 16de-eeuwse abdissenkwartier, als goed bewaard voorbeeld van de 16de- en 17de-eeuwse interieurkunst, maar ook als bewijs van opdrachtgever en de daaraan gekoppelde bouwperiode, versterken ze de historische waarde van de abdijsite in het algemeen en van het abdissenkwartier in het bijzonder.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. *Leg uit en ga naar vraag 11.*

Het 16de-eeuwse gotische paneel en de 17de-eeuwse vensterluiken werden vervaardigd voor het 16de-eeuws abdissenkwartier. Ze zijn niet alleen een materiële getuige van de grotendeels verdwenen oostvleugel, maar ook een uiting van de interieurkunst en de 'standing' of het zelfbewustzijn van de opdrachtgevende abdis, Barbara van Hinnisdael.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. *Leg uit en ga naar vraag 12.*

Het 16de-eeuwse gotische paneel en de 17de-eeuwse vensterluiken werden vervaardigd voor het 16de-eeuwse abdissenkwartier, waar ze geïntegreerd waren in de oostvleugel. Na verkoop aan Guillaume Claes, die de gebouwen aankocht in 1798 en vermoedelijk geruime tijd voor de afbraak van de oostvleugel in 1884, werden het paneel en de vensterluiken door de familie Claes in situ bewaard. In 1974 werden het paneel en de vensterluiken samen met de gebouwen overgedragen aan de Zusters van het Heilig Graf.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan. Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuuroed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurgood: het voldoet aan de definitie van cultuurgooden en de wettelijke beschermingsgrond is:

☐ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

☒ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurgooden bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood: Sacristiekast van de Abdij van Herkenrode

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **sacristiekast**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De sacristiekast werd samen met de stilistisch gelijkaardige sacristiedeuren gemaakt voor de in 1661 gebouwde sacristie. De bouw ervan en de inrichting zijn gedocumenteerd door middel van *verdinckenissene*, gebundeld in *Monasterium Herkenrode, deel 3* (2013). De sacristiekast en de -deuren werden door de familie Claes van de sacristie naar het 18de-eeuwse abdissenverblijf verplaatst. De deuren werden als afsluiting van vier wandkasten geïntegreerd in de dienstgang. De sacristiekast staat daar vlakbij.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

De sacristiekast en de geïntegreerde sacristiedeuren vormen één geheel en zijn een waardevolle getuige van de meubelkunst uit het derde kwart van de 17de eeuw. Als dusdanig zijn ze waardenversterkend voor het monument.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit *en ga naar vraag 11.*

Het ensemble van sacristiekast en geïntegreerde sacristiedeuren geven aan de bezoeker van het monument een goed beeld van hoe een kerkelijk interieur in het derde kwart van de 17de eeuw gestoffeerd werd. Als dusdanig heeft het samen voorkomen van de sacristiekast met de in het monument geïntegreerde sacristiedeuren een bijzondere waarde.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

De sacristiekast en -deuren werden vervaardigd voor de inrichting van de in 1661 gebouwde sacristie. Guillaume Claes, die een groot deel van de abdij kocht in 1798, integreerde de deuren en de sacristiekast in zijn 'kasteel', het 18de-eeuwse abdissenverblijf. Door hun integratie in het abdissenverblijf en gehandhaafde toestand na verkoop van de abdij aan de Zusters van het Heilig Graf, ontstond een werkelijke en onverbreekbare band met het monument.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurogoed: het voldoet aan de definitie van cultuurogoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ **onroerend door ornamentale bestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.**

☒ **onroerend door wilsbestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal**

☐ **onroerend door economische bestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.**

→ *Neem het **roerend** goed op in de lijst van cultuurgoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood:

Garderobes van het 18de-eeuwse abdissenverblijf van de Abdij van Herkenrode uit de 18de- en 19de eeuw

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **vijf kledingkasten of 'garderobes' uit de 18de- en 19de eeuw**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Nee, ga naar vraag 7.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Werd het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9**.

De 'garderobes', gemaakt in opdracht van de abdij om de kledij van de koordames op te bergen, worden vermeld in het proces-verbaal dat werd opgemaakt op 1

januari 1793 naar aanleiding van de verbeurd verklaring van de abdijsgoederen. Volgens het proces-verbaal bevonden de 'garderobes' zich in 1793 op de bovenverdieping van het 18de-eeuwse abdissenverblijf, waar ze ook vandaag nog staan.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. Leg uit en ga naar vraag 10.

De 'garderobes' zijn een waardevolle getuige van de meubelkunst en de interieuraankleding van het abdissenverblijf uit het laatste kwart van de 18de eeuw. Als dusdanig zijn ze waardenversterkend voor het monument.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het ofwel ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw ofwel gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit en ga naar vraag 11.

De garderobes' geven aan de bezoeker van het monument een goed beeld van hoe een interieur in het laatste kwart van de 18de eeuw gestoffeerd werd. Het samen voorkomen van de 'garderobes' in het als monument beschermde 18de-eeuwse abdissenverblijf heeft een bijzondere waarde, enerzijds omdat ze alle vijf voor de residerende koordames vervaardigd werden en anderzijds omdat de 'garderobes' de woonfunctie van het gebouw illustreren.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.

☒ Ja. Leg uit en ga naar vraag 12.

De 'garderobes' bevonden zich in het 18de-eeuwse abdissenverblijf op het moment van de verbeurd verklaring van de abdijsgoederen, zo getuigt het proces-verbaal dat op 1 januari 1793 werd opgemaakt. Guillaume Claes kocht het gebouw in 1798 samen met de meubels die de abdis en kloosterdames achterlieten. De 'garderobes' maakten deel uit van die achtergelaten meubels. Ze bevonden zich in de collectie van de familie en werden op hun beurt in 1974 samen met het gebouw verkocht aan de Kanunnikessen van het Heilig Graf. Als dusdanig ontstond een werkelijke en onverbreekbare band met het monument.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ **Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan.** Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuurogoed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ **III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuurogoed: het voldoet aan de definitie van cultuurogoederen en de wettelijke beschermingsgrond is:**

☐ onroerend door ornamentele bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

☒ onroerend door wilsbestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal*

☐ onroerend door economische bestemming. *Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.*

→ *Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurogoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.*

Fiche analyse statuut cultuurgood:

De porseleinkast van het 18de-eeuwse abdissenverblijf van de Abdij van Herkenrode (laatste kwart 18de-eeuw)

Identificatie roerend goed

Naam beschermd monument: **Abdij van Herkenrode**

Titel beschermingsbesluit (datum en titel): **De gebouwen van de voormalige abdij van Herkenrode en hun omgeving (K.B. 05.12.1974)**

Roerend goed in kwestie: **porseleinkast in de keuken van het 18de-eeuwse abdissenverblijf**

Erfgoedwaarden van het monument in beschermingsbesluit: **geen**

I. DE WETTELIJKE BASIS VOOR DE BESCHERMING (stap 1 richtlijn)

Vermelding roerend goed

1. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsbesluit of een lijst in een bijlage bij het beschermingsbesluit?

☒ Nee, ga verder naar vraag 2

2. Wordt het roerend goed vermeld in het beschermingsdossier?

☒ Nee, ga verder naar vraag 3

Oorsprong en locatie roerend goed

3. Bevond het cultuurobject zich op het moment van de bescherming in het monument?

☒ Ja, ga naar vraag 4

4. Heeft het roerend goed sinds het ontstaan of de productie ervan zich altijd in het monument bevonden?

☒ Ja, ga naar vraag 5

Statuut roerend goed

5. Is het roerend goed onroerend uit aard, met andere woorden, is het nagelvast?

☒ Nee, ga naar vraag 6.

6. Is het roerend goed onroerend door ornamentele bestemming? M.a.w. het roerend goed is niet nagelvast, maar wel materieel geïntegreerd in het monument.

☒ Ja, op welke manier is het geïntegreerd? Staaf eventueel met foto's. *Ga daarna naar vraag 9.*

De porseleinkast werd op maat voor de keuken gemaakt: ze past perfect tussen beide deuren en plinten in de oostwand van de keuken en werd ter plaatse gemonteerd, zo getuige de afmetingen van de porseleinkast die te groot is om initieel door de bestaande muuropeningen naar binnen gebracht te zijn.

7. Is het roerend goed onroerend door wilsbestemming?

7.1. Wordt het roerend goed gemaakt voor het monument (op bestelling, gesamt-kunst,...).

☒ Ja, en dat kan gestaafd worden aan de hand van wetenschappelijke historische informatie of informatie in het beschermingsdossier. Leg uit **en ga naar vraag 9.**

De porseleinkast werd vervaardigd in het laatste kwart van de 18de eeuw en samen met de gebouwen verkocht aan de Zusters van het Heilig Graf in 1974.

II. DE CRITERIA VOOR CULTUURGOEDEREN (stap 2 richtlijn)

9. Is het roerend goed van algemeen belang omwille van de versterking van de erfgoedwaarde(n) van het monument?

☒ Ja, het roerend goed versterkt de erfgoedwaarden. *Leg uit en ga naar vraag 10.*

Het staat buiten kijf dat de artistieke waarde van de abdissenvleugel versterkt wordt door de monumentale porseleinkast. Het meubel in Lodewijk XV-stijl neemt nagenoeg de hele oostelijke muur van de keuken in en is daardoor beeldbepalend voor het vertrek. Daarnaast is de porseleinkast een belangrijke getuige van de utilitaire meubelkunst uit het laatste kwart van de 18de eeuw en geeft ze, samen met de monumentale haard en het bakstenen fornuis, een representatief beeld van een rijk ingerichte 18de-eeuwse keuken. Verwijdering van de porseleinkast uit het vertrek vermindert ontegensprekelijk de erfgoedwaarde van de abdissenvleugel.

10. Heeft het samen voorkomen van het roerend goed met het gebouw een bijzondere waarde omdat het *ofwel* ontworpen/vervaardigd is met of voor het gebouw *ofwel* gerelateerd is aan de functie ervan?

☒ Ja, het roerend goed is ontworpen/vervaardigd met of voor het gebouw. Leg uit *en ga naar vraag*

11.

Hoewel er geen documenten zijn die staven dat de porseleinkast in opdracht van Anne de Croÿ of Augustine van Hamme gemaakt werd, kan uit de omvang en de vormgeving van het meubel en de integratie ervan in het vertrek afgeleid worden dat de porseleinkast voor de keuken gemaakt werd. Ze is immers te groot om door de bestaande muuropeningen naar buiten gedragen te worden. Dat impliceert dat de porseleinkast specifiek voor de keuken van de abdissenvleugel gemaakt en ter plaatse gemonteerd werd. Bovendien is de porseleinkast rechtstreeks verbonden met de functie van de ruimte waarin ze staat, de keuken.

11. Is er een historische verbondenheid met het monument? *De historische verbondenheid houdt in de eerste plaats in dat het roerend goed aanwezig is in het monument op het ogenblik van de bescherming en dat het al geruime tijd verbonden is met het monument.*

☒ Ja. Leg uit *en ga naar vraag 12.*

Sinds de inrichting van de abdissenvleugel rond 1773 bevindt de porseleinkast zich in de keuken. Het meubel was dus aanwezig in het monument op het moment van de bescherming. De historische band tussen de porseleinkast en de abdissenvleugel is daarmee afdoende aangetoond.

12. Is het beschermde monument eigendom van een privé-eigenaar (natuurlijke personen, private rechtspersonen en verenigingen)?

☒ Ja. Zo ja wie:

Patrimonium Zusters van het Heilig Graf vzw

Ga naar vraag 13.

13. Is één van onderstaande uitspraken van toepassing op het roerend goed?

☒ Het is opgenomen in een goedgekeurd beheersplan. Het roerend goed beschermd is beschermd als cultuuroed. *Einde onderzoek. Kruis bij de eindconclusie III.6 aan.*

III. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK EINDCONCLUSIE

☒ III.6. Het roerend goed is beschermd als cultuuroed: het voldoet aan de definitie van cultuuroederen en de wettelijke beschermingsgrond is:

☒ **onroerend door ornamentele bestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II.**

☐ **onroerend door wilsbestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. Verwijs daar bij ook naar de wetenschappelijke historische informatie of ander bronnenmateriaal**

☐ **onroerend door economische bestemming. Geef een bondige samenvatting van Stap I en II. →**
Neem het roerend goed op in de lijst van cultuurgoederen bij het beheersplan, samen met een bondige samenvatting en een duidelijke foto.